

**UCHWAŁA NR XLVII/335/2022
RADY GMINY WOLANÓW**

z dnia 22 sierpnia 2022 r.

w sprawie przyjęcia Strategii Rozwoju Gminy Wolanów do 2030 roku

Na podstawie art. 18 ust. 2 pkt. 6a oraz art. 10f i art. 10e ust. 1 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (t. j. Dz. U. z 2022 r., poz. 559 ze zm.) w związku z art. 9 pkt. 5 ustawy z dnia 6 grudnia 2006r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju (t. j. Dz. U. z 2021 r. poz. 1057 ze zm.) **uchwała się, co następuje:**

§ 1. 1. Przyjmuje się Strategię Rozwoju Gminy Wolanów do 2030 roku w brzmieniu stanowiącym załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. 2. Wykonanie uchwały powierza się Wójtowi Gminy Wolanów.

§ 3. 3. Uchwała wchodzi w życie z dniem podjęcia.

Przewodniczący Rady Gminy

Jacek Murawski

Załącznik do Uchwały Nr XLVII/335/2022
Rady Gminy Wolanów z dnia 22 sierpnia 2022 r.

Strategia Rozwoju Gminy Wolanów do 2030 roku

LISTOPAD 2021 R.

**Opracowanie wykonano
przez zespół konsultantów**

**przy współpracy pracowników
Urzędu Gminy Wolanów**

SPIS TREŚCI

WSTĘP	6
<u>UWARUNKOWANIA, WNIOSKI Z DIAGNOZY SPOŁECZNO – GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ GMINY</u>	8
UWARUNKOWANIA I METODYKA OPRACOWANIA STRATEGII	8
WNIOSKI Z DIAGNOZY SPOŁECZNO – GOSPODARCZEJ I PRZESTRZENNEJ	10
OBSZARY STRATEGICZNEJ INTERWENCJI W STRATEGII ROZWOJU WOJEWÓDZTWA MAZOWIECKIEGO DO 2030 ROKU A ZAKRES PLANOWANYCH DZIAŁAŃ GMINY WOLANÓW	14
ANALIZA SWOT GMINY	19
MODEL STRUKTURY FUNKcjONALNO – PRZESTRZENNEJ GMINY	23
<u>ZAŁOŻENIA PLANISTYCZNE GMINY</u>	26
WIZJA I MISJA ROZWOJU	26
CELE STRATEGICZNE ROZWOJU GMINY	28
PLAN ZADAŃ INWESTYCYJNYCH	32
REZULTATY I EFEKTY PLANOWANYCH DZIAŁAŃ	40
ZGODNOŚĆ STRATEGII ROZWOJU GMINY WOLANÓW DO 2030 R. Z AKTUALNYMI DOKUMENTAMI STRATEGICZNYMI NA POZIOMIE LOKALNYM, REGIONALNYM, KRAJOWYM I EUROPEJSKIM	46
<u>SYSTEM WDRAŻANIA STRATEGII</u>	58
REALIZACJA, MONITORING I EWALUACJA	58
ŹRÓDŁA FINANSOWANIA	59
<u>ZAŁĄCZNIK – DIAGNOZA SPOŁECZNO – GOSPODARCZA I PRZESTRZENNA GMINY</u>	69

GMINA WOLANÓW
SIEDZIBA
Ul. Radomska 20, 26-625 Wolanów

dr Ewa Markowska-Bzducha
Wójt

Małgorzata Szczepaniak
Sekretarz

Dariusz Gocel
Skarbnik

Rada Gminy Wolanów

Kadencja 2018 - 2023

Skład osobowy

Murawski Jacek – Przewodniczący Rady Gminy

Małysa Marek – Wiceprzewodniczący Rady Gminy

Ciężkowski Marcin

Czubak Rafał Marcin

Ferens Marek

Furczyński Mirosław Wojciech

Gac Czesław Jan

Gibała Diana

Gutkowska Jolanta

Kraszewski Marek

Pankowska Teresa

Pucula Barbara

Pysiak Edward Janusz

Stanik Ewa

Szatan Andrzej Grzegorz

Wstęp

Strukturę i kształt Strategii Rozwoju Gminy Wolanów do 2030 r. określa ustawa z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2020 r. poz. 713, 1378.), która stanowi, że strategia rozwoju gminy zawiera wnioski z diagnozy oraz określa w szczególności:

1. Cele strategiczne rozwoju w wymiarze społecznym, gospodarczym i przestrzennym;
2. Kierunki działań podejmowanych dla osiągnięcia celów strategicznych;
3. Oczekiwane rezultaty planowanych działań, w tym w wymiarze przestrzennym, oraz wskaźniki ich osiągnięcia;
4. Model struktury funkcjonalno-przestrzennej gminy;
5. Ustalenia i rekomendacje w zakresie kształtowania i prowadzenia polityki przestrzennej w gminie;
6. Obszary strategicznej interwencji określone w strategii rozwoju województwa, o której mowa w art. 11 ust. 1 ustawy z dnia 5 czerwca 1998 r. o samorządzie województwa (Dz. U. z 2019 r. poz. 512, 1571 i 1815 oraz z 2020 r. poz. 1378), wraz z zakresem planowanych działań;
7. Obszary strategicznej interwencji kluczowe dla gminy, jeżeli takie zidentyfikowano, wraz z zakresem planowanych działań;
8. System realizacji strategii, w tym wytyczne do sporządzania dokumentów wykonawczych;
9. Ramy finansowe i źródła finansowania.

Wskazana powyżej struktura znajduje odzwierciedlenie w niniejszym opracowaniu. Zgodnie z Art. 10f. 1. ustawy: Rada gminy, w drodze uchwały, określa szczegółowy tryb i harmonogram opracowania projektu strategii rozwoju gminy, w tym tryb konsultacji, o których mowa w art. 6 ust. 3 ustawy z dnia 6 grudnia 2006 r. o zasadach prowadzenia polityki rozwoju. Ponadto jednym z elementów wynikających ze zmian legislacyjnych jest wymóg podjęcia działań konsultacyjnych z interesariuszami zewnętrznymi w formie konsultacji horyzontalnych (m.in. sąsiednie gminy) i wertykalnych: proces opiniowania Strategii w celu wydania opinii dotyczącej sposobu uwzględnienia ustaleń i rekomendacji w zakresie kształtowania

i prowadzenia polityki przestrzennej w województwie określonych w strategii rozwoju województwa przez zarząd województwa (Art. 10f. 1-3.).

Strategia rozwoju gminy prezentuje wizję i misję przedstawiając także pożądany scenariusz rozwoju dla danej jednostki samorządu terytorialnego. Dokument określa cele strategiczne, ale również wskazuje konkretne projekty, grupy projektów w określonym przedziale czasowym. Dokument przygotowany dla Gminy Wolanów obejmuje okres obowiązywania nowego budżetu Unii Europejskiej do 2030 r. zgodnie z perspektywą finansową na lata 2021 – 2027 włączając w to zasadę N + 3. Opracowanie strategii jest ważne z punktu widzenia zmieniającej się sytuacji społeczno-gospodarczej kraju, województwa, powiatu oraz samej gminy. Nowa rzeczywistość wywołana skutkami pandemii wirusa SARS-CoV-2 sprawia, że samorządy już stoją przed trudnym wyzwaniem poprawy sytuacji po okresie przymusowego zamrożenia gospodarki.

Implementacja strategii wiąże się z nowym okresem programowania Unii Europejskiej oraz możliwościami związanymi z pozyskiwaniem funduszy strukturalnych w perspektywie finansowej na lata 2021 – 2027, ale także planami odbudowy po walce z pandemią dzięki funkcjonowaniu Instrumentu Odbudowy i Zwiększenia Odporności tzw. Krajowego Planu Odbudowy.

Planowanie i zarządzanie strategiczne jest podstawą efektywnego administrowania oraz współpracy samorządowej, ułatwia pozyskiwanie środków zewnętrznych, w tym dotacji przeznaczonych na realizację określonych projektów. Strategia pozwala na koordynowanie działań różnych instytucji działających w sferach społecznych oraz gospodarczych na terenie gminy oraz integruje te podmioty wokół priorytetowych kierunków działań. Dokument określa priorytety i cele polityki rozwoju społeczno-gospodarczego prowadzonego na terenie gminy. Niniejszy dokument stanowi również podstawę do opracowania i wdrożenia projektów współfinansowanych ze środków strukturalnych Unii Europejskiej takich jak: Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego, Europejski Fundusz Rolny na Rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich, Europejski Fundusz Społeczny i innych m.in. Europejskiego Instrumentu Odbudowy, funduszy norweskich i fundusze Europejskiego Obszaru Gospodarczego.

Strategia pełni następujące funkcje:

- kierunkową dla władz gminnych, środowisk naukowych i biznesowych, organizacji pozarządowych oraz innych instytucji, ale także dla wszystkich mieszkańców gminy;
- koordynacyjną dla innych dokumentów programowych i planistycznych na poziomie gminnym;
- informacyjną dla mieszkańców, inwestorów, partnerów, itp.;
- promocyjną w kontekście lokalnym, regionalnym, krajowym oraz ponadnarodowym.

Strategia powstała zgodnie z nowymi przepisami, 12 listopada 2020 r. weszła w życie nowelizacją Ustawy o zasadach prowadzenia polityki rozwoju – podstawowego aktu prawnego, który reguluje w Polsce politykę rozwoju. Uchwalona w lipcu 2020 roku nowela nadaje nowy kształt systemowi strategicznego zarządzania krajem i wprowadza nowe instrumenty polityki regionalnej. Na szczeblu lokalnym potwierdzono praktykę opracowywania i uchwalania strategii rozwoju gminy: wiele samorządów terytorialnych przygotowywało dotychczas strategie rozwoju, jednak nie były one osadzone w przepisach prawnych. Punktem wyjścia do prac nad strategią było opracowanie Diagnozy społeczno – gospodarczej i przestrzennej Gminy Wolanów. Jej zadaniem było scharakteryzowanie potencjału społeczno-ekonomicznego gminy w kontekście głównych kierunków jej rozwoju, uwzględniając przy tym przestrzenne uwarunkowania środowiskowo-infrastrukturalne. Diagnoza strategiczna jest kanwą do opracowania kierunków działań, a następnie celów strategicznych i celów operacyjnych.

Uwarunkowania, wnioski z Diagnozy społeczno – gospodarczej i przestrzennej gminy

Uwarunkowania i metodyka opracowania Strategii

W pracach nad dokumentem został przyjęty mechanizm oparty na eksperckim modelu budowy planów strategicznych jednostek samorządu terytorialnego. Dzięki temu dokument ten stanowi niezależne źródło informacji i wiedzy na temat rozwoju Gminy Wolanów.

Metodyka prac nad strategią

Prace nad strategią zostały podzielone na 4 etapy: diagnozę stanu, analizę strategiczną, redakcję właściwą oraz przyjęcie dokumentu do realizacji.

Etap I, którym była diagnoza stanu miała charakter pracy eksperckiej i polegała na opracowaniu diagnozy społeczno-gospodarczej i przestrzennej gminy – diagnoza stanowi odrębny dokument stanowiący fakultatywny załącznik do samej strategii. Opisany został stan zasobów oraz tendencje rozwojowe zachodzące w sferze przestrzenno-przyrodniczej, społecznej, gospodarczo-finansowej;

Etapem II było przeprowadzenie analizy strategicznej. Bazował on głównie na wynikach analiz eksperckich, weryfikacji danych merytorycznych i statystycznych, wywiadach z pracownikami urzędu. Zrealizowane działania pozwoliły kolejno na:

- wprowadzenie i wstępne prace analityczne;
- omówienie metodyki procesu budowania strategii rozwoju metodą ekspercką;
- dokonanie przeglądu uwarunkowań mających wpływ na sytuację gminy – zebranie opinii i spostrzeżeń uczestników spotkań;
- przeprowadzenie analizy SWOT;
- określenie wizji i misji gminy;
- formułowanie celów w poszczególnych wyzwaniach;
- określenie założeń organizacyjnych dla poszczególnych projektów;

Etap III obejmował opracowanie strategii zgodnie z wymaganą strukturą, opisanie zgodności strategii z dokumentami strategicznymi poziomu regionalnego oraz ustalenie procedur implementacji, monitorowania i aktualizacji dokumentu;

Etap IV koncentrował się na uczestnictwie interesariuszy w procesie konsultacji dokumentu. Zweryfikowano zapisy oraz wprowadzono proponowane zmiany i uzupełnienia. Projekt strategii został przedłożony do konsultacji sąsiednim gminom, Urzędowi Marszałkowskiemu Województwa Mazowieckiego w Warszawie oraz Mazowieckiemu Urzędowi Wojewódzkiemu w Warszawie. Ponadto wystąpiono o ustalenie obowiązku przeprowadzenia procedury oceny oddziaływania na środowisko.

Wykonana diagnoza pozwala na weryfikację obecnego położenia społeczno-gospodarczego gminy, dzięki czemu można określić najbardziej pożądany obraz przyszłości, czyli wizję rozwoju. Składa się z ustalonych celów strategicznych, których osiągnięcie jest gwarancją spełnienia się wizji rozwoju. Na postawie sprecyzowanej wizji możliwe stało się poszukiwanie misji rozwoju, czyli zespołu wartości jednoczących społeczność lokalną wokół wspólnej idei rozwojowej. Dzięki swojej

zwięzłości, elastyczności i oryginalności misja przedstawia rolę, która jest dedykowana całej społeczności. Uzupełnieniem przyjętego podejścia jest wskazanie wyzwań, które są łącznikiem pomiędzy przedstawioną wizją i misją, a skonkretyzowanym zbiorem celów. W warstwie wykonawczej zauważono, że nie jest możliwe antycypowanie, czy przy dostępnych zasobach możliwe jest osiągnięcie stanu docelowego. Przeprowadzono zatem sukcesywne uzgodnienia, zmiany i modyfikacje pozwalające na ostateczną identyfikację wizji, misji oraz celów. Proces dochodzenia do prezentowanej wersji stanowi właściwy sposób łączenia odmiennych sposobów postrzegania problematyki rozwoju w jedną spójną całość. Strategia w swojej ostatecznej wersji jest dokumentem perspektywicznym i długofalowym, wskazującym priorytety i narzędzia realizacji, które na najbliższe lata wydają się stwarzać najwięcej możliwości dla rozwoju społeczno-gospodarczego Gminy Wolanów. Strategia jest dokumentem, który w swoich założeniach musi podlegać aktualizacji, ewaluacji i monitoringowi, tak aby jej realizacja odpowiadała potrzebom gminy i jej mieszkańców.

Wnioski z Diagnozy społeczno – gospodarczej i przestrzennej

Do 2023 r. będą realizowane projekty z perspektywy finansowej Unii Europejskiej 2014 - 2020. Równoległe będą prowadzone inwestycje ze środków krajowych, w tym z Rządowego Funduszu Polski Ład, w ramach którego gminie udało się pozyskać ponad 11 mln złotych. Gmina dla potrzeb realizacji polityki rozwoju regionalnego oraz możliwości aplikowania o fundusze strukturalne Unii Europejskiej przygotowała dokumenty planistyczne, które były podstawą aplikowania o środki europejskie. Przygotowany wówczas dokument w postaci Strategii Rozwoju Gminy Wolanów na lata 2015 – 2022 zawiera cele strategiczne oraz projekty inwestycyjne i społeczne. W obszarze przechodzenia na gospodarkę niskoemisyjną, poprawie efektywności energetycznej ważną rolę odgrywał opracowany Plan Gospodarki Niskoemisyjnej, natomiast dla potrzeb podjęcia kompleksowych działań służących rewitalizacji obszarów zdegradowanych został przygotowany Program Rewitalizacji dla Gminy Wolanów .

Od 2020 r. sytuacja tak na świecie, jak i w Polsce jest naznaczona trudną walką z pandemią wirusa COVID 19. Mimo trudności w codziennym funkcjonowaniu gmina

wypełniała solennie swoje obowiązki, chcąc zrealizować jak najwięcej projektów, które pozytywnie wpłyną na jakość życia mieszkańców.

Gmina znajduje się w dobrej kondycji finansowej i skutecznie wykorzystuje możliwości pozyskiwania środków zewnętrznych na rozwój. W 2019 r. wykorzystując każdą szansę gmina uzyskała kwotę 3,7 mln zł ze środków zewnętrznych, natomiast w 2020 r. już 3,8 mln zł. Dzięki czemu udało się zrealizować wszystkie zaplanowane inwestycje, zmniejszając planowany do zaciągnięcia kredyt z 2,4 mln zł do 1,8 mln zł. Na uwagę zasługuje fakt, że z planowanego deficytu 2,5 mln zł, udało się zrobić nadwyżkę w kwocie 883 tys. zł, co pozwoliło na zasilenie planowanych projektów w 2021 r. kwotą 4,9 mln zł wolnych środków. Gmina wychodząc naprzeciw oczekiwaniom mieszkańców, przedsiębiorców, biorąc pod uwagę zagrożenie związane z COVID 19 nie podniosła lokalnych podatków, a branże zamknięte z powodu wprowadzonego w kraju *lockdownu* zostały zwolnione z podatku od nieruchomości. W 2020 r. gmina z pokorą i należyłą ostrożnością realizowała inwestycje w obawie, że może dojść do znacznego spadku dochodów podatkowych w związku z zamknięciem granic i przestojami w gospodarce.¹

Gmina Wolanów w lata 2019, 2020 i 2021 aktywnie realizowała plany strategiczne zdefiniowane w dokumentach planistycznych gminy. Udało się zrealizować szereg przedsięwzięć o charakterze infrastrukturalnym oraz społecznym, skutecznie przy tym wykorzystując środki zewnętrzne.

Projekty zrealizowane ze środków zewnętrznych w 2020 r.:

L.p.	Nazwa zrealizowanego zadania	Źródło dofinansowania	Kwota otrzymanego dofinansowania (w zł)
1.	Funkcjonowanie Klubu Senior+ [™] w miejscowości Chruślice	Wojewoda Mazowiecki- Ministerstwo Polityki Społecznej	53 333,00
2.	Zdalna Szkoła w Gminie Wolanów	Centrum Projektów Polska Cyfrowa	68 849,05
3.	Zdalna Szkoła Plus w Gminie Wolanów	Centrum Projektów Polska Cyfrowa	104.999,73
4.	Modernizacja strażnicy w Młodocinie Większym	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	30 000,00
5.	Inwentaryzacja źródeł ciepła w gminie Wolanów	Samorząd Województwa Mazowieckiego	54 735,00 - pozyskane 29.259,50 - wykorzystane

¹ Raport o stanie

6.	Modernizacja instalacji elektrycznej w starej części budynku PSP w Sławnie	Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych	500 000,00
7.	Utwardzenie placu przy PSP w Sławnie		
8.	Doposażenie placu zabaw w sołectwie Franciszków	Samorząd Województwa Mazowieckiego	9 000,00
9.	Utworzenie miejsca rekreacji w sołectwie Chruślice	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00
10.	Doposażenie placu zabaw w sołectwie Kowala Duszocina	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00
11.	Remont remizy OSP w Jarosławicach	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00
12.	Doposażenie placu zabaw w sołectwie Waclawów	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00
13.	Przebudowa, rozbudowa, nadbudowa oraz termomodernizacja budynku GOK w Wolanowie.	Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych	2 000 000,00 (uwzględnione w budżecie 2021 r.)
14.	Zagospodarowanie terenu rekreacyjnego nad stawem w m. Sławno	Samorząd Województwa Mazowieckiego	43 427,00 Realizacja w 2021r
15.	Remont i renowacja cmentarza wojennego w Chruślicach	Wojewoda Mazowiecki	44 000,00 Realizacja w 2021r
16.	Budowa automatycznej stacji meteorologicznej	Samorząd Województwa Mazowieckiego	47 375,00 Realizacja w 2021r
17.	Dofinansowanie zakupu przez jednostkę OSP w Strzałkowie nowego średniego samochodu ratowniczo gaśniczego	NFOŚiGW, KG PSP, Samorząd Województwa Mazowieckiego	660 000,00
18.	Zakup przez jednostkę OSP w Strzałkowie 4szt aparatów powietrznych	WFOŚiGW	20 000,00
19.	Demontaż, transport i utylizacja wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wolanów	WFOŚiGW	28 191,43
20.	Dotacja na usuwanie odpadów rolniczych (folii, sznurka do belotów, opakowań po nawozach)	WFOŚiGW	6 153,90
21.	Dotacja z Rządowego Programu „Posiłek w szkole i w domu” na zakup doposażenia i poprawę standardu obecnie funkcjonującej stołówki szkolnej	Kuratorium Oświaty w Warszawie	33 464,32
22.	Subwencja na wyposażenia w pomoce dydaktyczne niezbędne do realizacji podstawy programowej z przedmiotów przyrodniczych w publicznych szkołach podstawowych (PSP Sławno)	MEiN	75 000,00

23.	Subwencja na dofinansowanie wyposażenia publicznych szkół i placówek prowadzonych (dotowanych) przez jednostki samorządu terytorialnego w zakresie pomieszczeń do nauki w nowo wybudowanych budynkach (PSP Sławno)	MEiN	80 000,00
Razem			3 885 463,00

Okres do 2030 r. to nowa perspektywa budżetowa Unii Europejskiej, ale także czas planowania nowych wyzwań i realizacji nowych zamierzeń inwestycyjnych przez gminę. Wolanów zamierza efektywnie wykorzystać przewidywane środki zewnętrzne oraz wsparcie z budżetu państwa w ramach przygotowywanych programów rządowych. Opracowana dla potrzeb strategii diagnoza po analizie zgromadzonego materiału, charakterystyki gminy, jej otoczenia społeczno – gospodarczego pozwoliła zdiagnozować problemy i ustalić priorytety na najbliższe lata. Diagnoza zobrazowała sytuację gminy jest kanwą do postawienia celów i określenia zadań do realizacji. Ponadto weryfikacja i podsumowanie wykonania dotychczasowego planu inwestycyjnego w gminie oraz poznanie głównych kierunków dalszych działań przewidzianych przez władze gminy dały podstawę do zdefiniowania wyzwań, celów i zadań, określenia wizji oraz misji gminy.

Wyznaczenie celów zostało poprzedzone nakreśleniem głównych obszarów problemowych w gminie. Na ich podstawie zostały sformułowane w kolejnych rozdziałach wyzwania oraz cele.

Zdiagnozowane zagrożenia i wynikające z nich problemy w rozwoju społeczno – gospodarczym gminy Wolanów:

- I. Niezadawalający stan gminnej infrastruktury technicznej, w tym infrastruktura drogowa, infrastruktura wodno – kanalizacyjna;*
- II. Pogłębiające się zmiany klimatyczne i zanieczyszczenie środowiska tj. niska emisja, gospodarka odpadami, oczyszczalnia ścieków;*
- III. Braki w infrastrukturze kulturalnej i społecznej;*
- IV. Uporządkowanie kwestii zagospodarowania przestrzennego;*
- V. Brak mieszkań komunalnych i socjalnych;*
- VI. Braki w infrastrukturze rekreacyjnej i sportowej;*
- VII. Depopulacja i migracja zarobkowa oraz edukacyjna;*
- VIII. Pauperyzacja ludności, uzależnienia;*

IX. Wykluczenie społeczne i cyfrowe.

Obszary strategicznej interwencji w Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego do 2030 roku a zakres planowanych działań Gminy Wolanów

Nadrzędnym (głównym) celem Strategii dla Mazowsza jest spójność terytorialna, rozumiana jako zmniejszenie dysproporcji rozwoju w województwie mazowieckim oraz wzrost znaczenia Obszaru Metropolitalnego Warszawy w Europie, co w konsekwencji przyczyni się do poprawy jakości życia mieszkańców. Osiągnięcie celu nadrzędnego będzie możliwe poprzez przyspieszenie wzrostu gospodarczego, generowanego przez rozwój produkcji i przemysłu ukierunkowanego na eksport, szczególnie w branży średniozaawansowanych i zaawansowanych technologii. Potrzeba zwiększenia produktywności przemysłu i związanych z nim usług, uzasadnia wybór priorytetowego celu strategicznego. Dyfuzja innowacji z Obszaru Metropolitalnego Warszawy w kierunku miast regionalnych, subregionalnych i obszarów wiejskich, jak również rozwój produkcji w przemyśle i przetwórstwie rolno-spożywczym ukierunkowanym na eksport, powinny stać się fundamentem gospodarki regionu. Jednym z kluczowych zadań jest wprowadzenie Warszawy do grupy wiodących metropolii w układzie europejskim oraz wzmocnienie gospodarcze ośrodków regionalnych i subregionalnych².

Obszary Strategicznej Interwencji w województwie mazowieckim

W Aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ zidentyfikowano obszary strategicznej interwencji (OSI), w których występują problemy będące barierą rozwoju regionu.

Zgodnie z ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju obszar strategicznej interwencji to określony w strategii rozwoju obszar o zidentyfikowanych lub potencjalnych powiązaniach funkcjonalnych lub o szczególnych warunkach społecznych, gospodarczych lub przestrzennych, decydujących o występowaniu barier rozwoju lub trwałych, możliwych do aktywowania potencjałów rozwojowych, do którego kierowana jest interwencja publiczna łącząca inwestycje, w szczególności

² <https://mazovia.pl/pl/bip/zalaw-spraw/konsultacje-spoleczne/konsultacje-spoleczne-projektu-strategii-rozwoju-wojewodztwa-mazowieckiego.html?vid=56914>.

gospodarcze, infrastrukturalne lub w zasoby ludzkie, finansowane z różnych źródeł, lub rozwiązania regulacyjne.

W Strategii rozwoju województwa mazowieckiego 2030+ zidentyfikowano obszary strategicznej interwencji (OSI), które odnoszą się do problemów utrudniających rozwój poszczególnych podregionów bądź potencjałów możliwych do wykorzystania w celu pobudzenia procesów rozwojowych w określonych częściach województwa. Wyznaczenie OSI umożliwi lepszą koordynację działań strategicznych wpisujących się w politykę rozwoju i planowania przestrzennego regionu. Ułatwi także przyporządkowanie właściwych narzędzi interwencji publicznej, co warunkuje większą skuteczność i efektywność podejmowanych działań. W związku z powyższym, w województwie mazowieckim na poziomie regionalnym zostały wyznaczone dwa typy OSI;

- problemowe – podregiony NUTS 3:

ciechanowski, ostrołęcki, płocki, **radomski**, siedlecki, żyrardowski, warszawski zachodni, warszawski wschodni i miasto Warszawa,

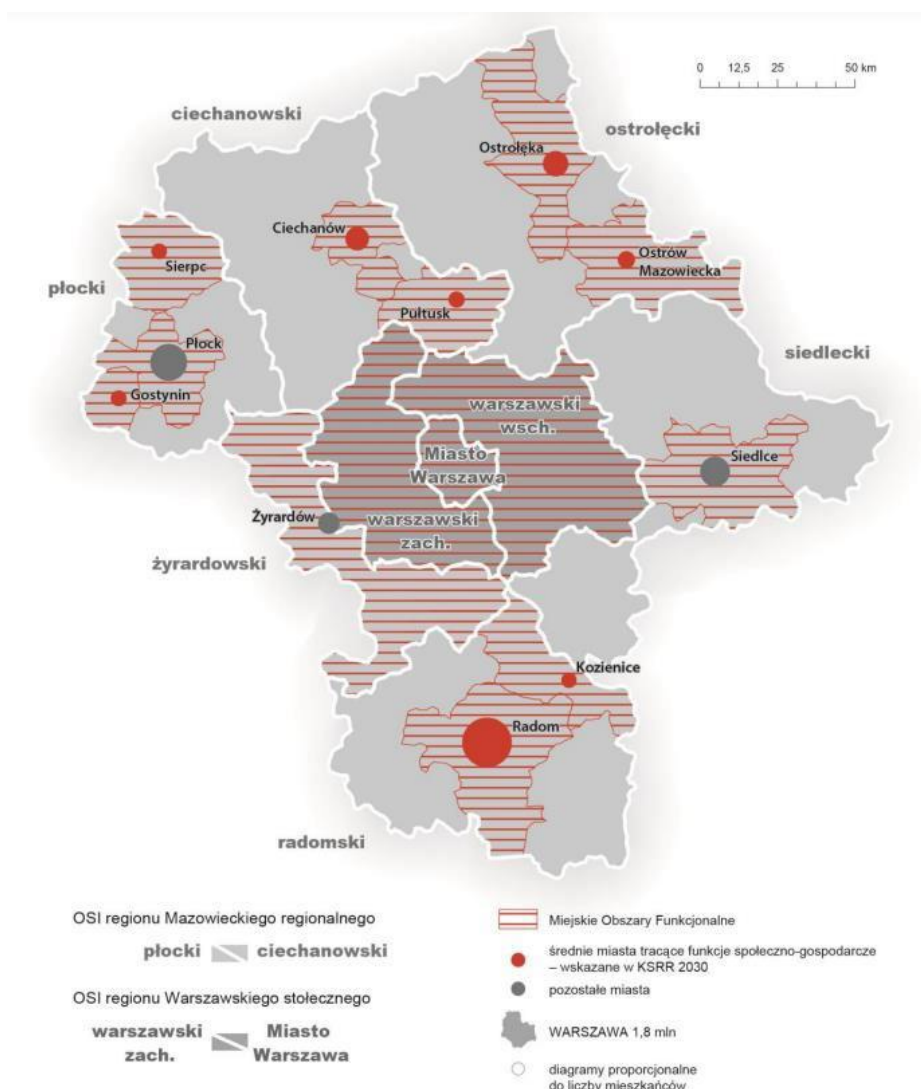
- bieguny wzrostu – miejskie obszary funkcjonalne:

miejski obszar funkcjonalny Warszawy (region Warszawski stołeczny) jako istniejący biegun wzrostu, miejskie obszary funkcjonalne miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze oraz Płocka, Siedlec i Żyrardowa jako potencjalne bieguny wzrostu.

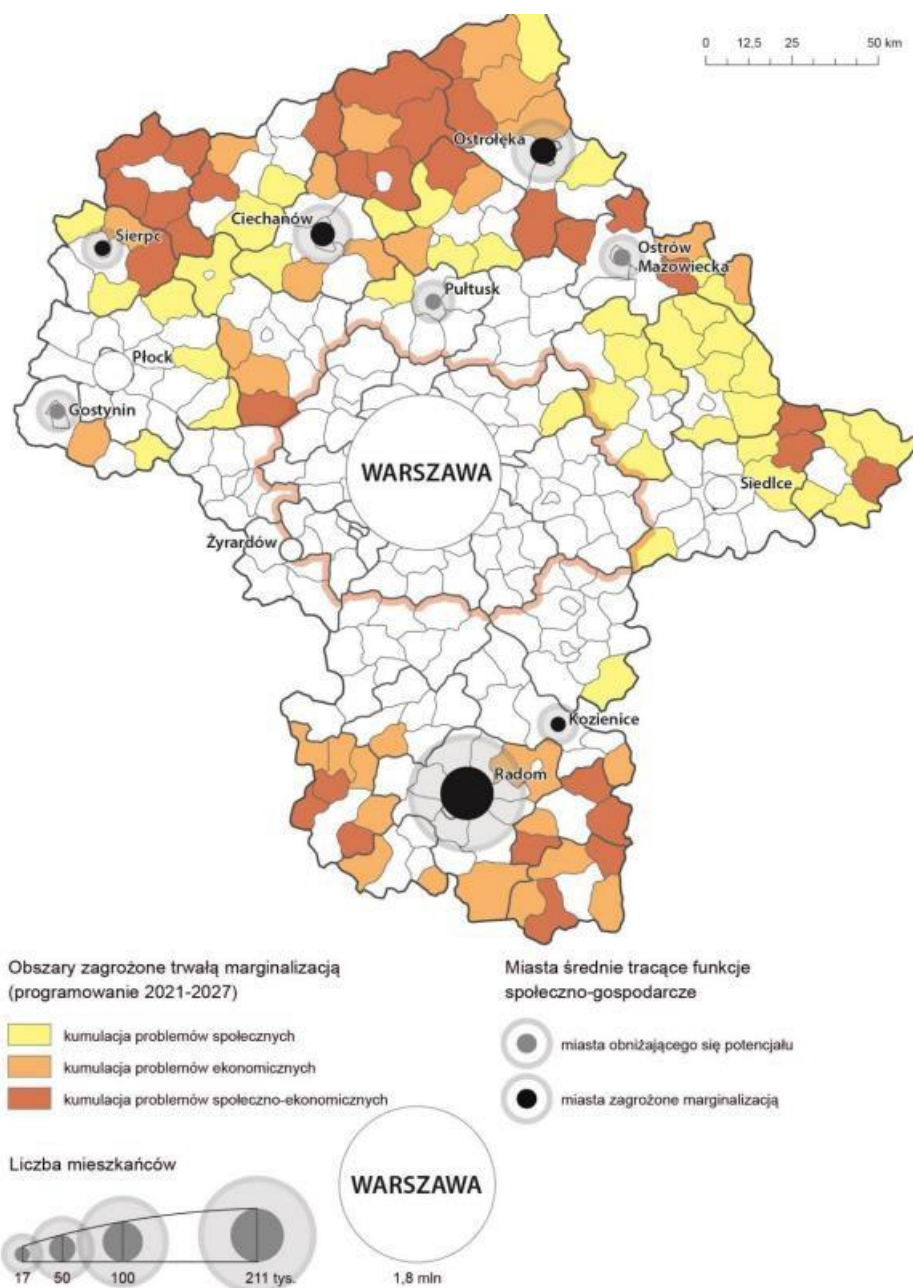
OSI określone na poziomie województwa obejmują także OSI z poziomu krajowego, wskazane w SOR oraz KSRR 2030 tj. obszary zagrożone trwałą marginalizacją (101 gmin w województwie mazowieckim) oraz miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze – Radom, Ciechanów, Ostrołęka, Pułtusk, Ostrów Mazowiecka, Gostynin, Sierpc, Koźienice. OSI problemowe obejmują podregiony NUTS 3 województwa mazowieckiego. Wyznaczone zostały w celu zniwelowania istniejących problemów i barier dla rozwoju nowych lub istniejących funkcji i poprawy warunków życia mieszkańców w podregionach województwa mazowieckiego. Interwencję w każdym OSI problemowym ograniczono do dwóch kluczowych obszarów tematycznych, których potencjał jest niedostatecznie wykorzystany bądź które z uwagi na kumulację niekorzystnych czynników, negatywnie oddziałują na pozostałe sfery życia społeczno-gospodarczego, uniemożliwiając efektywne wykorzystanie istniejących potencjałów rozwojowych podregionów.

Drugim typem OSI wojewódzkich, określonym w Strategii, są bieguny wzrostu (istniejące i potencjalne). Obejmują one miasta wraz z obszarami funkcjonalnymi (MOF). Istniejącym biegunem wzrostu jest Obszar Metropolitalny Warszawy, z Warszawą jako miastem centralnym obszaru i jednocześnie ośrodkiem metropolitalnym rangi europejskiej. Potencjalne bieguny wzrostu tworzą miasta średnie tracące funkcje społeczno-gospodarcze – Radom, Ciechanów, Ostrołęka, Pułtusk, Ostrów Mazowiecka, Gostynin, Sierpc i Kozienice oraz pozostałe miasta subregionalne – Płock, Siedlce i Żyrardów, wraz z obszarami funkcjonalnymi.

Obszary strategicznej interwencji województwa mazowieckiego³

³ <https://mazovia.pl/pl/bip/zalatw-sprawe/konsultacje-spoleczne/konsultacje-spoleczne-projektu-strategii-rozwoju-województwa-mazowieckiego.html?vid=56914>

Radomski obszar funkcjonalny⁴

Gmina Wolanów została zakwalifikowana zgodnie ze swoim położeniem do radomskiego obszaru funkcjonalnego. Zgodnie z przyjętymi planami polityka skierowana do tego obszaru powinna skutkować pobudzeniem społeczno - gospodarczym obszaru, w tym restrukturyzacją branż przemysłowych, aktywizacją zawodową osób długotrwale bezrobotnych, wzmocnieniem bazy dochodowej samorządów lokalnych i poprawą ogólnej jakości warunków życia. Wysoki potencjał w

⁴ Tamże.

postaci bazy przemysłowej miast oraz funkcjonowanie uczelni wyższych, instytucji naukowych i klastrów powinny stanowić podstawę dla rozwoju nowych branż, w tym w obszarze przemysłu 4.0, w celu rozwoju lokalnych rynków pracy. Ponadto szansę na rozwój i wzmacnianie konkurencyjności przedsiębiorstw, w tym w zakresie przetwórstwa żywności, stwarzają specjalizacje produkcji rolniczej podregionu. Poprawa dostępności komunikacyjnej wewnątrz obszaru, zwłaszcza za pomocą zintegrowanego, niskoemisyjnego transportu publicznego przyczyni się do zwiększenia mobilności mieszkańców i wpłynie pozytywnie na ich aktywizację społeczną oraz zawodową. Wspierane będą działania na rzecz podniesienia jakości kapitału ludzkiego i społecznego, zwłaszcza poprzez rozwój oferty edukacyjnej, w tym ukierunkowanej na podnoszenie lub zmianę kwalifikacji zawodowych osób dorosłych. Zapewnienie atrakcyjnej oferty edukacyjnej będzie także kluczowe dla zatrzymania ludzi młodych w podregionie. W tym celu niezbędne będą także działania podnoszące ogólne warunki życia w miastach i na obszarach wiejskich, m.in. poprzez rewitalizację zdegradowanej tkanki miejskiej, poprawę dostępności do usług publicznych i rozwój infrastruktury społecznej, zwłaszcza w zakresie ochrony zdrowia i usług wyższego rzędu. Ukierunkowanie planowanych działań w radomskim obszarze strategicznej interwencji dotyczyć będzie w szczególności:

1. Aktywizacji społeczno-gospodarczej obszaru poprzez:

- rozwój spójnej oferty inwestycyjnej, w tym zapewnienie terenów inwestycyjnych,
- wzmacnianie potencjału uczelni wyższych i instytucji naukowych, w tym w zakresie współpracy B+R, zapewnienie atrakcyjnej oferty edukacyjnej,
- aktywizację osób bezrobotnych, m.in. poprzez działania na rzecz podnoszenia lub zmiany kwalifikacji zawodowych, wspieranie uczenia się przez całe życie, doradztwo zawodowe, kształcenie branżowe,
- rozwój instytucji otoczenia biznesu na rzecz wsparcia usieciowienia gospodarki i podnoszenia konkurencyjności przedsiębiorstw,
- rozwój infrastruktury zdrowotnej, w tym leczenia specjalistycznego wraz z rozbudową szpitalnych oddziałów ratunkowych, rozwój szpitali powiatowych, budowa szpitala klinicznego,
- rewitalizację miast oraz rozwój usług wyższego rzędu.

2. Rozwoju infrastruktury transportowej poprzez:

- rozwój transportu kolejowego z wykorzystaniem nowych i zmodernizowanych linii kolejowych oraz uzupełnienie sieci przystanków w celu utworzenia atrakcyjnej oferty przewozowej,
- rozwój zintegrowanego, niskoemisyjnego transportu publicznego, w oparciu o węzły przesiadkowe, w tym węzeł o znaczeniu regionalnym przy dworcu w Radomiu, wraz z możliwością budowy systemu tramwajowego,
- rozwój strefy okołolotniskowej oraz budowa bazy logistycznej, wykorzystującej węzłowe położenie Radomia w istniejącej i planowanej sieci transportowej kraju,
- budowę i rozbudowę dróg krajowych i wojewódzkich, w tym mostów przez Wisłę,
- budowę obwodnic w celu eliminacji uciążliwości transportu samochodowego i poprawy bezpieczeństwa ruchu,
- budowę sieci dróg dla rowerów o znaczeniu komunikacyjnym i turystycznym, zapewniającą połączenie między miejscowościami podregionu oraz siecią europejskich tras rowerowych EuroVelo.

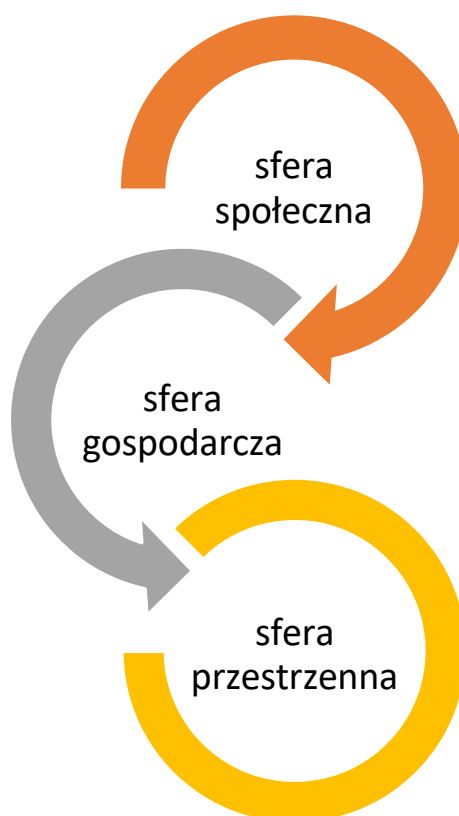
Analiza SWOT Gminy

Ważnym etapem prac z punktu widzenia podsumowania diagnozy w gminie i sformułowania celów rozwojowych jest analiza zasobów wewnętrznych gminy oraz jej otoczenia zewnętrznego pod kątem identyfikacji szans i zagrożeń dla dalszego rozwoju. Narzędziem, jakie posłużyło do tych prac jest analiza SWOT. Jest to jedna z najpopularniejszych technik analitycznych, służąca do porządkowania informacji. Nazwa SWOT pochodzi angielskich słów: Strengths (mocne strony), Weaknesses (słabe strony), Opportunities (szanse), Threats (zagrożenia). Ocena zarówno wewnętrznych oraz zewnętrznych czynników mogących mieć wpływ na powodzenie planu strategicznego, stanowi użyteczne narzędzie prowadzące do dokonania analizy zasobów i otoczenia gminy oraz określenia priorytetów rozwoju. W celu uzyskania jasnej analizy traktuje się atuty i słabe strony jako czynniki wewnętrzne z punktu widzenia społeczności lokalnej, na które społeczność ma wpływ, a okazje i zagrożenia jako czynniki zewnętrzne, znajdujące się w otoczeniu bliższym i dalszym gminy.

Gmina Wolanów

Zintegrowana polityka rozwoju

zgodnie z ideą zrównoważonego rozwoju

MOCNE STRONY	SŁABE STRONY
Położenie na obszarze radomskiego obszaru funkcjonalnego, bliska lokalizacja miasta Radom – dostęp do rynku pracy, edukacji, oferty kulturalnej, rekreacyjnej i sportowej	Zanieczyszczenie środowiska w gminie, brak dbałości o środowisko - wciąż duża popularność nieekologicznych źródeł ciepła
Dobry układ komunikacyjny, w tym bliskość drogi ekspresowej S7, położenie wzdłuż drogi krajowej nr 12	Niewykorzystane walory turystyczne i zagospodarowania zalewu Domaniowskiego
Korzystane warunki do zamieszkania, budownictwa jednorodzinnego	Brak uzbrojonych terenów inwestycyjnych

Dobrze rozwinięta infrastruktura handlowo – usługowa	Wymagająca rozbudowy infrastruktura wodna i kanalizacyjna
Stabilna sytuacja finansowa gminy	Wymagający poprawy stan nawierzchni dróg lokalnych
Infrastruktura sportowa – obiekty sportowe, boiska, ścieżki do nordic walking i edukacyjna	Wymagająca remontów, modernizacji, doposażenia infrastruktura edukacyjna
Skuteczność w pozyskiwaniu środków zewnętrznych	Wymagająca rozbudowy infrastruktura kulturalna i społeczna
Aktywna działalność organizacji pozarządowych	Brak na terenie gminy zorganizowanej opieki dla dzieci do 3 lat
Poprawiająca się estetyka przestrzeni publicznej	Wymagająca przeprowadzenia odnowa centrów wsi
Proekologiczne podejście gminy, realizacja inwestycji poprawiających stan środowiska	Braki w komunalnym zasobie mieszkaniowym
Wysoki stopień bezpieczeństwa publicznego	Wciąż niewielka ilość instalacji odnawialnych źródeł energii
Realizacja inwestycji w zakresie ochrony środowiska	Wymagający remontów, w tym termomodernizacji stan budynków użyteczności publicznej
Aktywność i promocja sportu i zdrowego trybu życia przez klub sportowy Jaguar	Brak mieszkań komunalnych lub socjalnych
Dobra infrastruktura sportowa i rekreacyjna – obiekty sportowe, trasy do nordic walking	Wymagająca uzupełnienia oferta zajęć pozalekcyjnych dla dzieci
Funkcjonowanie na terenie gminy SP ZOZ	Wymagająca wzbogacenia oferta kulturalna dedykowana różnych grupom wiekowym
Promocja postaw proekologicznych w szkołach, realizacja inwestycji proekologicznych w gminie	Niewystarczająca świadomość ekologiczna mieszkańców dotycząca wiedzy na temat odnawialnych źródeł

	energii, segregacji odpadów, szkodliwości pokryć azbestowych
Działalność placówek edukacyjnych	Dziki wysypiska śmieci na terenach leśnych
Ustabilizowana liczba mieszkańców	Wciąż duża liczba obiektów wymagających usunięcia elementów azbestowych
Wspieranie i krzewienie lokalnych tradycji i kultury m.in. poprzez organizację imprez, wydarzeń, działalność kół gospodyń wiejskich	Emigracja młodych, wykształconych mieszkańców
Obecność firm zapewniających zatrudnienie dla mieszkańców gminy	Rosnące koszty utrzymania infrastruktury, zarządzania gminą, w tym przede wszystkim oświaty
SZANSE	ZAGROŻENIA
Nowa perspektywa unijna na lata 2021 - 2027	Niestabilna sytuacja epidemiczna w kraju związana z wirusem
Środki krajowe w ramach rządowego programu Polski Ład	Wysokie koszty stworzenia i utrzymania nowych miejsc pracy
Rozwój budownictwa letniskowego	Zmieniające się przepisy prawa, w tym procedur prawa zamówień publicznych, zagospodarowania przestrzennego, systemu podatkowego
Zagospodarowanie turystyczne nad zalewem Domaniowskim	Spadające wpływy podatkowe, co powoduje deficyt budżetowy
Wsparcie i rozwój przedsiębiorczości na terenie gminy	Zmiany w prawie wpływające na wzrost biurokracji
Wzrost liczby mieszkańców i rozwój budownictwa jednorodzinnego	Wysoka inflacja i ryzyko znacznego wzrostu cen
Niższe koszty prowadzenia działalności gospodarczej na terenach wiejskich	Konkurencja ze strony podmiotów działających poza granicami gminy

Realizacja przez gminę inwestycji poprawiających stan środowiska , w tym współfinansowanych ze środków zewnętrznych	Rosnące ryzyko dla inwestycji prywatnych i dla prowadzenia biznesu
Poprawa i podniesienie jakości życia mieszkańców, dzięki planowanym i trwającym inwestycjom	Depopulacja i pauperyzacja
Wzrost zainteresowania nabywaniem działek rekreacyjnych w rejonach atrakcyjnych krajobrazowo, planowanych do zagospodarowania turystycznego i rekreacyjnego	Rosnące koszty zakupu działek budowlanych i budowy domów skutkujące spadkiem zainteresowania ze strony kupujących
Możliwość rozwoju istniejących firm	Rosnące koszty prowadzenia działalności gospodarczej

Model struktury funkcjonalno – przestrzennej Gminy

Celem polityki przestrzennej gminy jest podnoszenie standardów i warunków życia mieszkańców i sprawności funkcjonowania struktur przestrzennych przez wykorzystywanie terytorialnych warunków rozwoju i przeciwdziałanie degradacji istniejących walorów.

Podstawowym narzędziem kształtowania polityki przestrzennej w systemie aktów planistycznych w Polsce są miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego. Zgodnie z art. 4 ust 1 ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym, w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego następuje ustalenie przeznaczenia terenu, rozmieszczenie inwestycji celu publicznego oraz określenie sposobów zagospodarowania i warunków zabudowy danego terenu. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego sporządza się obowiązkowo, jeżeli wymagają tego przepisy odrębne (m.in. prawo lotnicze, ustawa o ochronie gruntów rolnych i leśnych, ustawa o lecznictwie uzdrowiskowym itp.), dla pozostałych terenów uchwalany jest fakultatywnie. Poważnym obciążeniem dla gminy są koszty opracowania planów, a także ekonomiczne skutki ich uchwalenia. Problemem jest również stosunkowo długi czas sporządzania planów. Uchwalenie miejscowego planu

może wprowadzać ograniczenia możliwości zabudowy poszczególnych nieruchomości, z kolei zmiana warunków zagospodarowania konkretnych nieruchomości może być podstawą żądania od gminy wykupu nieruchomości lub kierowania innych roszczeń odszkodowawczych ze strony właścicieli wobec gminy. Dodatkowo, jeżeli w związku z uchwaleniem planu miejscowego lub jego zmianą, wartość nieruchomości uległa obniżeniu, a właściciel albo użytkownik wieczysty zbywa tę nieruchomość, może żądać od gminy odszkodowania równego obniżeniu wartości nieruchomości. Jeżeli natomiast, w związku z uchwaleniem planu miejscowego albo jego zmianą wartość nieruchomości wzrosła, a właściciel lub użytkownik wieczysty zbywa tę nieruchomość, pobierana jest na rzecz gminy jednorazowa opłata ustalona w tym planie, określona w stosunku procentowym do wzrostu wartości nieruchomości.

Obecnie obowiązujące dla Gminy Wolanów Studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy określa uchwała Rady XVII/104/2000 z dnia 23.06.2000 r., zmieniona w 2009 r., w związku z opracowaniem miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla terenu, na którym jest zlokalizowana firma PIPELIFE. Zmiany jakie zaszły w ostatnich latach na terenie Gminy Wolanów związane w szczególności z oddaniem do użytku drogi ekspresowej S7 rodzą nowe potrzeby w zakresie zagospodarowania terenu wzdłuż tej drogi, a w konsekwencji opracowania nowego studium uwarunkowań i kierunków przestrzennego zagospodarowania gminy.

Gmina Wolanów posiadała na koniec 2019 r. 4 miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego:

- ✓ Uchwała Nr XXXIII/210/02 Rady Gminy w Wolanowie z dnia 28 czerwca 2002 r. części sołectw Wolanów (przy ulicy Opoczyńskiej) oraz Kolonia Wolanów,
- ✓ Uchwała Nr XXXIII/211/02 Rady Gminy w Wolanowie z dnia 28 czerwca 2002 r. części sołectw Wolanów (przy ulicy Kolejowej),
- ✓ Uchwała Nr XXXIII/212/02 Rady Gminy w Wolanowie z dnia 28 czerwca 2002 r. części sołectwa Mniszek,
- ✓ UCHWAŁA NR XLIV/144/09 RADY GMINY WOLANÓW z dnia 29 października 2009 roku w sprawie miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla części Gminy Wolanów.

Na początku 2020 r. Rada Gminy podjęła uchwałę o przystąpieniu do sporządzenia planu miejscowego dla miejscowości Wolanów i Sławno, korygującego nieco dotychczasowy sposób zagospodarowania terenu. Problemem pozostaje nadal nie

uregulowana sprawa dróg na terenie objętym planem w miejscowości Mniszek. W 2019 r. wystąpiono do właścicieli działek w Mniszku, na terenie których znajduje się droga objęta PMZP z prośbą o nieodpłatne przekazanie gminie Wolanów części działek zajętych pod drogę wg planu. Większość właścicieli wyraziła zgodę. Niestety nadal brak zgody właścicieli 1 działki. Trwają rozmowy. Po uzyskaniu tych zgód, podjęte zostaną działania zmierzające do wyodrębnienia tej drogi.

Obecnie stopień pokrycia gminy mpzp wynosi 1,35 % w stosunku do całej powierzchni Gminy. Pozwolenia na podstawie mpzp wydaje Starosta Radomski.

W 2020 r. wydano 117 decyzji o warunkach zabudowy, w tym 1 odmowną. W porównaniu do 2019 r. mniej o 1. Wydano 25 decyzji celu publicznego - są to inwestycje liniowe - gazociąg, linie energetyczne, rozbudowa sieci wodociągowej. W porównaniu do 2019 r. więcej o dziesięć. Wydano 221 zaświadczenia o przeznaczeniu działek. A także wydano 23 opinie w sprawie podziału nieruchomości na podstawie warunków zabudowy. W 2019 r. były to 32 opinie.

Do głównych kierunków rozwoju zagospodarowania przestrzennego gminy Wolanów zgodnie z obowiązującym Studium zalicza się:

1. racjonalne korzystanie z zasobów środowiska przyrodniczego z uwzględnieniem realizowanego zbiornika wodnego „Domaniów” na rzece Radomce,
2. ochrona rolniczej przestrzeni produkcyjnej,
3. ochrona środowiska kulturowego gminy,
4. stworzenie warunków dla rozwoju zabudowy mieszkaniowej niezbędnej dla zaspokojenia potrzeb społeczności lokalnej w tym zakresie,
5. stworzenie warunków dla rozwoju działalności handlowej, usługowej i produkcyjnej,
6. poprawa wyposażenia gminy w obiekty i urządzenia infrastruktury technicznej i społecznej,
7. systematyczna modernizacja i poprawa parametrów technicznych sieci dróg i ulic, a także budowa ścieżek rowerowych.⁵

Polityka przyjęta przez gminę będzie również podstawą do:

- planowania i realizacji zadań własnych, gminy związanych z zagospodarowaniem przestrzennym,
- ofertowej działalności organów gminy,

⁵ <http://mpzp.igeomap.pl/doc/radom/wolanow/00.pdf>.

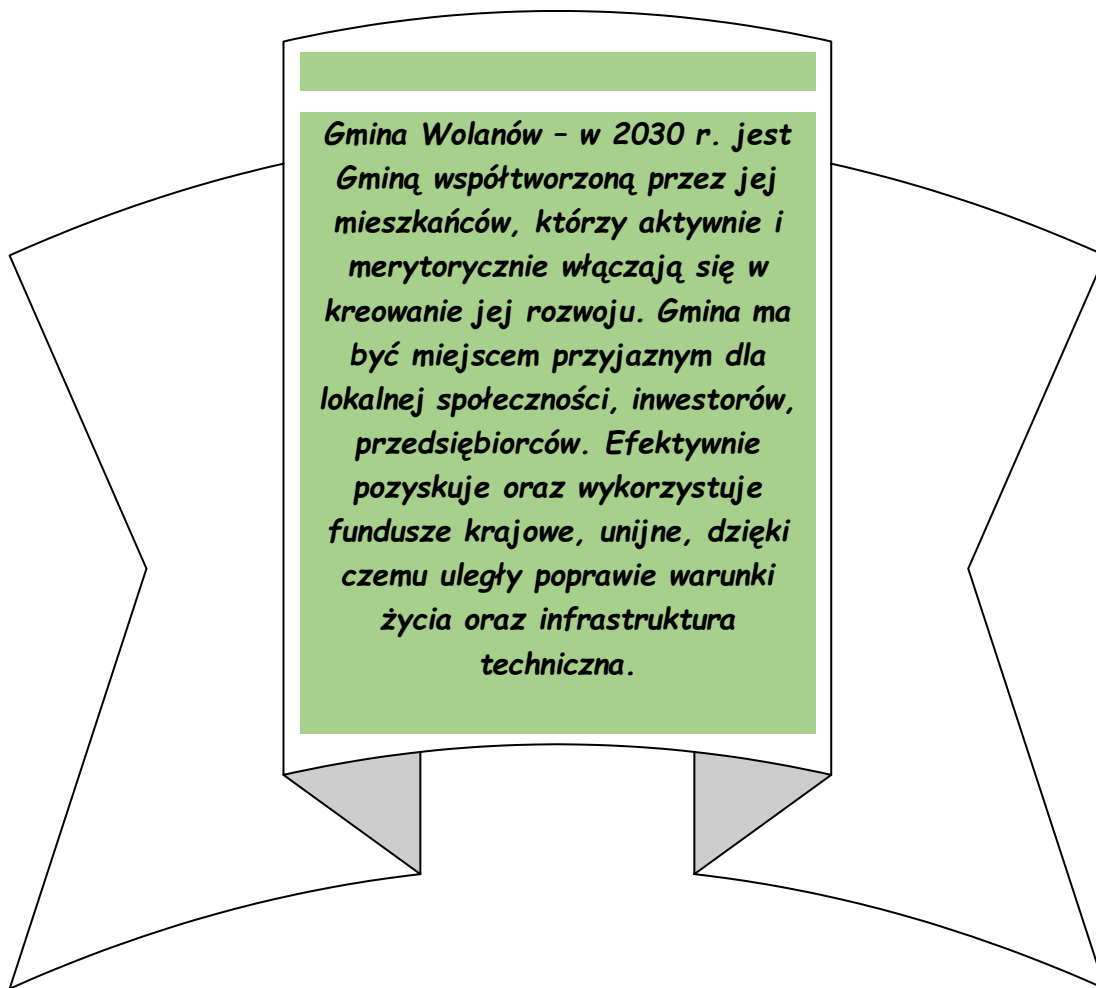
- posługiwania się przepisami ustaw szczegółowych, które mając swój aspekt przestrzenny na obszarze gminy, wpływają na ustalenia studium i wiążą organy gminy w postępowaniu administracyjnym,
- aktywnej gospodarki gruntami w gminie,
- wykonywania prognoz wpływu ustaleń planów miejscowych na środowisko,
- wykonywania ocen oddziaływania inwestycji na środowisko,
- planowania prac kartograficznych umożliwiających sprawną działalność planistyczną i administracyjną.

Założenia planistyczne Gminy

Wizja i misja rozwoju

Pod pojęciem wizji w kontekście rozwoju gminy rozumiemy oczekiwany obraz we wskazanym horyzoncie czasowym. Można to odnieść do opisu wizerunku Gminy Wolanów w ustalonej przestrzeni oczywiście przy założeniu występowania sprzyjających uwarunkowań w otoczeniu społeczno – gospodarczym wewnętrznym i zewnętrznym. Wizja jest zatem zapisem stanu i sytuacji Gminy w danym punkcie w przyszłości.

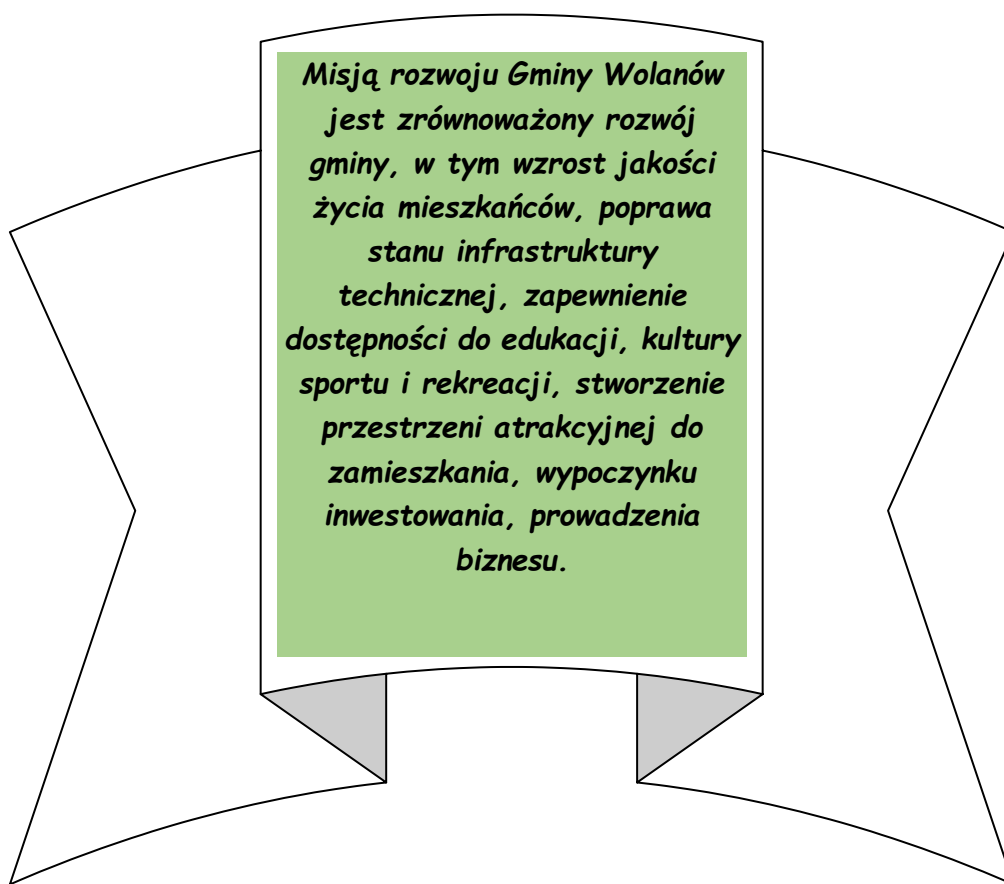
Wizja Gminy Wolanów:

Gmina Wolanów - w 2030 r. jest Gminą współtworzoną przez jej mieszkańców, którzy aktywnie i merytorycznie włączają się w kreowanie jej rozwoju. Gmina ma być miejscem przyjaznym dla lokalnej społeczności, inwestorów, przedsiębiorców. Efektywnie pozyskuje oraz wykorzystuje fundusze krajowe, unijne, dzięki czemu uległy poprawie warunki życia oraz infrastruktura techniczna.

Misja Gminy Wolanów:

Z kolei misja gminy, stanowi uszczegółowiony i doprecyzowany swoisty precyzyjny *manifest* najważniejszych celów, jest zatem jej *credo*. Misja gminy prezentuje jej rolę na rzecz interesariuszy.

Cele strategiczne rozwoju gminy

Na podstawie przeprowadzonej diagnozy społeczno - gospodarczej, podsumowania wywiadów z władzami gminy, członkami zespołu ds. opracowania Strategii Rozwoju Gminy zostały zdefiniowane główne wyzwania.

Rozwój Gminy Wolanów o 2030 roku ukierunkowany został na zrównoważony rozwój w następujących sferach: przestrzennej, społecznej i gospodarczym.

W celu ukazania hierarchii i powiązań łączących poszczególne poziomy planów operacyjnych, opisano je w następującym układzie:

- I. Wyzwania (odpowiadające na pytanie: co chcemy osiągnąć?)**
- II. Cele strategiczne i operacyjne (w jaki sposób to osiągniemy?)**
- III. Projekty (co zrobimy, żeby to osiągnąć ?)**

Strategia Rozwoju Gminy określa najważniejsze kierunki rozwoju gminy, będące odpowiedzią na wytypowane główne wyzwania rozwojowe. Chcąc zdefiniować kluczowe kierunki rozwoju oraz wytypować właściwe projekty do realizacji dla potrzeb

niniejszej strategii dokonano analizy i pogrupowania zdiagnozowanych wyzwań w gminie Wolanów w trzech najważniejszych wymiarach mianowicie społecznym, gospodarczym i przestrzennym.

Wyzwania = co chcemy osiągnąć ?

A. Wymiar społeczny

- poprawa jakości bazy oświatowej;
- poprawa dostępności i standardu infrastruktury kulturowej;
- poprawa jakości i dostępności usług ochrony zdrowia na poziomie gminy;
- integracja społeczna;
- promowanie produktów lokalnych, w tym produkcji żywności;
- rozwój infrastruktury społecznej w zakresie mieszkań komunalnych oraz mieszkań chronionych.
- wsparcie aktywizacji zawodowej osób niepełnosprawnych – wsparcie WTZ, stworzenie przedsiębiorstwa społecznego.
- aktywizacja społeczna i integracja seniorów.
- troską o środowisko naturalne.

B. Wymiar gospodarczy

- wzrost dostępności gazu ziemnego;
- rozwój infrastruktury technicznej, tj. sieci drogowej, wodociągowej i kanalizacyjnej, budowa oświetlenia ulicznego;
- uporządkowanie gospodarki przestrzennej;
- wsparcie gospodarki wodnej na terenie gminy;
- tworzenie bazy nieruchomości typu kupię/sprzedam;
- tworzenie bazy miejsc pracy;
- poprawa ochrony przeciwpożarowej w gminie;
- poprawa bezpieczeństwa na terenie gminy;

C. Wymiar przestrzenny

- wzrost dostępności i poziomu usług publicznych w zakresie zaopatrzenia w wodę i odprowadzania ścieków;
- wzrost dostępności komunikacyjnej i spójności terytorialnej gminy;
- uporządkowanie gospodarki przestrzennej;

Wyzwania:

- I. Poprawa stanu gminnej infrastruktury technicznej - budowa, rozbudowa, remonty gminnej infrastruktury technicznej;**
- II. Adaptacja do zmian klimatycznych - efektywna gospodarka zasobami, zachowanie różnorodności biologicznej, zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych;**
- III. Przedsiębiorczość - wsparcie lokalnego biznesu, zachęty inwestycyjne;**
- IV. Rewitalizacja społeczna – wsparcie lokalnej społeczności, edukacja, zdrowie, sport i rekreacja, przeciwdziałanie wykluczeniu.**

Wyzwanie I. Poprawa stanu gminnej infrastruktury technicznej - budowa, rozbudowa, remonty gminnej infrastruktury technicznej:

Cel strategiczny: Gmina Wolanów atrakcyjna, bezpieczna i konkurencyjna do życia oraz pracy:

Cel 1.1. Uporządkowanie gospodarki wodnej – budowa wodociągów;

Cel 1.2. Poprawa stanu dróg;

Cel 1.3. Budowa systemu kanalizacji sanitarnej;

Cel 1.4. Rozbudowa i budowa budynków użyteczności publicznej;

Cel 1.5. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków;

Cel 1.6. Rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej;

Cel 1.7. Rozwój bazy oświatowej;

Cel 1.8. Rozwój infrastruktury kulturowej;

Cel 1.9. Rozwój sieci gazowej na terenie gminy;

Cel 1.10. Budowa mieszkań komunalnych;

Cel 1.11. Komunalizacja, uporządkowanie spraw własnościowych nieruchomości będących na utrzymaniu gminy.

Wyzwanie II. Adaptacja do zmian klimatycznych - efektywna gospodarka zasobami, zachowanie różnorodności biologicznej, zmniejszenie emisji gazów cieplarnianych:

Cel strategiczny: Przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatu:

Cel 2.1. Odnawialne źródła energii;

Cel 2.2. Poprawa efektywności energetycznej na terenie gminy;

Cel 2.3. Przeciwdziałanie zjawisku niskiej emisji – wymiana źródeł ciepła na

ekologiczne;

Cel 2.4. Mała retencja – gromadzenia i zagospodarowanie wody;

Cel 2.5. Usuwanie wyrobów zawierających azbest;

Cel 2.6. Racjonalna gospodarka odpadami;

Cel 2.7. Optymalizacja gospodarki leśnej.

Wyzwanie III. Przedsiębiorczość - wsparcie lokalnego biznesu, zachęty inwestycyjne:

Cel strategiczny: Wsparcie rozwoju i konkurencyjności lokalnej gospodarki:

Cel 3.1. Stworzenie systemu zachęt inwestycyjnych;

Cel 3.2. Promocja przedsiębiorczości;

Cel 3.3. Promocja gospodarcza gminy - wyznaczenie terenów inwestycyjnych oraz pod działalność gospodarczą;

Cel 3.4. Opracowanie studium rozwoju gminy, zmiana przeznaczenia terenów wzdłuż drogi ekspresowej, opracowanie nowych MPZP, w tym wydzielenie i przygotowywanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe, rekreacyjne i przemysłowe pod inwestycje komunalne, przemysłowe i usługowe;

Cel 3.5. Wsparcie spółki wodnej w działaniach na rzecz gospodarki wodnej na gruntach uprawnych

Wyzwanie IV. Rewitalizacja społeczna – wsparcie lokalnej społeczności, edukacja, zdrowie, sport i rekreacja, przeciwdziałanie wykluczeniu:

Cel strategiczny: Wsparcie i rozwój kapitału społecznego:

Cel 4.1. Rozwój usług opiekuńczych oraz optymalizacja zarządzania gminnym SP ZOZ, prowadzenie akcji i kampanii prozdrowotnych;

Cel 4.2. Podnoszenie świadomości prozdrowotnej, promocja i realizacja działań profilaktycznych;

Cel 4.3. Wsparcie rozwoju organizacji pozarządowych, w tym klubów sportowych;

Cel 4.4. Zwiększenie dostępności i jakości e-usług publicznych poprzez zapewnienie obywatelom łatwego dostępu do informacji publicznych;

Cel 4.5. Wsparcie powrotu na rynek pracy kobiet po okresie urlopu macierzyńskiego poprzez organizację opieki dla dzieci do 3 lat – żłobek, klub malucha;

Cel 4.6. Edukacja ekologiczna i promowanie postaw chroniących środowisko;

Cel 4.7. Wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych wśród mieszkańców gminy.

Cel 4.8. Organizacja cyklicznych imprez kulturalnych, rozrywkowych i sportowych;

Cel 4.9. Aktywizacja osób biernych zawodowo, bezrobotnych, przeciwdziałanie;

Nazwa projektu: Poprawa efektywności energetycznej na terenie Gminy Wolanów	
Uzasadnienie	<p>Zgodnie z realizacją pakietu klimatycznego Polska i gminy są zobowiązane do redukcji emisji CO₂, likwidacji źródeł niskiej emisji, przechodzenia z paliwa konwencjonalnego na odnawialnego źródła energii, termomodernizację obiektów - docieplenia ścian, dachów, wymianę instalacji wewnętrznych. Poprawa jakości powietrza, ochrona atmosfery to kluczowe obszary wymagające szybkiej interwencji w naszym kraju. Na poziomie gminy tym ważniejsze jest promowanie ekologicznych źródeł ciepła, stosowanie odnawialnych źródeł energii. Jest to konieczne do przeciwdziałania mającemu bardzo negatywny wpływ na nasze zdrowie zjawisku niskiej emisji. Ponadto Unia Europejska w ramach tzw. polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030 wskazała istotne postulaty:</p> <p>Najważniejsze cele na 2030 r.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ograniczenie o co najmniej 40% emisji gazów cieplarnianych (w stosunku do poziomu z 1990 r.) - zapewnienie co najmniej 32% udziału energii ze źródeł odnawialnych w całkowitym zużyciu energii - poprawa efektywności energetycznej o co najmniej 32,5%
Opis	<p>Planowane zadania w ramach projektu obejmować będzie głęboką termomodernizację - docieplenia, wymianę stolarki okiennej, drzwiowej, wymianę źródeł ciepła na ekologiczne, zgodnie z zaleceniami wynikającymi z audytów energetycznych. Planowane prace będą dotyczyły w szczególności budynków użyteczności publicznej oraz budynków prywatnych, jeśli dostępne fundusze będą przewidywać takie wsparcie m.in. wymiana źródeł ciepła w budynkach gminnych na energooszczędne i niskoemisyjne m.in. wymiana źródła ciepła w budynku PSP w Wolanowie, wymiana źródła ciepła w budynku PPS w Wolanowie.</p>
Źródła finansowania	<p>Budżet Gminy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.</p>

Nazwa projektu: Uporządkowanie gospodarki wodno – kanalizacyjnej	
Uzasadnienie	<p>Realizacja projektu będzie oddziaływać pozytywnie na korzyści społeczno – ekonomiczne takie jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawa stanu uporządkowania gospodarki wodno - ściekowej, • zmniejszenie marginalizacji terenów wiejskich • poprawa standardu życia mieszkańców obszarów wiejskich, • poprawa stanu infrastruktury technicznej. <p>Planowane zadania w ramach projektu będą obejmować:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wiercenie dwóch studni głębinowych dla nowego ujęcia wody w miejscowości Mniszek, ▪ budowa stacji uzdatniania wody dla nowego ujęcia wody w miejscowości Mniszek, ▪ rozbudowa przepompowni wody w miejscowości Garno,

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ budowa przepompowni wody w miejscowości Bieniędzice, ▪ przebudowa odcinka sieci wodociągowej w miejscowości Bieniędzice, ▪ budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowości Ślepowron.
Opis	W celu uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej konieczne będzie przeprowadzenie prac obejmujących rozbudowę i modernizację infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Realizowane projekty przyczynią się do zwiększenia odsetka ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków oraz do podniesienia jakości życia mieszkańców. Realizacja działania przyczyni się do zwiększenia odsetka ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków zgodnego z dyrektywą dotyczącą ścieków komunalnych oraz do podniesienia jakości życia mieszkańców gminy.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie , fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Poprawa stanu dróg</u>	
Uzasadnienie	Gmina planuje inwestycje związane z infrastrukturą drogową. Układ drogowy na terenie gminy jest przeciążony poprzez zwiększające się z roku na rok natężenie ruchu, co sprawia, że stan nawierzchni dróg lokalnych wymaga ciągłych modernizacji i remontów. Ponadto ważnym aspektem jest poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym.
Opis	Planowane zadania w ramach projektu będą obejmować bieżące prace modernizacyjne obejmujące poprawę nawierzchni dróg lokalnych, w zależności od potrzeb. Planowane działania: <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozbudowa drogi nr 351207W na odcinku Garno-Młodocin Większy (1,8 km) ▪ rozbudowa drogi nr 351236W w miejscowości Wola Wacławska (ok. 0,5 km) ▪ rozbudowa drogi 351232W w miejscowości Zabłocie Górne (ok. 1,2 km) ▪ rozbudowa drogi wewnętrznej ul. Leśna w miejscowości Garno (ok. 1,15 km) ▪ rozbudowa drogi 351205 na odcinku Kolonia Wawrzyszów – Zabłocie (ok. 1,9 km) ▪ rozbudowa drogi nr 351231W na odcinku Dzika Niwa – Strzałków (1 km) ▪ rozbudowa drogi nr 351206 na odcinku Dzika Niwa – droga krajowa nr 12 (1 km) ▪ rozbudowa drogi nr 351217W w miejscowości Mniszek Podulek wraz z obiektem mostowym (0,4 km) ▪ rozbudowa drogi nr 351202 w miejscowości Wymysłów ▪ rozbudowa drogi nr 351222 w miejscowości Wymysłów ▪ rozbudowa drogi nr 351221 w miejscowości Wymysłów – od drogi powiatowej do drogi gminnej ▪ rozbudowa drogi nr 341211W w miejscowości Zabłocie Choiny ▪ rozbudowa drogi nr 351213W w miejscowości Chruślice Brzeziny w kierunku drogi powiatowej

	<ul style="list-style-type: none"> ▪ rozbudowa drogi nr 351212W na odcinku Zabłocie – Kowala Duszocina wraz z obiektem mostowym ▪ rozbudowa drogi wewnętrznej relacji Kolonia Wolanów – Kowala Duszocina ▪ rozbudowa dróg wewnętrznych w miejscowości Ślepowron ▪ rozbudowa drogi nr 351246W w miejscowości Młodocin Większy ▪ rozbudowa drogi wewnętrznej Wawrzyszów ▪ rozbudowa drogi wewnętrznej Wolanów
Źródła finansowania	Budżet gminy, Budżet Samorządu Województwa Mazowieckiego, Budżet Państwa w ramach planowanych dotacji, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Budowa systemu kanalizacji sanitarnej</u>	
Uzasadnienie	Gmina rozbudowuje sieć kanalizacji zbiorczej. Kanalizacja sanitarna jest ważna z punktu widzenia ochrony środowiska oraz spełnienia przez Polskę dyrektywy z 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (91/271/EWG). Nakłada ona na nie obowiązek zapewnienia zbiorczego odbioru nieczystości zgodnie z normami UE, np. przez założenie kanalizacji. Rozbudowa sieci będzie mieć pozytywny wpływ na ochronę przyrody w gminie.
Opis	W gminie planuje się rozbudowę systemu kanalizacji sanitarnej w formie sieci zbiorczej, ale przy zabudowie rozproszonej rozważana będzie budowa przydomowych oczyszczalni ścieków. Planowane działania: <ul style="list-style-type: none"> ▪ projektowanie i budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Sławno ▪ projektowanie i budowa oczyszczalni ścieków ▪ budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Strzałków.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, Budżet Samorządu Województwa Mazowieckiego, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Rozbudowa i budowa budynków użyteczności publicznej</u>	
Uzasadnienie	Planowane jest uzupełnienie i poprawa stanu technicznego budynków użyteczności publicznej, które będą służyć mieszkańcom gminy.
Opis	W ramach przewidzianych działań inwestycyjnych gmina zamierza realizację poniższych projektów: <ul style="list-style-type: none"> ▪ budowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Kolonia Wawrzyszów ▪ budowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Rogowa ▪ modernizacja świetlicy wiejskiej w miejscowości Waliny ▪ rozbudowa budynku urzędu gminy pod kątem zwiększenia dostępności dla osób niepełnosprawnych ▪ rozbudowa budynku świetlicy wiejskiej w Mniszku ▪ rozbudowa budynku przedszkola w Sławnie ▪ budowa świetlicy wiejskiej w Sławnie
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej</u>	
Uzasadnienie	Sport i rekreacja są ważnymi aspektami życia, dlatego w coraz większym stopniu mieszkańcy przywiązują wagę do aktywnego spędzania wolnego czasu. Realizacji takich zamierzeń może pomóc odpowiednia infrastruktura w najbliższej okolicy.
Opis	Zadanie ma szeroki i otwarty katalog możliwości, wśród nich należy wymienić: <ul style="list-style-type: none"> ▪ budowa boiska sportowego z bieżnią lekkoatletyczną przy PSP w Sławnie ▪ budowa boiska sportowego przy PSP w Mniszku ▪ budowa boiska przy klubie seniora w Chruślicach ▪ budowa toru pumptrack w Strzałkowie ▪ budowa sali gimnastycznej przy PSP w Bieniędzcich
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Usuwanie wyrobów zawierających azbest</u>	
Uzasadnienie	Polska jest pierwszym i jedynym krajem w Unii Europejskiej, która podjęła wyzwanie wycofania z użytkowania wyrobów zawierających azbest. Od 2009 r. realizujemy Program Oczyszczania Kraju z Azbestu do 2032 r. Główne cele Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 to: <ul style="list-style-type: none"> - usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest; - minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju; - likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.
Opis	W ramach projektu planowane jest sukcesywne usuwanie wyrobów azbestowych w budynków prywatnych na terenie gminy poprzez zdjęcie, składowanie i usunięcie wyrobów azbestowych.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie.

<u>Nazwa projektu: Odnawialne źródła energii w Gminie Wolanów</u>	
Uzasadnienie	Poprawa jakości powietrza, ochrona atmosfery to kluczowe obszary wymagające szybkiej interwencji w naszym kraju. Na poziomie gminy tym ważniejsze jest promowanie ekologicznych źródeł ciepła, stosowanie odnawialnych źródeł energii. Jest to konieczne do przeciwdziałania mającemu bardzo negatywny wpływ na nasze zdrowie zjawisku niskiej emisji. Ponadto Unia Europejska w ramach tzw. polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030 wskazała istotne postulaty: Najważniejsze cele na 2030 r.: <ul style="list-style-type: none"> - ograniczenie o co najmniej 40% emisji gazów cieplarnianych (w stosunku do poziomu z 1990 r.) - zapewnienie co najmniej 32% udziału energii ze źródeł odnawialnych w całkowitym zużyciu energii - poprawa efektywności energetycznej o co najmniej 32,5%.

Opis	Planowane są działania w stosunku do budynków gminnych oraz budynków prywatnych. Planuje się projekty polegające na instalacjach OZE dedykowanych produkcji energii elektrycznej i ciepłej na własne potrzeby obejmujące pompy ciepła, solary, fotowoltaikę.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków</u>	
Uzasadnienie	W sytuacji, gdy budowa systemu kanalizacji zbiorczej nie ma uzasadnienia ekonomicznego, innym ekologicznym rozwiązaniem będzie budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.
Opis	W pierwszej kolejności przydomowe oczyszczalnie ścieków będą realizowane w miejscowościach, w których brak jest możliwości budowy lub rozbudowy sieci kanalizacyjnej. Budżet Gminy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Budowa mieszkań komunalnych</u>	
Uzasadnienie	Ze względu na rosnące zainteresowanie zamieszkaniem na terenie gminy Wolanów planowane jest zainicjowanie programu budownictwa komunalnego.
Opis	Projekt będzie realizowany na terenie gminy w zależności od potrzeb. Będzie realizowany w ramach środków z Funduszu Dopląt Banku Gospodarstwa Krajowego.
Źródła finansowania	Budżet Państwa

<u>Nazwa projektu: E – usługi publiczne</u>	
Uzasadnienie	Pandemia w Polsce spowodowała, że koniecznym stało się wprowadzenie licznych udogodnień i możliwości załatwiania spraw urzędowych w formie elektronicznej. Jednak ten obszar zwłaszcza w gminach wiejskich wymaga doinwestowania i poszerzenia katalogu oferowanych usług.
Opis	Planowane działania mają się przyczynić do rozbudowy technologii informacyjno- komunikacyjnych świadczonych przez Urząd Gminy oraz jednostki podległe. Założeniem jest zwiększenie dostępności i jakości e-usług publicznych poprzez zapewnienie obywatelom łatwego dostępu do informacji publicznych, usprawnienie przepływu informacji oraz promowanie komunikacji elektronicznej między obywatelem, a administracją publiczną. Kluczowym elementem będzie wdrożenie szeregu usług elektronicznych. Planowane zadania będą dotyczyły: - zwiększenia liczby usług publicznych świadczonych drogą elektroniczną;

	- promowanie możliwości korzystania z usług elektronicznych i narzędzi komunikowania się w sferze publicznej; - tworzenia publicznych punktów dostępu do Internetu;
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Projekty społeczne „miękkie”

<u>Nazwa projektu: Cyfrowa gmina</u>	
Uzasadnienie	Cyfryzacja życia jest faktem i nie da się już dziś funkcjonować w wielu obszarach bez dostępu do Internetu. Szereg spraw może być już załatwianych zdalnie. Jednak część społeczeństwa nadal czuje się wykluczona cyfrowo.
Opis	W ramach podejmowanych działań będą realizowane szkolenia, doradztwo dla seniorów, niepełnosprawnych, wykluczonych cyfrowo. Planuje się doposażenie jednostek gminnych w sprzęt, a jeśli programy pomocowe to umożliwi być może tak że wsparcie zakupu urządzeń dla mieszkańców, którzy sami nie są w stanie ponieść takiego wydatku. Założeniem jest, aby podnieść jakość wyposażenia jeśli chodzi o urządzenia cyfrowe, o komputery, oprogramowanie i jakość usług elektronicznych oferowanych mieszkańcom, a także wspieranie rozwoju sieci światłowodowej w gminie.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Wsparcie opieki dla dzieci do 3 lat</u>	
Uzasadnienie	Ważnym aspektem powrotu matek po okresie urlopu macierzyńskiego jest zapewnienie opieki nad dziećmi do lat 3. Taką formą opieki w postaci żłobków, klubów malucha, jest zainteresowanych coraz więcej rodziców.
Opis	W ramach przewidzianych działań gmina zakłada w przypadku dużego zainteresowanie zapewnienie większej ilości miejsc w samorządowym klubie dziecięcym lub też stworzenie w przyszłości samorządowego żłobka.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Przyjazna szkoła - doposażenie, organizacja zajęć dodatkowych</u>	
Uzasadnienie	Poprawa jakości kształcenia ogólnego w zakresie wsparcia kompetencji kluczowych na rynku pracy oraz nauczania eksperymentalnego. Nauczanie eksperymentalne jest obecnie szczególnie istotne, ponieważ pozwala na wykształcenie się u uczniów cech, które nie są pobudzane za pomocą kształcenia teoretycznego, tj. kreatywność, ciekawość poznania nowych zagadnień. W ramach projektu zwiększy się dostęp do usług

	<p>edukacji, zwłaszcza w zakresie dostępu do sprzętu mającego na celu wsparcie kompetencji ogólnych, stanowiących fundament do nauczania eksperymentalnego. Zakupione środki trwałe będą odpowiadać na potrzeby nauczania w dziedzinach kluczowych, dzięki temu uczniowie będą mogli w łatwiejszy i efektywniejszy sposób zrozumieć i zapamiętać otrzymywaną wiedzę. Wzrost aktywności fizycznej u dzieci i młodzieży jest bardzo ważny, ponieważ z badań UNICEFU wynika, że polskie dzieci tyją najszybciej w Europie i w ciągu ostatniej dekady liczba osób z nadwagą podwoiła się.</p>
Opis	<p>Planowane jest doposażenie placówek edukacyjnych w sprzęt komputerowych, sprzęt do nauczania eksperymentalnego, doświadczalnego. Ponadto planuje się organizację dodatkowych zajęć z zakresu kształtowania kompetencji kluczowych wśród uczniów. Kompetencja jest kombinacją wiedzy, umiejętności i przyjmowanej postawy. Kompetencje kluczowe to kompetencje, które wspierają rozwój osobisty, włączanie w życie społeczne, aktywne obywatelstwo i możliwość znalezienia zatrudnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ porozumiewanie się w języku ojczystym ▪ porozumiewanie się w językach obcych ▪ kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne ▪ kompetencje informatyczne ▪ umiejętność uczenia się ▪ kompetencje społeczne i obywatelskie ▪ inicjatywność i przedsiębiorczość <p>świadomość i ekspresja kulturalna.</p>
Źródła finansowania	<p>Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.</p>

<u>Nazwa projektu: Podnoszenie kompetencji pracowników Urzędu Gminy i jednostek podległych</u>	
Uzasadnienie	<p>Nieustannie zachodzące zmiany, de facto we wszystkich sferach życia, wymuszają na jednostkach konieczność stałego podnoszenia poziomu wykształcenia, ciągłego poszerzania swoich kompetencji, w celu przystosowania się do zmiennej i nieprzewidywalnej rzeczywistości, a także sprawnego wykorzystywania wielu możliwości, jakich dostarczają nowoczesne technologie. Z tym powiązana jest koncepcja uczenia się przez całe życie określana jest obecnie jako lifelong learning i odnosi się do wszelkiej, trwającej przez całe życie, aktywności, mającej na celu rozwój wiedzy i umiejętności w perspektywie osobistej, obywatelskiej, społecznej oraz zorientowanej na zatrudnienie.</p>
Opis	<p>Szkolenia będą organizowane dla pracowników urzędu i jednostek podległych na podstawie bieżących potrzeb po analizie i rozpoznaniu potrzeb szkoleniowych. Szkolenia będą dotyczyły zarówno aspektów miękkich, kompetencyjnych oraz tych związanych z wykonywaniem obowiązków dotyczące prawa zamówień publicznych, prawa budowlanego, gospodarki odpadami, funduszy unijnych.</p>
Źródła finansowania	<p>Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.</p>

<u>Nazwa projektu: Działania promocyjne i integracyjne</u>	
Uzasadnienie	Gmina zamierza kontynuować i rozwijać aktywność w obszarze promocji, organizacji wydarzeń, festynów. Są one ukierunkowane na promocję gminy, integrację mieszkańców i gości odwiedzających gminę.
Opis	Zadanie przewiduje szeroki katalog możliwych działań wśród nich można wymienić organizację festynów, pikników i innych wydarzeń o charakterze kulturalnym i rozrywkowym. Zadania będą realizowane wspólnie z Gminnym Centrum Kultury i Biblioteką w Wolanowie.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Eko – Gmina</u>	
Uzasadnienie	W dobie zmian klimatycznych, zwiększającego się zanieczyszczenia środowiska, zjawiska niskiej emisji, rosnących ilości odpadów ważne jest edukowanie społeczności lokalnych w zakresie potrzeby ochrony środowiska przyrodniczego.
Opis	Planowane są zadania podnoszące świadomość ekologiczną dotyczącą odnawianych źródeł energii, segregacji odpadów, smogu. Przewiduje się prelekcje, warsztaty, zajęcia, inne wydarzenia ekologiczne dla dzieci np. rajdy piesze, rowerowe, wędrowki, młodzieży oraz wszystkich zainteresowanych.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Zdrowa Gmina - Profilaktyka zdrowotna</u>	
Uzasadnienie	W ramach przewidywanych działań zakłada się realizację programów rehabilitacji medycznej ułatwiających powroty do pracy oraz umożliwiających wydłużenie aktywności zawodowej.
Opis	Planowane działania będą dotyczyć głównych przyczyn dezaktywizacji zawodowej tj. np. choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania, choroby układu kostno-stawowego i mięśniowego, choroby układu oddechowego). Wsparcie może być kierowane przede wszystkim na grupy docelowe najbardziej narażone na opuszczenie rynku pracy z powodu czynników zdrowotnych lub najbardziej bliskie powrotowi na rynek pracy w wyniku świadczeń z zakresu rehabilitacji.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, Budżet Samorząd Województwa Mazowieckiego, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Opracowanie dokumentów planistycznych, strategicznych i przestrzennych</u>
--

Uzasadnienie	Zgodnie z przepisami prawa gmina ma obowiązek przygotowywania niektórych dokumentów o charakterze planistycznym. Niektóre nie mają charakteru obligatoryjnego, ale ułatwiają i uzasadniają ubieganie się o środki unijne.
Opis	Wśród dokumentów, które w najbliższych latach będą musiałyby być przygotowane przez gminę można wymienić: Miejsce Plan Zagospodarowania Przestrzennego, Plan Gospodarki Niskoemisyjnej, Założenia do planu zaopatrzenia w ciepło, energię elektryczną i paliwa gazowe, Program ochrony środowiska.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, Budżet Samorządu Województwa Mazowieckiego, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej.

Rezultaty i efekty planowanych działań

Rezultaty przewidzianych zadań zostały uporządkowane w formie otwartego katalogu, który będzie mógł być uzupełniony w zależności do ustalonych wskaźników w ramach programów operacyjnych wdrażanych w nowej perspektywie. Weryfikacja wskaźników pozwoli na ocenę skuteczności podejmowanych działań i zostanie poddana analizie w ramach monitoringu.

Wartość bazowa 2022 określa się do stanu sprzed realizacji, dlatego też przyjęto, że wartość ta dla potrzeb strategii jest równa zero. Z uwagi na okres przygotowywania dokumentu i fakt, że część projektów jest w fazie koncepcyjnej lub projektowej nie jest możliwe precyzyjne wpisanie wartości docelowej. Dlatego też wartość docelowa wskaźnika nie może zostać skwantyfikowana w wyrażony liczbowo stan danego wskaźnika na moment zakończenia rzeczowej realizacji projektu. Posłużono się opcją opisową. Wartości liczbowe będą uzupełnione już na etapie docelowym opracowywania wniosków o dofinansowanie i projektów technicznych.

L.p. zadania	Nazwa zadania	Wskaźnik	Wartość bazowa 2022	Wartość docelowa 2030	Źródła weryfikacji
1.	Poprawa efektywności energetycznej na terenie	▪ Liczba zmodernizowanych energetycznie budynków	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, audyty energetyczne, audyty

	gminny Wolanów	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Powierzchnia użytkowa budynków poddanych termomodernizacji 			energetyczne ex-post
2.	Uporządkowanie gospodarki wodno – kanalizacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Długość wybudowanej sieci wodociągowej ▪ Liczba wybudowanych ujęć wody <p>Liczba wspartych stacji uzdatniania wody</p>	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy
3.	Poprawa stanu dróg	– Długość wybudowanych, przebudowanych, zmodernizowanych dróg	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy
4.	Budowa systemu kanalizacji sanitarnej	<ul style="list-style-type: none"> – Długość wybudowanej kanalizacji sanitarnej – Długość wybudowanej sieci wodociągowej – Liczba dodatkowych osób korzystających z ulepszonych 	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy

		oczyszczania ścieków			
5.	Rozbudowa i budowa budynków użyteczności publicznej	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba wybudowanych obiektów użyteczności publicznej – Liczba rozbudowanych obiektów użyteczności publicznej 	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy
6.	Rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba wybudowanej infrastruktury sportowej i rekreacyjnej 	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy
7.	Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba wybudowanych przydomowych oczyszczalni ścieków 	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy
8.	Usuwanie wyrobów zawierających azbest	<ul style="list-style-type: none"> – Masa wycofanych z użytkowania i unieszkodliwionych wyrobów zawierających azbest 	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy
9.	Wymiana źródeł ciepła na ekologiczne	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba zmodernizowanych źródeł Ciepła 	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy

		<ul style="list-style-type: none"> – Szacowany roczny spadek emisji gazów cieplarnianych 			
10.	Odnawialne źródła energii w Gminie Wolanów	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z OZE – Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii cieplnej z OZE – Liczba wybudowanych jednostek wytwarzania energii elektrycznej z biomasy 	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy
11.	Budowa mieszkań komunalnych	<ul style="list-style-type: none"> – Liczba oddanych do użytku budynków 	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy
12.	E – usługi publiczne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba uruchomionych systemów teleinformatycznych w 	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, audyty energetyczne, dane

		<p>podmiotach wykonujących zadania publiczne</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości 3 - dwustronna interakcja ▪ Liczba usług publicznych udostępnionych on-line o stopniu dojrzałości co najmniej 4 - transakcja 			Urzędu Gminy
13.	Opracowanie dokumentów planistycznych, strategicznych i przestrzennych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba opracowanych dokumentów 	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy
14.	Cyfrowa gmina	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba podmiotów wykorzystujących technologie informacyjno-komunikacyjne (TIK) ▪ Liczba osób, którzy uzyskali 	0	Wzrost	Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy

		<p>kwalfikacje lub nabyli kompetencje w zakresie TIK</p>			
15.	<p>Wsparcie opieki dla dzieci do 3 lat</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba utworzonych miejsc opieki nad dziećmi w wieku do lat 3 ▪ Liczba osób opiekujących się dziećmi w wieku do lat 3 objętych wsparciem w programie 	0	Wzrost	<p>Dokumentacja techniczna, dane Urzędu Gminy</p>
16.	<p>Przyjazna szkoła - wyposażenie, organizacja zajęć dodatkowych</p>	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba dzieci objętych w ramach programu dodatkowymi zajęciami zwiększającymi ich szanse edukacyjne w edukacji szkolnej i przedszkolnej ▪ Liczba szkół, w których pracownie przedmiotowe wykorzystują wyposażenie do prowadzenia zajęć edukacyjnych 	0	Wzrost	<p>Dane Urzędu Gminy</p>

17.	Podnoszenie kompetencji pracowników Urzędu Gminy i jednostek podległych	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba szkół i placówek systemu oświaty wykorzystujących sprzęt TIK do prowadzenia zajęć edukacyjnych ▪ Liczba osób, które uzyskały kwalifikacje lub nabyły kompetencje 	0	Wzrost	Dane Urzędu Gminy
18.	Działania promocyjne i integracyjne	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba przeprowadzonych działań 	0	Wzrost	Dane Urzędu Gminy
19.	Eko – Gmina	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba przeprowadzonych działań 	0	Wzrost	Dane Urzędu Gminy
20.	Zdrowa Gmina - Profilaktyka zdrowotna	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Liczba osób, które dzięki Interwencji zgłosiły się na badanie profilaktyczne ▪ Liczba osób objętych programem zdrowotnym 	0	Wzrost	Dane Urzędu Gminy

Zgodność Strategii Rozwoju Gminy Wolanów do 2030 r. z aktualnymi dokumentami strategicznymi na poziomie lokalnym, regionalnym, krajowym i europejskim

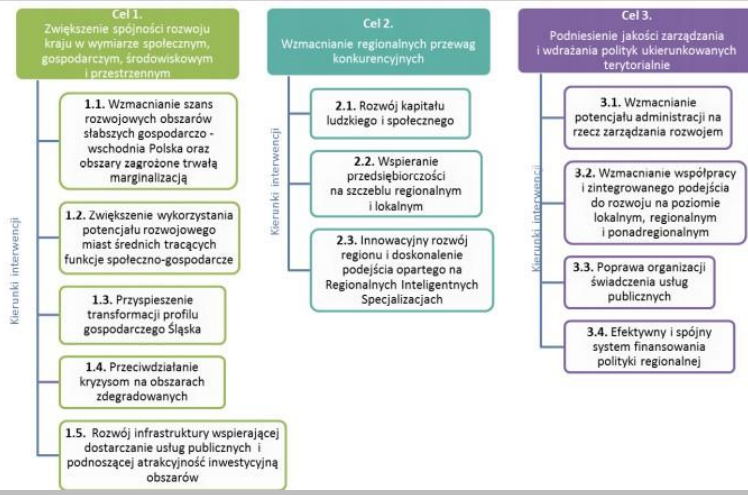
L.p	Nazwa dokumentu	Charakterystyka zgodności
1.	Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju	<p>Dokument Przekształcamy nasz świat: Agenda 2030 na rzecz zrównoważonego rozwoju (Transforming our world: the 2030 Agenda for Sustainable Development) przyjęty przez Organizację Narodów Zjednoczonych (ONZ) to program działań o bezprecedensowym zakresie i znaczeniu, definiujący model zrównoważonego rozwoju na poziomie globalnym. Jego ramy wykraczają daleko poza, realizowane do tej pory, Milenijne Cele Rozwoju przyjęte w 2000 r. Zgodnie z Agendą 2030 współczesny wysiłek modernizacyjny powinien koncentrować się na wyeliminowaniu ubóstwa we wszystkich jego przejawach, przy równoczesnej realizacji szeregu celów gospodarczych, społecznych i środowiskowych. Nowa wizja rozwoju nakreślona w Agendzie koncentruje się na pięciu wielkich zmianach transformacyjnych określonych, jako zasada 5P (People, Planet, Prosperity, Peace, Partnership):</p> <p>Ludzie (People) Nie pomijanie nikogo, czyli docieranie do grup wykluczonych, tworzenie warunków i możliwości korzystania z powszechnych praw człowieka i osiągnięć gospodarczych przez wszystkich ludzi, zagwarantowania równego dostępu do zasobów ekonomicznych, podstawowych usług, ziemi, zasobów naturalnych, technologii i finansów.</p> <p>Planeta (Planet) Tworzenie trwałych podstaw zrównoważonego rozwoju poprzez zintegrowanie społecznych, gospodarczych i środowiskowych aspektów rozwoju, zbudowanie modelu rozwoju, który będzie sprzyjał wzrostowi gospodarczemu i większemu włączeniu społecznemu oraz racjonalnie wykorzystywał zasoby środowiska naturalnego, a poprzez to osiągnięcie lepszej jakości życia oraz rozwiązywanie problemu ubóstwa.</p> <p>Dobrobyt (Prosperity)</p>

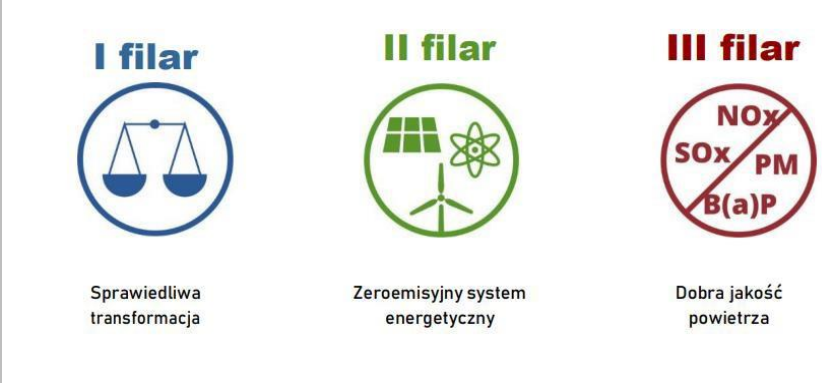
		<p>Przekształcanie gospodarek sprzyjające tworzeniu miejsc pracy i zapewnieniu inkluzywnego rozwoju, w tym przestawienie się na zrównoważone modele konsumpcji i produkcji, przy wykorzystaniu nowych technologii i potencjału biznesu, zapewnienie dostępu do dobrej edukacji, opieki zdrowotnej, czystej wody, elektryczności, transportu, telekomunikacji, ułatwianie podejmowania działalności gospodarczej, inwestowania, wymiany handlowej; zintensyfikowanie zrównoważonego rozwoju miast.</p> <p>Pokój (Peace)</p> <p>Budowanie pokoju oraz skutecznych, sprawiedliwych, otwartych i odpowiedzialnych instytucji gwarantujących wzmocnienie roli prawa, włączenie społeczne i współdecydowanie, wzmocnienie roli i odpowiedzialności instytucji, które powinny wspierać rządy prawa, prawo własności, wolność słowa i mediów, wolność polityczną, dostęp do sprawiedliwości, niedyskryminowanie kogokolwiek.</p> <p>Partnerstwo (Partnership)</p> <p>Nowe globalne partnerstwo polegające na solidarności, współpracy, odpowiedzialności i przejrzystości podejmowanych działań, dotyczy to zarówno partnerstwa pomiędzy rządami, jak i administracją lokalną, regionalną, środowiskami naukowymi, biznesem i wszystkimi zainteresowanymi stronami i grupami.</p>
2.	<p>Polityka Spójności Unii Europejskiej na lata 2021-2027</p>	<p>Cele polityki spójności na lata 2021 – 2027:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Inteligentniejsza Europa (innowacyjna i inteligentna transformacja gospodarcza) 2. Bardziej ekologiczna, niskoemisyjna Europa (w tym transformacja sektora energetycznego, przejście na gospodarkę o obiegu zamkniętym, dostosowanie do zmian klimatu i zarządzanie ryzykiem) 3. Bardziej połączona Europa (mobilność i łączność TIK)

		<p>4. Bardziej prospołeczna Europa (europejski filar praw socjalnych)</p> <p>5. Europa bliższa obywatelom (zrównoważony rozwój obszarów miejskich, wiejskich i przybrzeżnych oraz inicjatywy lokalne.</p> <p>2 cele horyzontalne:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Budowanie potencjału administracyjnego - Współpraca między regionami i ponad granicami (osadzenie współpracy w głównym nurcie).
3.	Europejski Zielony Ład (EU Green Deal)	<p>Europejski Zielony Ład (EU Green Deal) to kompleksowa strategia Unii Europejskiej dotycząca ochrony środowiska oraz przeciwdziałaniu zmianom klimatycznym. Tym samym Europa do 2050 r. aspiruje do bycia pierwszym kontynentem neutralnym dla klimatu. Plan ambitny, ale możliwy do zrealizowania, biorąc pod uwagę pełne zaangażowanie wszystkich państw członkowskich w jego realizację. Głównym celem, obok neutralności klimatycznej, jest przede wszystkim ochrona życia ludzkiego oraz zwierząt i roślin, przy jednoczesnym wsparciu transformacji energetycznej na rzecz czystej technologii.</p> <p>Europejski Zielony Ład składa się z 10 założeń:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Europa bez zanieczyszczeń - zanieczyszczenie powietrza, wody oraz rozwiązanie problemu zanieczyszczenia przemysłowego; 2. Przejście na gospodarkę cyrkulacyjną - przyjęcie nowego planu działania na rzecz gospodarki o obiegu zamkniętym do marca 2020 r.; 3. Program "Farm to Fork" - cele dotyczące redukcji chemicznych pestycydów (50% do 2030 r.), nawozów i zwiększenie powierzchni upraw organicznych; 4. Zielona Wspólna Polityka Rolna - wysokie ambicje środowiskowe i klimatyczne w ramach reformy Wspólnej Polityki Rolnej; 5. Mechanizm JUST Transition - wsparcie finansowe dla regionalnych planów transformacji energetycznej;

		<p>6. Finansowanie transformacji - fundusze na zielone innowacje i inwestycje publiczne;</p> <p>7. Czysta, przystępna cenowo i bezpieczna energia - ocena ambicji państw członkowskich ujętych w ramach krajowych planów w zakresie energii i klimatu;</p> <p>8. Osiągnięcie neutralności klimatycznej - propozycja pierwszej ustawy klimatycznej zapisującej cel neutralności klimatycznej do 2050r.;</p> <p>9. Zrównoważony transport - przyjęcie strategii na rzecz zrównoważonej i inteligentnej mobilności, a także przegląd dyrektywy w sprawie infrastruktury paliw alternatywnych i rozporządzenia TEN-T;</p> <p>10. Ochrona europejskiego kapitału naturalnego - propozycja strategii UE na rzecz różnorodności biologicznej do 2030 r .</p>
4.	Strategia na rzecz Odpowiedzialnego Rozwoju do roku 2020 (z perspektywą do 2030 r.)	<p>Strategia określa podstawowe uwarunkowania, cele i kierunki rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, regionalnym i przestrzennym w perspektywie roku 2020 i 2030. SOR przedstawia nowy model rozwoju – rozwój odpowiedzialny oraz społecznie i terytorialnie zrównoważony. Jest on oparty o indywidualny potencjał terytorialny, inwestycje, innowacje, rozwój, eksport oraz wysoko przetworzone produkty. Nowy model rozwoju zakłada odchodzenie od dotychczasowego wspierania wszystkich sektorów/branż na rzecz wspierania sektorów strategicznych, mogących stać się motorami polskiej gospodarki. Jego fundamentalnym wyzwaniem jest przebudowanie modelu gospodarczego tak, żeby służył on całemu społeczeństwu.</p> <p>Cele szczegółowe:</p> <p>I. Trwały wzrost gospodarczy oparty coraz silniej o wiedzę, dane i doskonałość organizacyjną (obszary: Reindustrializacja, Rozwój innowacyjnych firm, Małe</p>

		<p>i średnie przedsiębiorstwa, Kapitał dla rozwoju, Ekspansja zagraniczna);</p> <p>II. Rozwój społecznie wrażliwy i terytorialnie zrównoważony (obszary: Spójność społeczna, Rozwój zrównoważony terytorialnie);</p> <p>III. Skuteczne państwo i instytucje służące wzrostowi oraz włączeniu społecznemu i gospodarczemu (obszary: Prawo w służbie obywatelom</p> <p>i gospodarce, Instytucje prorozwojowe i strategiczne zarządzanie rozwojem, E-państwo, Finanse publiczne, Efektywność wykorzystania środków UE) oraz obszary wpływające na osiągnięcie celów Strategii: Kapitał ludzki i społeczny, Cyfryzacja, Transport, Energia, Środowisko, Bezpieczeństwo Narodowe.</p>
5.	<p>Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego 2030 (KSRR 2030)</p>	<p>KSRR 2030 jest podstawowym dokumentem strategicznym polityki regionalnej państwa w perspektywie do 2030 r. Strategia ta jest zbiorem wspólnych wartości, zasad współpracy rządu i samorządów oraz partnerów społeczno-gospodarczych na rzecz rozwoju kraju i województw. Dokument określa systemowe ramy prowadzenia polityki regionalnej zarówno przez rząd wobec regionów, jak i wewnątrzregionalne. Odegra on w nadchodzących latach ważną rolę w procesie programowania środków publicznych, w tym funduszy UE.</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Adaptacja do zmian klimatu oraz ograniczanie zagrożeń dla środowiska. 2. Przeciwdziałanie negatywnym skutkom procesów demograficznych. 3. Rozwój i wsparcie kapitału ludzkiego i społecznego. 4. Wzrost produktywności i innowacyjności regionalnych gospodarek. 5. Rozwój infrastruktury podnoszącej konkurencyjność, atrakcyjność inwestycyjną i warunki życia w regionach. 6. Zwiększenie efektywności zarządzania rozwojem (w tym finansowania działań rozwojowych) oraz współpracy między samorządami terytorialnymi i między sektorami.

		<p>7. Przeciwdziałanie nierównościom terytorialnym i przestrzennej koncentracji problemów rozwojowych oraz niwelowanie sytuacji kryzysowych na obszarach zdegradowanych.</p> <p>Cele główne i cele szczegółowe polityki regionalnej</p> <div data-bbox="598 436 1433 1064"> <p style="text-align: center;">Cel główny KSRR:</p> <p style="text-align: center;">Głównym celem polityki regionalnej jest efektywne wykorzystanie endogenicznych potencjałów terytoriów i ich specjalizacji dla osiągnięcia zrównoważonego rozwoju kraju, co tworzyć będzie warunki do wzrostu dochodów mieszkańców Polski przy jednoczesnym osiągnięciu spójności w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym</p> <p>Cel 1. Zwiększenie spójności rozwoju kraju w wymiarze społecznym, gospodarczym, środowiskowym i przestrzennym</p> <p>Cel 2. Wzmacnianie regionalnych przewag konkurencyjnych</p> <p>Cel 3. Podniesienie jakości zarządzania i wdrażania polityk ukierunkowanych terytorialnie</p> <p>Kierunki interwencji:</p> <ul style="list-style-type: none"> 1.1. Wzmacnianie szans rozwojowych obszarów słabszych gospodarczo - wschodnia Polska oraz obszary zagrożone trwałą marginalizacją 1.2. Zwiększenie wykorzystania potencjału rozwojowego miast średnich tracących funkcje społeczno-gospodarcze 1.3. Przyspieszenie transformacji profilu gospodarczego Śląska 1.4. Przeciwdziałanie kryzysom na obszarach zdegradowanych 1.5. Rozwój infrastruktury wspierającej dostarczanie usług publicznych i podnoszącej atrakcyjność inwestycyjną obszarów 2.1. Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego 2.2. Wspieranie przedsiębiorczości na szczeblu regionalnym i lokalnym 2.3. Innowacyjny rozwój regionu i doskonalenie podejścia opartego na Regionalnych Inteligentnych Specjalizacjach 3.1. Wzmacnianie potencjału administracji na rzecz zarządzania rozwojem 3.2. Wzmacnianie współpracy i zintegrowanego podejścia do rozwoju na poziomie lokalnym, regionalnym i ponadregionalnym 3.3. Poprawa organizacji świadczenia usług publicznych 3.4. Efektywny i spójny system finansowania polityki regionalnej </div>
6.	<p>Strategia Zrównoważonego Rozwoju Transportu do 2030 r.</p>	<p>Głównym celem krajowej polityki transportowej przedstawionej w strategii jest zwiększenie dostępności transportowej kraju oraz poprawa bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego przez utworzenie spójnego, zrównoważonego, innowacyjnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego na poziomie krajowym, europejskim i globalnym. Osiągnięcie tego celu pozwoli na rozwijanie dogodnych warunków, sprzyjających stabilnemu rozwojowi gospodarczemu kraju.</p> <p>Realizacja celu głównego w perspektywie do 2030 r. wymaga podjęcia następujących działań:</p> <ul style="list-style-type: none"> • budowy zintegrowanej i wzajemnie powiązanej sieci transportowej służącej konkurencyjnej gospodarce; • poprawy sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym; • zmiany w indywidualnej i zbiorowej mobilności (chodzi m.in. o promocję transportu zbiorowego);

		<ul style="list-style-type: none"> • poprawy bezpieczeństwa uczestników ruchu oraz przewożonych towarów; • ograniczania negatywnego wpływu transportu na środowisko; • poprawy efektywności wykorzystania publicznych środków na przedsięwzięcia transportowe.
7.	Polityka energetyczna Polski do 2040 r.	<p>W PEP2040 podejmowane są strategiczne decyzje inwestycyjne, mające na celu wykorzystanie krajowego potencjału gospodarczego, surowcowego, technologicznego i kadrowego oraz stworzenie poprzez sektor energii dźwigni rozwoju gospodarki, sprzyjającej sprawiedliwej transformacji. Główne filary strategii⁶</p> <div style="text-align: center;"> <p>I filar Sprawiedliwa transformacja</p> <p>II filar Zeroemisyjny system energetyczny</p> <p>III filar Dobra jakość powietrza</p> </div>
8.	Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+ (Aktualizacja)	<p>Strategia rozwoju województwa jest najważniejszym dokumentem samorządu województwa określającym wizję i cele polityki regionalnej w wymiarze gospodarczym, społecznym i przestrzennym oraz działania niezbędne do ich osiągnięcia.</p> <p>W Strategii wskazano cele strategiczne w ramach poniższych obszarów. Jako cel główny zdiagnozowano: „Zapewnienie wysokiej jakości życia poprzez trwałą i zrównoważony przestrzennie rozwój województwa, służący wzrostowi znaczenia regionu w Europie i na świecie, przy poszanowaniu zasobów środowiska gospodarczej, społecznej i przestrzennej”:</p> <p>I. Obszar gospodarka: KONKURENCYJNE I INNOWACYJNE MAZOWSZE</p>

⁶ [Polityka energetyczna Polski do 2040 r.: Biuletyn Informacji Publicznej Ministerstwa Klimatu i Środowiska \(mos.gov.pl\)](https://mos.gov.pl).

	<p>Wzrost konkurencyjności regionu poprzez rozwój działalności gospodarczej oraz transfer i wykorzystanie nowych technologii;</p> <p>II. Obszar dostępność: DOSTĘPNE I MOBILNE MAZOWSZE Poprawa dostępności i spójności terytorialnej regionu przy ograniczeniu presji na przestrzeń i środowisko, kształtowanie ładu przestrzennego;</p> <p>III. Obszar środowisko i energetyka: ZIELONE, NISKOEMISYJNE MAZOWSZE Poprawa stanu środowiska poprzez racjonalne gospodarowanie zasobami przyrody;</p> <p>IV. Obszar: Społeczeństwo: MAZOWSZE ZINTEGROWANE SPOŁECZNIE Poprawa jakości i dostępności do usług społecznych oraz wzmocnienie kapitału ludzkiego i społecznego w ramach nowoczesnej gospodarki;</p> <p>V. Obszar: kultura i dziedzictwo: MAZOWSZE BOGATE KULTUROWO Wykorzystanie walorów środowiska przyrodniczego oraz potencjału kulturowego i turystycznego dla rozwoju województwa i poprawy jakości życia.</p>
--	---

Zgodność celów Strategii Rozwoju Gminy Wolanów do 2030 r. z celami Aktualizacji Strategii Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030

Cele Strategii Rozwoju Gminy Wolanów	Kierunki działań - Strategia Rozwoju Województwa Mazowieckiego 2030+⁷
<p>Cel strategiczny: Gmina Wolanów atrakcyjna, bezpieczna i konkurencyjna do życia oraz pracy</p>	<p>- Zwiększenie dostępności transportowej i spójności przestrzennej regionu oraz udziału</p>

⁷ <https://mazovia.pl/pl/bip/zalaw-spraw/konsultacje-spoleczne/konsultacje-spoleczne-projektu-strategii-rozwoju-wojewodztwa-mazowieckiego.html?vid=56914>.

<p>Cele operacyjne:</p> <p>Cel 1.1. Uporządkowanie gospodarki wodnej – budowa wodociągów;</p> <p>Cel 1.2. Poprawa stanu dróg;</p> <p>Cel 1.3. Budowa systemu kanalizacji sanitarnej;</p> <p>Cel 1.4. Rozbudowa i budowa budynków użyteczności publicznej;</p> <p>Cel 1.5. Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków;</p> <p>Cel 1.6. Rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej;</p> <p>Cel 1.7. Rozwój bazy oświatowej;</p> <p>Cel 1.8. Rozwój infrastruktury kulturowej;</p> <p>Cel 1.9. Rozwój sieci gazowej na terenie gminy;</p> <p>Cel 1.10. Budowa mieszkań komunalnych;</p> <p>Cel 1.11. Komunalizacja, uporządkowanie spraw własnościowych nieruchomości będących na utrzymaniu gminy.</p>	<p>środków transportu przyjaznych dla środowiska, mieszkańców i przestrzeni;</p> <p>- Rozwój uporządkowanej sieci osadniczej, sprzyjającej wykorzystaniu transportu zbiorowego i ruchowi niezmotoryzowanemu;</p> <p>- Zapewnienie trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz zachowanie wysokich walorów środowiska.</p>
<p>Cel strategiczny:</p> <p>Przeciwdziałanie negatywnym skutkom zmian klimatu</p> <p>Cele operacyjne:</p> <p>Cel 2.1. Odnawialne źródła energii;</p> <p>Cel 2.2. Poprawa efektywności energetycznej na terenie gminy;</p> <p>Cel 2.3. Przeciwdziałanie zjawisku niskiej emisji – wymiana źródeł ciepła na ekologiczne;</p>	<p>- Przeciwdziałanie zagrożeniom naturalnym i adaptacja do zmian klimatu;</p> <p>- Poprawa jakości Środowiska;</p> <p>- Podnoszenie efektywności energetycznej;</p> <p>- Proekologiczna transformacja energetyki</p>

<p>Cel 2.4. Mała retencja – gromadzenia i zagospodarowanie wody;</p> <p>Cel 2.5. Usuwanie wyrobów zawierających azbest;</p> <p>Cel 2.6. Racjonalna gospodarka odpadami;</p> <p>Cel 2.7. Optymalizacja gospodarki leśnej.</p>	
<p><i>Cel strategiczny: Wsparcie rozwoju i konkurencyjności lokalnej gospodarki</i></p> <p><i>Cele operacyjne:</i></p> <p>Cel 3.1. Stworzenie systemu zachęt inwestycyjnych;</p> <p>Cel 3.2. Promocja przedsiębiorczości;</p> <p>Cel 3.3. Promocja gospodarcza gminy - wyznaczenie terenów inwestycyjnych oraz pod działalność gospodarczą;</p> <p>Cel 3.4. Opracowanie studium rozwoju gminy, zmiana przeznaczenia terenów wzdłuż drogi ekspresowej, opracowanie nowych MPZP, w tym wydzielenie i przygotowywanie terenów pod budownictwo mieszkaniowe, rekreacyjne i przemysłowe pod inwestycje komunalne, przemysłowe i usługowe;</p> <p>Cel 3.5. Wsparcie spółki wodnej w działaniach na rzecz gospodarki wodnej na gruntach uprawnych</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Wspieranie rozwoju przedsiębiorczości - Aktywizacja gospodarcza obszarów wiejskich; - Rozwój wyspecjalizowanej Gospodarki.
<p><i>Cel strategiczny:</i></p> <p><i>Wsparcie i rozwój kapitału społecznego</i></p> <p><i>Cele operacyjne:</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - Rozwój kapitału ludzkiego i społecznego; - Podnoszenie standardów funkcjonowania infrastruktury społecznej oraz zmniejszenie

<p>Cel 4.1. rozwój usług opiekuńczych oraz optymalizacja zarządzania gminnym SP ZOZ, prowadzenie akcji i kampanii prozdrowotnych;</p> <p>Cel 4.2. Podnoszenie świadomości prozdrowotnej, promocja i realizacja działań profilaktycznych;</p> <p>Cel 4.3. Wsparcie rozwoju organizacji pozarządowych, w tym klubów sportowych;</p> <p>Cel 4.4. Zwiększenie dostępności i jakości e-usług publicznych poprzez zapewnienie obywatelom łatwego dostępu do informacji publicznych;</p> <p>Cel 4.5. Wsparcie powrotu na rynek pracy kobiet po okresie urlopu macierzyńskiego poprzez organizację opieki dla dzieci do 3 lat – żłobek, klub malucha;</p> <p>Cel 4.6. Edukacja ekologiczna i promowanie postaw chroniących środowisko;</p> <p>Cel 4.7. Wsparcie rozwoju kompetencji cyfrowych wśród mieszkańców gminy.</p> <p>Cel 4.8. Organizacja cyklicznych imprez kulturalnych, rozrywkowych i sportowych;</p> <p>Cel 4.9. Aktywizacja osób biernych zawodowo, bezrobotnych, przeciwdziałanie;</p> <p>Cel 4.10. Budowa centrum opiekuńczo-mieszkalnego dla osób</p>	<p>różnic w dostępie do świadczeń zdrowotnych i opiekuńczych;</p> <p>- Aktywizacja społeczno-gospodarcza mieszkańców;</p> <p>-Włączenie i integracja społeczna.</p>
---	---

niepełnosprawnych w Młodoście Większym przy WTZ ubóstwu.	
---	--

System wdrażania strategii

Realizacja, monitoring i ewaluacja

Strategia jest dokumentem, który należy monitorować i w miarę potrzeb aktualizować, tak żeby przez cały okres w kontekście celów i zadań opracowanie nie traciło swojej aktualności. System monitorowania i ewaluacji jest istotnym wymogiem, stawianym dokumentom szczebla strategicznego i ma koncentrować się na weryfikacji postępów we wdrażaniu oraz osiąganiu założonych celów. Gromadzenie i interpretacja danych dotyczących strategii pozwala na bieżące korekty działań komórek organizacyjnych i osób wdrażających strategię w razie wystąpienia nieprawidłowości.

Monitoring wdrażania strategii służy:

- kontroli postępu realizacji poszczególnych projektów wyznaczonych w ramach poszczególnych celów strategicznych;
- obserwacji i ocenie stanu zaawansowania konkretnych projektów umożliwiającej bieżącą identyfikację trudności w ich realizacji;
- ocenie zaangażowania komórek organizacyjnych i osób odpowiedzialnych za ich wdrażanie;
- weryfikacji zgodności z założonymi celami;
- efektywności wykorzystania przeznaczonych na ich realizację środków.

Celem przeprowadzania monitoringu jest weryfikacja danych odnośnie realizacji celów operacyjnych i dokonywanie bieżących korekt w procesie wdrażania zadań, podczas gdy w przypadku ewaluacji chodzi o formułowanie wniosków i rekomendacji mogących posłużyć udoskonalaniu założeń, jak i innych działań, które będą prowadzone w przyszłości. Natomiast ewaluacja dostarcza informacji potrzebnych do rozwiązywania problemów, które nie mogą zostać zdiagnozowane jedynie w oparciu o monitoring⁸. Ewaluacja to obiektywna ocena rezultatu wdrażania

⁸ Ewaluacja. Poradnik dla pracowników administracji publicznej.

strategii, której celem jest dostarczenie rzetelnych i przydatnych informacji, służących wsparciu procesu decyzyjnego. Celem systemu monitorowania i ewaluacji jest:

- ocenianie skuteczności strategii;
- wczesne ostrzeganie przed zagrożeniami;
- wykrywanie zbliżania się do momentów, w których następuje konieczność zmiany drogi rozwoju gminy;
- dostarczenie informacji niezbędnych do ewaluacji i w konsekwencji podjęcia decyzji o aktualizacji całej strategii lub niektórych jej części.

Zakres monitorowania i ewaluacji obejmuje:

- realizację strategii,
- ocena stopnia osiągnięcia celów operacyjnych,
- czynniki rozwojowe wewnętrzne i w otoczeniu, które w istotny sposób oddziaływały na dotychczasową realizację strategii i wpływają na ewentualną potrzebę jej aktualizacji.

System składa się z dwóch części składowych tj.:

- 1) Monitoringu obejmującego zbieranie i selekcjonowanie informacji, wskazanie jednostek odpowiedzialnych za pozyskiwanie, gromadzenie, przechowywanie i przetwarzanie informacji niezbędnych do wyliczania wskaźników monitoringu. Ważne jest, aby informacje były zawsze aktualne, uporządkowane i dostępne dla zainteresowanych. Monitoring realizacji poszczególnych celów operacyjnych odbywać się będzie w oparciu o przypisane do nich mierzalne wskaźniki.
- 2) Ewaluacji obejmującego ocenę i interpretację zgromadzonych w podsystemie monitoringu danych. Podstawę ewaluacji stanowią będą dane pochodzące z monitoringu, tj. systematycznego badania procesu wdrażania strategii oraz efektów podejmowanych działań. Sprawnie funkcjonujący i odpowiednio zaplanowany system monitoringu jest podstawowym warunkiem pozyskania rzetelnych danych umożliwiających dokonanie ewaluacji strategii.

Źródła finansowania

Fundusze unijne w nowej perspektywie pomogą wzmocnić polską gospodarkę, ale przede wszystkim umożliwią szybsze wyjście z kryzysu wywołanego przez pandemię koronawirusa. Środki finansowe zostaną zainwestowane w rozwój,

infrastrukturę, cyfryzację, środowisko, edukację, rolnictwo, zdrowie oraz tworzenie nowych miejsc pracy. Nowa perspektywa finansowa Unii Europejskiej na lata 2021 - 2027 stwarza duże możliwości realizacji celów zawartych w strategii poprzez pozyskiwanie funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

Równolegle będą wdrażane środki w ramach programów krajowych, w tym Rządowy Fundusz Inwestycji Lokalnych, Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych.

Okolo 60 % funduszy z polityki spójności trafi do programów realizowanych na poziomie krajowym. Pozostałe 40 % otrzymają programy regionalne, zarządzane przez marszałków województw. Pieniądze na programy regionalne podzielono według algorytmu opartego na danych statystycznych, między innymi na liczbie ludności i PKB na mieszkańca. 75 % środków zostało już podzielonych, a 25 %. (7,1 miliarda euro) jest teraz dzielone w negocjacjach kontraktów programowych.

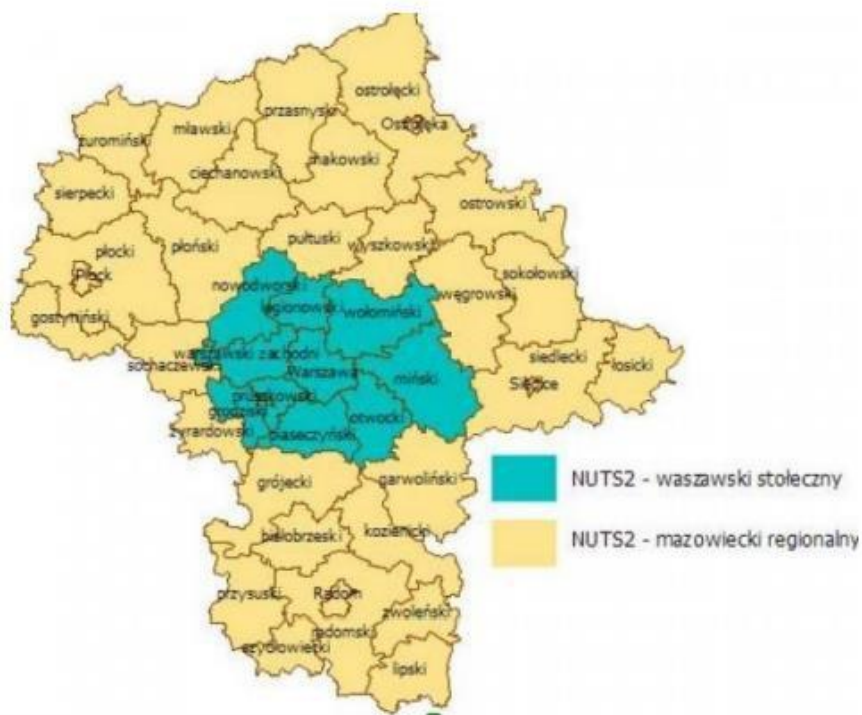
Poza budżetem własnym przewidzianym na inwestycje do dyspozycji gminy i pozostałych interesariuszy będą fundusze krajowe oraz fundusze strukturalne, w tym **Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021 - 2027**, czyli program, który będzie stanowił podstawowy dokument, określający kierunki wykorzystania środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego i Europejskiego Funduszu Społecznego Plus w województwie mazowieckim. Od 1 stycznia 2018 roku województwo mazowieckie to dwie jednostki statystyczne NUTS 2:

region Warszawski stołeczny (RWS) i region Mazowiecki regionalny (RMR) .

➤ Obecnie UE patrząc na Mazowsze, widzi dwa odrębne obszary wsparcia:

- region Mazowiecki regionalny o maksymalnym stopniu dofinansowania równym 85%,
- region Warszawski stołeczny o maksymalnym stopniu dofinansowania równym 50%⁹.

⁹ <https://www.funduszedlamazowsza.eu/wp-content/uploads/2021/09/prezentacja-konsultacje-fem-wrzesien-2021-rmr.pdf>.

Zgodnie z projektem Umowy partnerstwa dla realizacji polityki spójności 2021-2027 w Polsce z 30 lipca br. na realizację Programu Regionalnego: Fundusze Europejskie dla Mazowsza 2021-2027 przewidziano alokację: 2 009 mln EUR tj. 96,18% alokacji RPO WM 2014-2020:

w tym: 500 mln EUR – RWS, 1 509 mln EUR – RMR.

w tym: 503 mln EUR – EFS+, 1 506 mln EUR – EFRR.

Region planuje wspierać szeroki zakres działań przy wykorzystaniu Funduszy Europejskich, obejmujący m.in.:

- działalność B+R,
- inwestycje w MŚP,
- wykorzystanie odnawialnych źródeł energii,
- efektywność energetyczną,
- zrównoważony transport,
- adaptację do zmian klimatu,
- gospodarkę wodną,
- bioróżnorodność,
- gospodarkę o obiegu zamkniętym,
- zatrudnienie,

- dostęp do usług społecznych,
- włączenie społeczne,
- rozwój umiejętności i kompetencji,
- działania z zakresu turystyki, kultury i rewitalizacji.

Ponadto środki będą dostępne w ramach Wspólnej Polityki Rolnej. W jej ramach będzie wdrażany w nowym okresie Program Rozwoju Obszarów Wiejskich. Ponadto zrównoważony rozwój obszarów wiejskich będzie wspierany przez Krajową Sieć Obszarów Wiejskich (KSOW) oraz Lokalnych Grup Działania. Nowe działania w ramach WPR będą koncentrowały się na wspieraniu rozwoju sektora rolno-spożywczego oraz ocenie jego oddziaływania na klimat i środowisko, ze szczególnym uwzględnieniem ich ochrony. Wymiar terytorialny na Mazowszu w perspektywie 2021-2027:

- ❖ Zintegrowane Inwestycje Terytorialne dla RWS;
- ❖ Inne instrumenty terytorialne dla RMR – MSIT;
- ❖ Inne instrumenty terytorialne dla całego Mazowsza – REWITALIZACJA;
- ❖ Inne instrumenty terytorialne dla wybranych JST z całego Mazowsza – MCWD;
- ❖ RLKS dla całego Mazowsza w formie pośredniej.

Planowane programy w ramach środków krajowych oraz funduszy europejskich w latach 2021 – 2027¹⁰

Instrument na Rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności - Krajowy Plan Odbudowy¹¹

Fundusz Odbudowy (Next Generation EU) jest odpowiedzią Unii Europejskiej na nowe zagrożenia i wyzwania, jakie spowodowała pandemia. Ma dwa główne cele:

- odbudowę i przywracanie odporności gospodarek UE na ewentualne kryzysy,
- przygotowanie na przyszłe, nieprzewidziane okoliczności.

¹⁰ [Fundusze Europejskie na lata 2021-2027 - Ministerstwo Funduszy i Polityki Regionalnej](#), stan 04.08.2021 r.

¹¹ <https://www.gov.pl/web/planodbudowy/czym-jest-kpo2>.

Największą częścią Funduszu Odbudowy jest Instrument na rzecz Odbudowy i Zwiększania Odporności (RRF - Recovery and Resilience Facility). Fundusz składa się też z mniejszych programów.

Polski Krajowy Plan Odbudowy obejmuje poniższe obszary:

KOMPONENT A: ODPORNOŚĆ I KONKURENCYJNOŚĆ GOSPODARKI - 4 133,0 mln euro:

Reformy:

A1.1. Stworzenie przedsiębiorcom stabilnych warunków do inwestowania;

A2.1. Transformacja strukturalna w obszarach kluczowych dla rozwoju polskiej gospodarki – Przemysł 4.0, GOZ;

A2.2. Wzmocnienie potencjału sektora nauki do współpracy z przedsiębiorstwami oraz usprawnienie transferu wiedzy i innowacji do gospodarki;

A3.1. Kadry dla nowoczesnej gospodarki;

A4.1. Efektywne instytucje na rzecz rynku pracy

KOMPONENT B: ZIELONA ENERGIA I ZMNIJSZENIE ENERGOCHŁONNOŚCI - 6 347,0 mln euro:

B1.1. Czyste powietrze;

B2.1. Poprawa warunków dla rozwoju technologii wodorowych i innych paliw alternatywnych;

B2.2. Poprawa warunków dla rozwoju odnawialnych źródeł energii;

B3.1. Zrównoważone wykorzystanie środowiska naturalnego;

KOMPONENT C: TRANSFORMACJA CYFROWA - 3 034,0 mln euro:

C1.1. Zapewnienie powszechnego dostępu do szybkiego internetu – rozwój infrastruktury sieciowej;

C2.1. Zwiększanie popytu na rozwiązania cyfrowe w sferze publicznej, w gospodarce i w społeczeństwie;

C3.1. Zwiększenie cyberbezpieczeństwa systemów informacyjnych;

KOMPONENT D: DOSTĘPNOŚĆ I JAKOŚCI SYSTEMU OCHRONY ZDROWIA - 4 262,0 mln euro:

D1.1. Zwiększenie dostępności i jakości świadczeń zdrowotnych;

D2.1. Zwiększenie liczby personelu medycznego (pielęgniarek, lekarzy i innych)/ wsparcie rozwoju potencjału uczelni medycznych w celu zwiększenia liczby kształconych studentów;

D3.1. Wzmocnienie zaplecza naukowego w dziedzinie nauk medycznych i nauk zdrowiu;

D3.2. Wzrost dostępności leków;

KOMPONENT E: ZIELONA, INTELIGENTNA MOBILNOŚĆ - 6 074,0 mln euro:

E1.1. Wzrost wykorzystania transportu przyjaznego dla środowiska –elektromobilność;

E2.1. Zwiększenie konkurencyjności sektora kolejowego;

E2.2. Zwiększenie bezpieczeństwa transportu.

Rządowy Fundusz Polski Ład: Program Inwestycji Strategicznych¹²

Program Inwestycji Strategicznych to bezzwrotne dofinansowania inwestycji publicznych realizowanych przez gminy, powiaty, miasta i województwa w całej Polsce. To Program, który jest zbudowany wokół głównych założeń Polskiego Ładu. Program obejmuje 35 obszarów gospodarki. W pierwszym naborze priorytetami będą m.in. inwestycje w infrastrukturę wodno-kanalizacyjną, modernizację źródeł ciepła na zeroemisyjne, czy w gospodarowanie odpadami, a także inwestycje społeczne tj. żłobki, przedszkola czy ścieżki rowerowe.

Wsparcie rządu dla samorządów w realizacji inwestycji strategicznych

Rząd z pomocą Banku Gospodarstwa Krajowego pomoże odbudować gospodarkę po pandemii. Polski Ład działa perspektywicznie i długofalowo. Realizacja zaplanowanych inwestycji strategicznych podniesie poziom produktywności całej polskiej gospodarki.

Cel Programu Inwestycji Strategicznych:

- pobudzenie aktywności inwestycyjnej jednostek samorządu terytorialnego;
- rozwój lokalnej przedsiębiorczości;
- poprawa warunków życia obywateli;
- powstanie nowych miejsc pracy;
- wsparcie zrównoważonego rozwoju;
- efektywne zaangażowanie sektora finansowego.

Fundusze Europejskie dla Polski Wschodniej 2021-2027

¹² <https://www.gov.pl/web/premier/program-inwestycji-strategicznych>.

5 województw Polski Wschodniej:

- 5 stolic województw;
- 3 ośrodki wzrostu (Suwałki, Siedlce i Mława);
- 40 miast tracących funkcje społeczno-gospodarcze pow. 20 tys. mieszkańców.

Nowością jest włączenie do programu części Mazowsza – bez Warszawy i przyległych powiatów – czyli regionu statystycznego mazowieckiego regionalnego.

Głównym celem programu jest utrwalenie warunków sprzyjających konkurencyjności makroregionu oraz wyższej jakości życia w Polsce Wschodniej. Cele szczegółowe programu to:

- ❖ Wzmacnianie konkurencyjności i innowacyjności przedsiębiorstw;
- ❖ Wzmacnianie atrakcyjności osadniczej miast i podniesienie jakości życia mieszkańców w dobie zmian klimatu;
- ❖ Zwiększenie dostępności transportowej makroregionu;
- ❖ Wzrost wykorzystania potencjału turystyki i uzdrowisk dla rozwoju.

W programie przewidziano wsparcie w następujących obszarach:

- ❖ przedsiębiorczość: wsparcie start-upów, wykorzystanie procesów wzorniczych w MŚP, automatyzacja i robotyzacja MŚP, transformacja modeli biznesowych w kierunku Gospodarki Obiegu Zamkniętego, pożyczki dla MŚP – inwestycje w turystykę;
- ❖ energia i klimat: rozwój inteligentnych sieci energetycznych, adaptacja miast do zmian klimatu, bioróżnorodność, zrównoważona mobilność miejska;
- ❖ transport: ponadregionalna infrastruktury drogowa i kolejowa;
- ❖ uzdrowiska oraz ponadregionalne produkty turystyczne (szlaki).

Program Fundusze Europejskie dla Rozwoju Społecznego (FERS)

Pieniądze z Funduszu Europejskiego dla Rozwoju Społecznego będą inwestowane między innymi w poprawę sytuacji osób na rynku pracy, zwiększenie dostępności dla osób ze szczególnymi potrzebami, zapewnienie opieki nad dziećmi, edukację i zdrowie.

Celem FERS będzie poprawa sytuacji zawodowej i społecznej osób z niepełnosprawnościami. Dofinansowanie z FERS trafi także na zwiększenie dostępności opieki żłobkowej. FERS będzie koncentrował się także na jakości edukacji, w tym kształcenia zawodowego i szkolnictwa wyższego. W obszarze zdrowia, podobnie jak w obecnej perspektywie finansowej, priorytetem będzie przejście od opieki instytucjonalnej do opieki lokalnej. Fundusze unijne w ramach FERS wesprą także osoby starsze potrzebujące opieki oraz dzieci i młodzież z zaburzeniami psychicznymi.

Program Fundusze Europejskie dla Nowoczesnej Gospodarki (FENG)

Wzrost aktywności badawczej oraz innowacyjności przedsiębiorstw, a także aktywizacja współpracy biznesu i nauki – to główne cele FENG. Budżet programu to 36 miliardów złotych. Z FENG będą mogli skorzystać przedsiębiorcy i firmy, instytucje z sektora nauki, konsorcja przedsiębiorstw oraz instytucje otoczenia biznesu, w szczególności ośrodki innowacji i instytucje finansowe. Wsparcie będzie dostępne w formie dotacji, instrumentów finansowych (kapitałowych lub gwarancyjnych) oraz instrumentów mieszanych. W programie są przewidziane trzy priorytety:

- **wsparcie dla przedsiębiorców**, czyli zapewnienie dofinansowania w obszarach B+R, wdrożeń nowych rozwiązań, internacjonalizacji, rozwoju kompetencji, cyfryzacji, zielonej gospodarki;
- **środowisko przyjazne innowacjom**, czyli wspieranie projektów o strategicznym znaczeniu dla polskiej gospodarki, w tym rozbudowy publicznej infrastruktury badawczej, transferu i komercjalizacji technologii powstających na uczelniach i w instytutach, a także wzmacnianie potencjału ośrodków innowacji takich jak akceleratory, klastry, instytucje badawcze oraz szerokie wsparcie start-upów;
- **pomoc techniczna**, czyli zapewnienie systemowego wsparcia dla potencjalnych beneficjentów poprzez realizację działań zachęcających

i ułatwiających ubieganie się o środki z programu FENG, kontynuacja STEP i Innovation Coach, wspieranie beneficjentów w realizacji projektów, a także zapewnienie wsparcia administracyjnego.

Fundusze Europejskie na Rozwój Cyfrowy (FERC)

Program Fundusze na Rozwój Cyfrowy jest następcą programu Polska Cyfrowa, który przez ostatnie lata wspiera cyfryzację. FERC będzie koncentrował się przede wszystkim na zwiększeniu dostępu do ultraszybkiego Internetu szerokopasmowego. Program będzie wspierał inwestycje z zakresu budowy, rozbudowy lub przebudowy infrastruktury telekomunikacyjnej. Szybki Internet będzie doprowadzany nie tylko do gospodarstw domowych i przedsiębiorstw, ale także do urzędów, szkół, szpitali czy instytucji kultury.

Kolejnym priorytetem programu będzie zwiększenie jakości i dostępności e-usług publicznych, w tym zdrowotnych. Fundusze unijne pomogą udostępnić nowoczesne usługi cyfrowe, które pozwolą na załatwienie spraw obywateli i przedsiębiorców w formie elektronicznej. Działania FERC będą m.in. nakierowane na rozwój i wdrożenie nowych e-usług z obszaru zdrowia, finansów czy sprawiedliwości. Ważnym obszarem wsparcia będzie także cyfryzacja procesów administracyjnych, dzięki czemu poszerzy się zakres spraw możliwych do załatwienia online. Bardzo istotne będzie również finansowanie w nowej perspektywie cyberbezpieczeństwa.

Budżet programu to 2 miliardy euro i będzie on dostępny w formie dotacji. Z FERC będą mogli skorzystać przedsiębiorcy, administracja publiczna, podmioty lecznicze oraz instytucje kultury i systemu szkolnictwa wyższego i nauki, a także organizacje pozarządowe.

Fundusze Europejskie na Infrastrukturę, Klimat i Środowisko

FEnKS będzie największym w Polsce i Unii Europejskiej programem wdrażanym z pieniędzy unijnych. Z FEnKS będzie wspierane:

- obniżenie emisyjności gospodarki i transformację w kierunku gospodarki przyjaznej środowisku i o obiegu zamkniętym,

- budowę efektywnego i odpornego systemu transportowego, o jak najniższym negatywnym wpływie na środowisko naturalne,
- dokończenie realizacji sieci bazowej TEN-T do roku 2030,
- poprawę bezpieczeństwa transportu,
- zapewnienie równego dostępu do opieki zdrowotnej oraz poprawę odporności systemu ochrony zdrowia,
- wzmocnienie roli kultury w rozwoju społecznym i gospodarczym.

FEnKS to rozwój transportu, dostępność komunikacji zbiorowej, a także inwestycje w porty morskie, drogi wodne śródlądowe i przewozy intermodalne. Wsparciem będzie objęta modernizacja linii kolejowych oraz budowa dróg ekspresowych i krajowych, w tym obwodnic miast. W energetyce zostanie dofinansowana poprawa efektywności energetycznej, odnawialne źródła energii i inteligentne sieci energetyczne. Dla sektora środowiska w FEnKS planowane są działania w zakresie adaptacji do zmian klimatu, inwestycje w zakresie gospodarki wodno-ściekowej, rozwój systemów gospodarowania odpadami oraz wsparcie dla ochrony różnorodności biologicznej. Inwestycje w kluczowych obszarach systemu ochrony zdrowia przyczynią się do wzrostu jakości usług zdrowotnych oraz większej ich skuteczności. W sektorze kultury przewiduje się działania mające na celu ochronę zabytków o światowym i krajowym znaczeniu. Ponadto ważnym aspektem jest rozwój instytucji kultury oraz wspieranie adaptacji do nowych funkcji kulturalnych i społecznych.

Załącznik – Diagnoza społeczno – gospodarcza i przestrzenna gminy

**Diagnoza społeczno-gospodarcza i przestrzenna
Gminy Wolanów**

***Diagnoza została przygotowana na potrzeby
opracowania
Strategii Rozwoju Gminy Wolanów do 2030 roku***

LISTOPAD 2021 r.

SPIS TREŚCI

UWARUNKOWANIA PRZESTRZENNE	3
POŁOŻENIE ADMINISTRACYJNE I GEOGRAFICZNE	3
POŁOŻENIE KOMUNIKACYJNE	7
UWARUNKOWANIA SPOŁECZNO – GOSPODARCZE	8
DEMOGRAFIA	8
EDUKACJA	11
GOSPODARKA I PRZEDSIĘBIORCZOŚĆ	12
ROLNICTWO	15
RYNEK PRACY I BEZROBOCIE	18
POMOC SPOŁECZNA	21
OCHRONA ZDROWIA	25
KULTURA, SPORT I REKREACJA	25
BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE	37
UWARUNKOWANIA NATURALNE I KULTUROWE	38
POTENCJAŁ PRZYRODNICZY	38
POTENCJAŁ KULTUROWY	39
INFRASTRUKTURA TECHNICZNA	40
INFRASTRUKTURA DROGOWA	40
INFRASTRUKTURA WODNO – KANALIZACYJNA	43
GOSPODARKA ODPADAMI	48
INFRASTRUKTURA ELEKTROENERGETYCZNA, ZAOPATRZENIE W CIEPŁO, W TYM ODNAWIALNE ŹRÓDŁA ENERGII	52
INFRASTRUKTURA TELEKOMUNIKACYJNA	54
ZARZĄDZANIE GMINĄ	54
SYTUACJA FINANSOWA	54
STRUKTURA ORGANIZACYJNA	56
WYKAZ NAJWAŻNIEJSZYCH PROJEKTÓW INWESTYCYJNYCH ZREALIZOWANYCH W GMINIE	57
PRIORYTETY INWESTYCYJNE W GMINIE DO 2030 R.	66
PROJEKTY MIĘKKIE W GMINIE DO 2030 R.	71
SPIS TABEL	74
SPIS WYKRESÓW	75

Diagnoza sytuacji społeczno – gospodarczej i przestrzennej Gminy Wolanów służy prezentacji obrazu Gminy przez pryzmat zebranych danych statystycznych, dzięki którym będzie możliwe dokonanie identyfikacji oraz ewaluacji stanu Gminy. Dane przeanalizowane i scharakteryzowane w tej części będą pomocne do ukazania uwarunkowań, jakie należy brać pod uwagę przy podejmowaniu strategicznych decyzji i planowaniu rozwoju Gminy Wolanów w perspektywie do 2030 r., w tym obejmującą nową perspektywę budżetową Unii Europejskiej na lata 2021 - 2027.

Opracowana diagnoza będzie kanwą do prac nad **Strategią Rozwoju Gminy Wolanów do 2030 r.** Zebrane materiały posłużą do pogłębionej analizy i umożliwią zidentyfikowanie problemów i wskazanie celów oraz czynników rozwojowych, które tworzą potencjał dla dynamicznego rozwoju Gminy.

Gmina Wolanów zgodnie z zasadami zrównoważonego rozwoju, dążąc do harmonijnego ożywienia i poprawy warunków życia mieszkańców, będzie podejmować nowe i ambitne zadania zmierzające do polepszenia infrastruktury, dbałości o środowisko naturalne, ale także zapewnienia mieszkańcom warunków do wysokiej jakości edukacji, rekreacji, sportu.

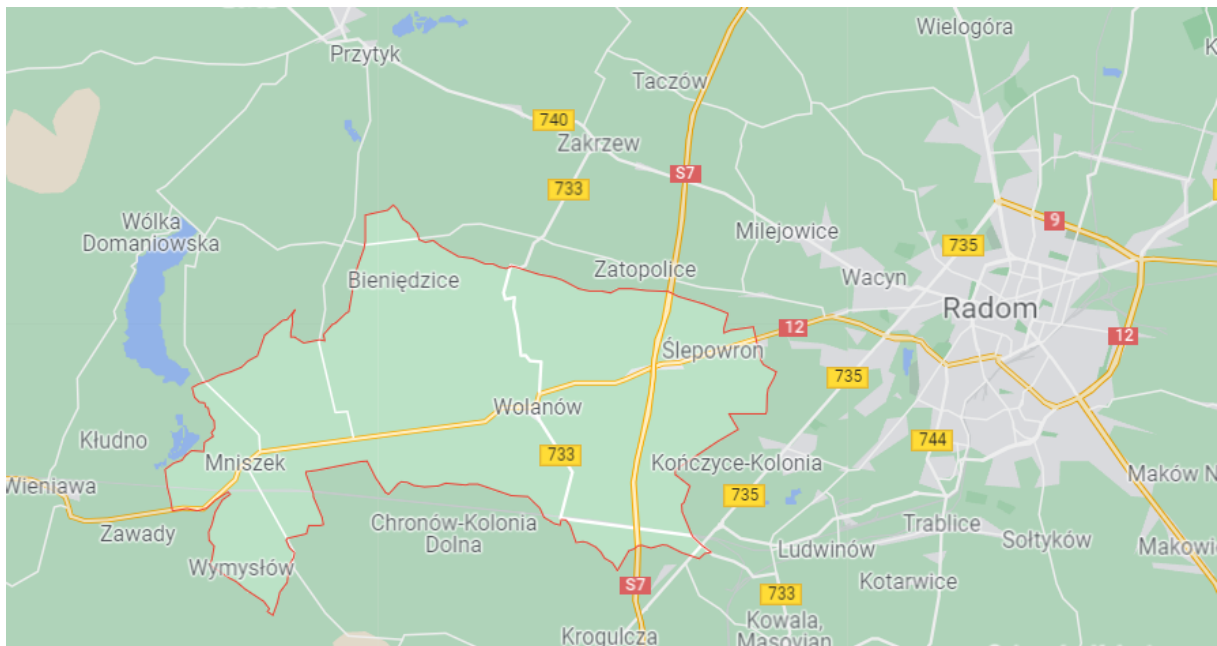
Uwarunkowania przestrzenne

Położenie administracyjne i geograficzne

Gmina Wolanów położona jest w południowej części województwa mazowieckiego w powiecie radomskim, wzdłuż drogi krajowej Nr 12 Radom – Łódź. Od strony wschodu gmina graniczy z miastem Radom, od zachodu z gminą Wieniawa, od południa z gminą Kowala, Orońsko, Szydłowiec, a od północy z gminami Przytyk i Zakrzew. Przez gminę przebiega linia kolejowa Radom – Tomaszów Mazowiecki. Obszar gminy to 82,9 km² z liczbą mieszkańców 8886¹.

¹ Dane Urzędu Gminy Wolanów stan na 31.12.2020 r.

Położenie Gminy Wolanów²

Gmina Wolanów na tle powiatu radomskiego³

² www.gminy.pl, dostęp 08.09.2021 r.

³ <http://www.gminy.pl>, dostęp 09.11.2021 r.

Na terenie gminy położonych jest 23 sołectw, w skład których wchodzi poniższe miejscowości.

Tabela nr 1 – Podział administracyjny⁴

L.p.	Sołectwo	Miejscowości wchodzące w skład sołectwa
1.	Bieniędzice	Bieniędzice, Michałów
2.	Chruślice	Chruślice
3.	Franciszków	Franciszków, Gawronie
4.	Garno	Garno
5.	Jarosławice	Jarosławice
6.	Kacprowice	Kacprowice, Wola Waclawowska
7.	Kowala -Duszocina	Kowala - Duszocina
8.	Kowalanka	Kowalanka
9.	Młodocin Większy	Młodocin Większy
10.	Mniszek	Mniszek
11.	Podlesie	Podlesie, Podkończyce
12.	Rogowa	Rogowa
13.	Sławno	Sławno
14.	Strzałków	Strzałków, Sabat
15.	Ślepowron	Ślepowron
16.	Waclawów	Waclawów
17.	Waliny	Waliny
18.	Wawrzyszów	Wawrzyszów
19.	Kolonia Wawrzyszów	Kol. Wawrzyszów
20.	Wolanów	Wolanów
21.	Kolonia Wolanów	Kol. Wolanów
22.	Wymysłów	Wymysłów
23.	Zabłocie	Zabłocie

Gmina Wolanów jest położona na obszarze tzw. Miejskiego Radomskiego Obszar Funkcjonalny (ROF). Gmina zgodnie z Aktualizacją Strategii Rozwoju

⁴ <https://www.bip.wolanow.pl/57,jednostki-pomocnicze>, dostęp 09.11.2021 r.

Województwa Mazowieckiego 2030 + została zaliczona do radomskiego obszaru strategicznej interwencji. Radomski obszar strategicznej interwencji (OSI radomski) obejmuje podregion NUTS 3 radomski, administracyjnie złożony z siedmiu powiatów: białobrzeskiego, przysuskiego, szydłowieckiego, **radomskiego**, lipskiego, zwoleńskiego i kozienickiego oraz miasta Radom. Stanowi 16,2% powierzchni województwa. Głównym miastem obszaru jest ośrodek subregionalny Radom (209,3 tys. mieszkańców), pozostałe ważne ośrodki miejskie to Pionki (18,2 tys.), Kozienice (17,5 tys.) i Szydłowiec (11,9 tys.). Dla miast Radomia i Kozienic w Strategii wskazano potencjalny zasięg obszarów funkcjonalnych.

Podział administracyjny Radomskiego Obszaru Funkcjonalnego⁵

Charakterystyka statystyczna OSI⁶

⁵ <http://rof.mpu.radom.pl/wp-content/uploads/opracowania/strategia/strategia-rof.pdf>.

Podregion zamieszkiwany jest przez 26% ludności regionu Mazowieckiego regionalnego. Liczba ludności podregionu maleje – od 2013 r. nastąpił spadek o 2,7%, najwięcej spośród pozostałych podregionów. W podregionie zachodzi także proces starzenia się ludności. Ujemne są także wskaźniki dotyczące salda migracji. Ponadto podregion znajduje się w obszarze prognozowanego spadku populacji w perspektywie 2050 r. – o blisko 19%. W 2018 r. podregion wytworzył 5% wartości PKB ogółem województwa mazowieckiego, w ujęciu na mieszkańca – 80,1% regionu Mazowieckiego regionalnego, a w stosunku do średniej krajowej – 67,9%. Istotnymi barierami dla rozwoju podregionu jest silna utrata funkcji i osłabienie bazy ekonomicznej miast, w szczególności głównego ośrodka podregionu – Radomia, w wyniku upadku przemysłu ciężkiego i słabego wykształcania się nowych branż przemysłu i usług. Skutkiem tego jest utrzymujące się wysokie bezrobocie rejestrowane (14,1%, 2020 r.). W 2019 r. na 10 tys. ludności analizowanego obszaru odnotowano 913 podmiotów wpisanych do rejestru REGON, nieco więcej niż w regionie (879), ale mniej niż w województwie (1576). Atutem podregionu radomskiego jest funkcjonowanie rejonów inwestycyjnych Tarnobrzeskiej Specjalistycznej Strefy Ekonomicznej EURO-PARK WISŁOSAN, zwłaszcza w Radomiu oraz Specjalnej Strefy Ekonomicznej „Starachowice”. Potencjał obszaru tworzą także Uniwersytet Technologiczno-Humanistyczny im. Kazimierza Pułaskiego z siedzibą w Radomiu, Sieć Badawcza Łukasiewicz – Instytut Technologii Eksploatacji, a także klaster w branży metalowej, który rozwija się na bazie tradycji przemysłowych regionu. Istotną gałęzią gospodarki podregionu jest także rolnictwo. Powiaty białobrzeski, kozienicki, przysuski i zwoleński charakteryzuje owocowo-warzywna specjalizacja produkcji rolniczej. W zachodniej części obszaru wyróżnia się specjalizacja w zakresie produkcji papyryki, a w powiecie lipskim i kozienickim produkcja owoców miękkich. Na obszarze podregionu wyróżniony został garwolińsko-kozienicki oraz lipski obszar żywicielski. Obszar charakteryzuje się wysokim potencjałem turystycznym (miasta historyczne: Radom, Iłża, Szydłowiec oraz tereny przyrodniczo-rekreacyjne: Kozienicki Park Krajobrazowy, Puszcza Iłżecka, Lasy Przysusko-Szydłowieckie, doliny rzek Wisły, Pilicy i Radomki).

Położenie komunikacyjne

Przez gminę Wolanów przebiegają poniższe drogi:

Drogi powiatowe:

3505W Jaszowice – Waclawów – Sławno

3565W Wolanów – Kończyce

⁶ <https://mazovia.pl/pl/bip/zalaw-spraw/konsultacje-spoleczne/konsultacje-spoleczne-projektu-strategii-rozwoju-wojewodztwa-mazowieckiego.html?vid=56914>.

3563W Wolanów – Chronówek – Kolonia Chronów

3502W Przytyk – Wawrzyszów

3566W Konary – Mniszek

3562W Mniszek – Łaziska – Orońsko

3561W Mniszek – Omięcin – Szydłowiec

733 Zakrzew – Wolanów – Kowala - Parznice (była droga wojewódzka obecnie w zarządzie Powiatu Radomskiego)

Drogi gminne:

351201W – 351250W

Uwarunkowania społeczno – gospodarcze

Demografia

Gminę Wolanów według stanu na 31 grudnia 2020 r. zamieszkiwało 8994 osób. Szczegóły dotyczące statystyki według wieku i płci prezentuje poniższa tabela.

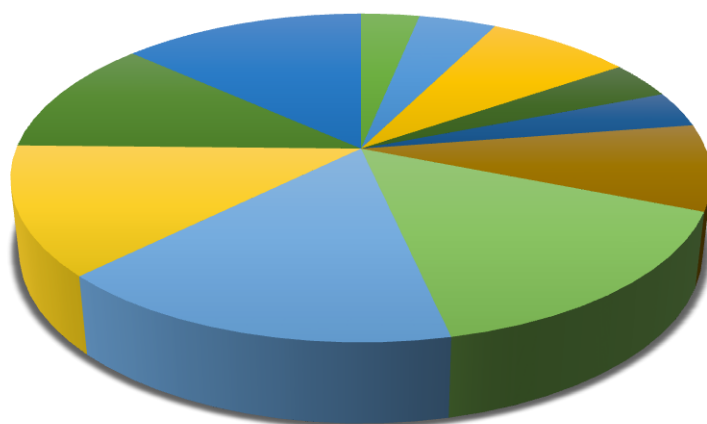
Tabela nr 2 – Statystyka mieszkańców wg wieku i płci⁷

Wiek	Mężczyźni	Kobiety	Ogółem
0-2	143	142	285
3-6	206	172	378
7-12	361	350	711
13-15	169	153	322
16-18	176	137	313
19-24	367	385	752
25-34	695	683	1378
35-44	735	698	1433
45-54	596	531	1127
55-64	502	507	1009
65 i więcej	508	678	1186
Ogółem	4458	4436	8894

Wykres nr 1 - Mieszkańcy wg wieku⁸

⁷ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/start>, dostęp 10.11.2021 r.

Mieszkańcy wg wieku

■ od 0 do 2 ■ od 3 do 6 ■ od 7 do 12 ■ od 13 do 15 ■ od 16 do 18 ■ od 19 do 24 ■ od 25 do 34
■ od 35 do 44 ■ od 45 do 54 ■ od 55 do 64 ■ > 65

W porównaniu do lat ubiegłych można stwierdzić, że liczba mieszkańców utrzymuje się na zbliżonym poziomie. Zauważalna jest tendencja spadkowa, co ma związek ze zjawiskiem depopulacji województwa łódzkiego. Na przestrzeni ostatnich 5 lat liczba mieszkańców gminy wyglądała następująco:

Tabela nr 3 – Ludność gminy 2015-2020⁹

Rok	Liczba ludności
2015	8785
2016	8812
2017	8815
2018	8852
2019	8858
2020	8894

Wykres nr 2 – Liczba ludności w lata 2015-2020

⁸ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/tablica#>, dostęp 09.11.2021 r.

⁹ Tamże.

Patrząc na prognozy demograficzne dla gmin i powiatów opracowywane przez Główny Urząd Statystyczny¹⁰ należy stwierdzić, że czeka nas okres postępującej depopulacji kraju. Nastąpi dalszy spadek liczby ludności, zgodnie z przyjętymi założeniami prognostycznymi spośród 2477 gmin w Polsce spadek ludności do 2030 r. będzie miał miejsce w 1664, w tym w 1007 gminach ubytek ludności wyniesie powyżej 5%, a w 322 powyżej 10%. Większość gmin, dla których przewidywany jest duży spadek ludności (powyżej 10%) znajduje się na terenach tzw. „ściany wschodniej”. Szczególna koncentracja tego typu gmin ma miejsce w województwie podlaskim (stanowią one aż 44% gmin w województwie), w południowej części województwa lubelskiego, obszarach przy granicy z Rosją, wschodniej części Pomorza Zachodniego oraz terenach górskich w południowo – wschodniej części kraju. W przypadku gminy Wolanów na przestrzeni ostatnich kilku lat można zauważyć trend wzrostowy, jeśli chodzi o liczbę mieszkańców. Gmina cieszy się rosnącą atrakcyjnością mają na uwadze bliskie położenie Radomia. Zgodnie z przewidywaniami statystyków największym przyrostem ludności będą z kolei charakteryzować się przede wszystkim gminy położone w bezpośrednim sąsiedztwie największych ośrodków miejskich, co wynika z siły przyciągania aglomeracji jako atrakcyjnych rynków pracy i ich „rozlewanie” się na sąsiadujące z nimi tereny. Nadmienić jednak należy, że proces suburbanizacji dotyczy również miast średniej wielkości.

¹⁰ [Główny Urząd Statystyczny / Obszary tematyczne / Ludność / Prognoza ludności / Prognoza ludności gmin na lata 2017-2030 \(opracowanie eksperymentalne\)](#)

Mając na uwadze dynamiczne zmiany w strukturze funkcjonalno – przestrzennej kraju, w tym województwa mazowiecki antycypowanie prognoz demograficznych jest bardzo trudne, co podkreślają nawet statystycy GUS. Prognozy GUS pokazują, że trendy depopulacyjne nabierają siły i nic nie wskazuje, aby mogły być w najbliższych latach zahamowane. Gmina Wolanów dzięki dogodnemu położeniu geograficznemu, bliskości miasta Radom ma szansę uniknąć drastycznej depopulacji.

Edukacja

Gmina Wolanów wypełniając swoje obowiązki w zakresie zadań własnych gminy dotyczących edukacji zapewnia edukację na poziomie przedszkolnym, szkolnym:

Na terenie Gminy Wolanów znajdują się następujące placówki oświatowe prowadzone przez gminę:

- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Wolanowie, ul. Kolejowa 29n, 26-625 Wolanów,
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Żołnierzy Armii Krajowej 72 Pułku Piechoty w Mniszku, Mniszek 101, 26 - 625 Wolanów,
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Sławnie, Zespół Szkolno-Przedszkolny w Sławnie,
- Publiczna Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Bieniędzicach, 26-625 Wolanów, Bieniędzice, 21;
- Samorządowe Publiczne Przedszkole w Sławnie, Sławno 40, 26-625 Wolanów, Zespół Szkolno-Przedszkolny w Sławnie,
- Samorządowe Publiczne Przedszkole w Wolanowie, Kolejowa 27, 26-625 Wolanów.

Tabela nr 4 – Placówki edukacyjne i opiekuńcze w gminie w roku szkolnym 2021/2022

Placówka	Liczba uczniów	Liczba oddziałów	Średnia liczba uczniów na oddział	Liczba etatów nauczycieli
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Jana Pawła II w Wolanowie	426	22	19	42,60

Publiczna Szkoła Podstawowa im. Żołnierzy Armii Krajowej 72 Pułku Piechoty w Mniszku	206	13	16	24,87
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Królowej Jadwigi w Sławnie	208	14	15	25,06
Publiczna Szkoła Podstawowa im. Mikołaja Kopernika w Bieniędzicach	88	9	10	16,05
Samorządowe Publiczne Przedszkole w Sławnie	60	3	20	6,86
Samorządowe Publiczne Przedszkole w Wolanowie	218	9	24	21,09

Gospodarka i przedsiębiorczość

Na obszarze gminy przeważającą formą prowadzenia działalności gospodarczej są osoby fizyczne prowadzące jednoosobową działalność gospodarczą, często o charakterze rodzinnym. W gminie dominuje handel, usługi, drobna produkcja. Według danych Urzędu Gminy Wolanów stan na 31 października 2021 r. w gminie liczba zarejestrowanych CEIDG przedsiębiorców wynosiła 474.

Największymi firmami działającymi na terenie gminy są:

- ✓ DAKMET – Wolanów – produkcja śrub, nakrętek, wkrętów, konfirmantów, drutu, nitów, oraz wyrobów nietypowych – na zamówienie klienta,
- ✓ FIGAND – Wawrzyszów – zakład mleczarski, produkcja wyrobów mleczarskich spełniających wymagania kontroli jakości HACCP i ISO 9001,
- ✓ PIERROT - Wawrzyszów - wydobycie wody źródlanej z własnego ujęcia i produkcja na jej bazie napojów gazowanych i niegazowanych,
- ✓ PIPE-LIFE – Strzałków – produkcja i hurt rur z tworzyw sztucznych, kolumn wodnych, sprzętu hydraulicznego i CO,
- ✓ PRYMUS-AGD – Kowalanka – hurtownia i sieć sklepów artykułów gospodarstwa domowego,
- ✓ STALMONTAŻ – Młodocin Większy – budownictwo przemysłowe, budowy dróg, mostów, budynki użyteczności publicznej, drogi, autostrady, obwodnice’
- ✓ TERM-OIL – Wolanów – stacja paliw,
- ✓ Zakład Syntezy – Kowalanka – produkcja i sprzedaż lakierów i rozpuszczalników dla przemysłu meblarskiego.

Na terenie gminy są zlokalizowane poniższe złoża surowców mineralnych, które na ten moment nie są jeszcze komercyjnie eksploatowane, nie zostały wydane żadne koncesje:

„Radom-Wolanów” – koncentracje fosforytowe, złoża nie eksploatowane o zasobach bilansowych rozpoznanych wstępnie (w kat. C2) – 590 tys. t., w tym zawartość P2O5 – 90 tys. t.

„Wymysłów” – kruszywo naturalne (piaski), złożone udokumentowane.

„Radom – Krogulcza” – fosforyty, złoża nie eksploatowane o zasobach bilansowych rozpoznanych wstępnie (w kat. C2) - 8470 tys. t., w tym zawartość PO - 1610 tys. t. Złoże jest położone częściowo na terenie gminy.

„Strzałków” – wapień i margle (surowiec dla przemysłu cementowego), złoża udokumentowane.

Tabela nr 5 - Podmioty gospodarcze wg grup rodzajów działalności PKD 2007¹¹

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	580	606	617	651	686	707
Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	17	17	16	15	17	16

¹¹ www.stat.gov.pl

Przemysł i budownictwo	222	218	228	237	252	273
Pozostała działalność	341	371	373	399	198	417

Tabela nr 6 - Podmioty wg sektorów własnościowych¹²

	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Podmioty gospodarki narodowej ogółem	580	606	617	651	686	707
Sektor publiczny - ogółem	13	13	12	12	12	12
Sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	9	9	8	8	8	9
Sektor prywatny - ogółem	566	593	604	638	672	693
Sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	477	498	511	546	577	597
Sektor prywatny - spółki	24	27	26	22	25	28

¹² www.stat.gov.pl

handlowe						
Sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	1	3	3	3	3	3
Sektor prywatny - fundacje	0	1	1	1	1	1
Sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	19	20	20	20	20	20

Tabela nr 7 - Podgrupa: Podmioty wg klas wielkości¹³

	Liczba podmiotów					
Wielkość zatrudnienia	2015	2016	2017	2018	2019	2020
0-9	557	584	594	626	663	684
10-49	19	18	20	22	20	20
50-249	4	4	3	3	3	3
0-249	580	606	617	651	686	707

Rolnictwo

Wolanów to gmina rolnicza. W produkcji roślinnej dominuje zboża podstawowe z mieszankami zbożowymi a w produkcji zwierzęcej przeważa drób kurzy i trzody chlewnej. Na całkowitą powierzchnię gminy przypada 7998 ha użytków rolnych, co daje 78,2% powierzchni gminy, z czego większość 74,1% stanowią grunty orne, a stosunkowo duży

¹³ Tamże.

udział
i pastwiska 18,5%.

mają

łąki

Tabela nr 8 - Struktura zagospodarowania gruntów Gminy Wolanów¹⁴

Wyszczególnienie	J. m	Stan na dzień 31.10.2021r
Użytki rolne w tym :	ha	
Grunty orne	ha	5 015,3245
Sady	ha	232,5301
Łąki i Pastwiska	ha	851,1111
Pozostałe	ha	527,0183
Lasy i grunty leśne	ha	1090,5532
Pozostałe grunty i nieużytki	ha	574,3724
Razem	ha	8 290,9096
Powierzchnia Gminy Ogółem	km ²	82,90

Tabela nr 9 - Struktura bonitacyjna gruntów w Gminie Wolanów¹⁵

Klasa gruntów ornych (%)								Klasa użytków zielonych (%)					
II	IIIa	IIIb	IVa	IVb	V	VI	VIz	II	III	IV	V	VI	VIz
0,02	5,50	14,23	14,7	10,76	14,81	7,15	-	-	1,02	6,50	4,37	0,87	-

Na całym obszarze gminy przeważają gleby bielcowe, mniejsze powierzchnie pokryte są glebami brunatnymi i czarnymi ziemiemi. Lokalnie, w dolinach rzek i obniżeniach terenu występują gleby hydrogeniczne (gleby organiczne szczególnie chronione). Najłabsze gleby (V i VI klasa użytków rolnych) należą do kompleksu żytnio-lubinowego i żytnio-ziemniaczanego słabego. Charakteryzują się trwałym lub okresowym niedoborem wilgoci i są ubogie w składniki pokarmowe. Wskazane byłoby zalesienie (szczególnie gleb VI klasy. Występują niewielkie powierzchnie gleb kompleksu pszenego dobrego (w przewadze klasy III użytków rolnych). Cechują je dobre stosunki wilgotnościowe. Nadają się pod wszystkie uprawy (w tym pod warzywnictwo i sadownictwo). Na niewielkich powierzchniach rozproszonych na terenie całej gminy, w warunkach nadmiernej wilgotności (na niższych obszarach) wykształciły się gleby typu czarnych ziem. Są one wykorzystywane rolniczo zarówno jako grunty orne, jak i użytki zielone (w klasach III i IV)¹⁶.

¹⁴ Dane Urząd Gminy Wolanów.

¹⁵ Dane Urząd Gminy Wolanów.

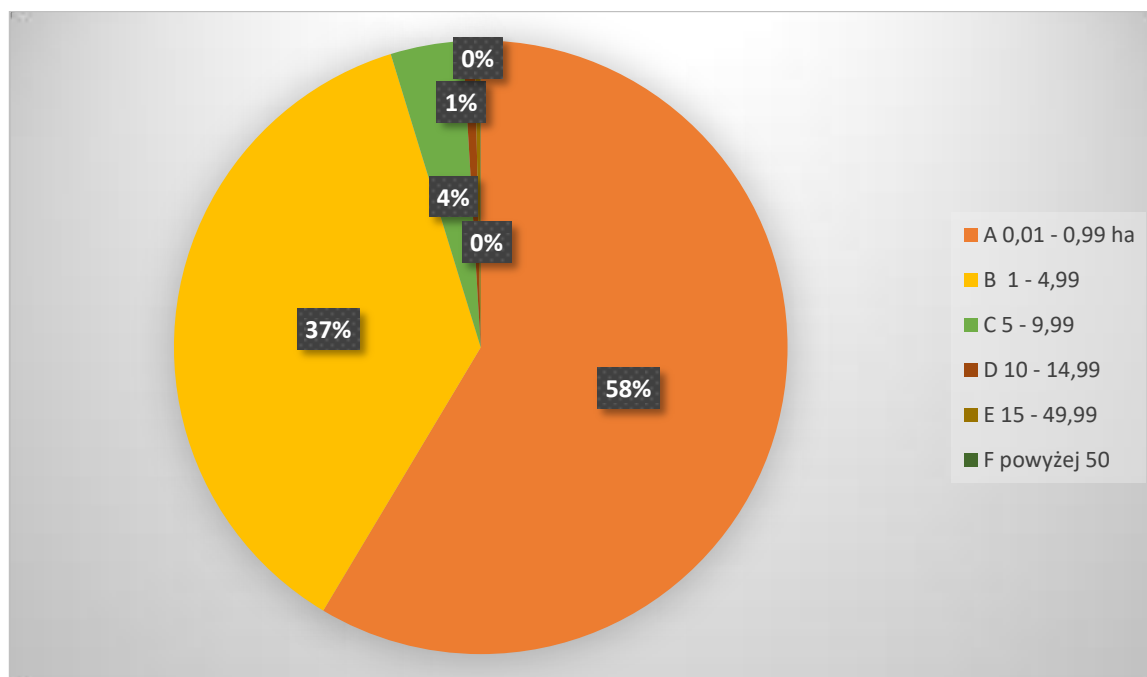
¹⁶ Studium Uwarunkowań i Kierunków Zagospodarowania Przestrzennego Gminy Wolanów.

Gmina Wolanów ma niekorzystną strukturę obszarową, gdyż ponad 60 % gospodarstw to gospodarstwa o powierzchni 0,01- 0,99 ha, łącznie 2792 gospodarstwa. Taka sytuacja rzutuje na relatywnie niską towarowość rolnictwa, co z kolei wpływa na słabą kondycję ekonomiczną gospodarstw. Z tych też względów niezbędne jest tworzenie na obszarach wiejskich nowych miejsc pracy poza rolnictwem, w usługach, rzemiośle i drobnym przetwórstwie. Konieczne wydają się także działania zmierzające do budowy i organizacji rynku rolnego wyposażonego w nowoczesną infrastrukturę i instytucje związane z jego funkcjonowaniem, a także modernizacja strukturalna rolnictwa. Sporą grupę stanowią także gospodarstwa o powierzchni od 1 do 4,99 ha, łącznie 1748 gospodarstw.

Tabela nr 10 - Wielkość gospodarstw w Gminie Wolanów¹⁷

Powierzchnia gospodarstwa w ha	Ilość gospodarstw
0,01 – 0,99	2792
1 – 4,99	1748
5 – 9,99	181
10 – 14,99	30
15 – 49,99	14
Powyżej 50	1
RAZEM	4766

Wykres nr 3 - Wykres grupy hektarowe w Gminie Wolanów¹⁸

¹⁷ Dane Urzędu Gminy Wolanów.

¹⁸ Dane Urzędu Gminy Wolanów.

Rynek pracy i bezrobocie

Rynek pracy w gminie Wolanów nie odróżnia się od specyfiki pozostałych gmin powiatu radomskiego. Obok tradycyjnie rolniczych zajęć aktywność zawodowa koncentruje się wokół handlu i usług. Na terenie gminy znajdują się także kilka większych firm. Ponadto ze względu na bliskość Radomia część mieszkańców znajduje tam zatrudnienie w sektorze prywatnym i publicznym.

Dane statystyczne dotyczące bezrobocia na terenie powiatu¹⁹.

Tabela nr 11 – Informacja o stanie i strukturze bezrobocia

Informacja o stanie i strukturze bezrobocia na rynku pracy -
Powiatowy Urząd Pracy w Radomiu wraz z filiami -

Stopa bezrobocia (wrzesień 2021 r.)		
Powiat radomski (powiat ziemski)	Miasto Radom (powiat grodzki)	województwo mazowieckie
15,7 %	10,6 %	4,8 %
Bezrobotni ogółem (październik 2021 r.)		
Powiat grodzki	Powiat ziemski	Ogółem PUP Radom
9 150	8 255	17 405

Jak pokazują dane sytuacja na rynku pracy jest ustabilizowana, a poziom bezrobocia najniższy od wielu lat w Radomiu i powiecie²⁰. Na koniec września liczba bezrobotnych w Radomiu i powiecie wyniosła 17 862 osoby. Oznacza to spadek w ciągu miesiąca o 703 osoby, a w porównaniu do zeszłego roku o 3 381 osób. Patrząc na cały region, to spadek bezrobocia został odnotowany we wszystkich powiatach. Przykładowo, w powiecie szydłowieckim stopa bezrobocia na koniec sierpnia wyniosła 23,3% (spadek o 1,3 p. proc. w skali roku), radomskim 16,3% (spadek o 1,8 p. proc.), a przysuskim 15,9% (spadek o 1,1 p. proc.). Liczba bezrobotnych w Radomiu i powiecie spadła poniżej 18 tysięcy osób.

Patrząc na cały region, to spadek bezrobocia został odnotowany we wszystkich powiatach. Na koniec sierpnia stopa bezrobocia rejestrowanego w części regionalnej

¹⁹ <https://radom.praca.gov.pl/stopa-bezrobocia>, dostęp 10.11.2021 r.

²⁰ <https://www.rdc.pl/informacje/radom-tak-niskiego-bezrobocia-nie-bylo-od-ponad-30-lat-to-zasluga-przedsiębiorców-posluchaj/>

województwa mazowieckiego (z wyłączeniem Warszawy i okolicznych powiatów) wyniosła 9,1%.

Stopa bezrobocia wg danych GUS

Wrzesień 2021 r.

Powiat ziemski radomski 15,7 %

Miasto Radom 10,6 %

Województwo mazowieckie 4,8 %

Polska 5,6 %

Tabela nr 12 - STRUKTURA BEZROBOTNYCH wg GMIN stan na dzień 30 września 2021r.²¹

POWIATOWY URZĄD PRACY W RADOMIU	GMINA	Liczba bezrobotnych		Bezrobotni z prawem do zasiłku	
		ogółem	kobiety	ogółem	kobiety
	GÓZD	601	305	105	62
	JASTRZĘBIA	313	165	62	38
	JEDLIŃSK	643	349	119	70
	JEDLŃIA LETNISKO	687	305	115	69
	KOWALA	599	312	100	55
	PRZYTYK	461	203	47	18
	miasto RADOM	9 388	4 809	1 399	774
	WIERZBICA	726	351	85	44
	WOLANÓW	448	244	67	40
	ZAKRZEW	635	326	106	62
gmina miejsko-wiejska	SKARYSZEW / miasto	317	159	62	30
	SKARYSZEW / obsz.wiejski	599	316	86	54
	RAZEM	916	475	148	84
gmina miejsko-wiejska	PIONKI / miasto	875	477	144	90
	PIONKI / obsz.wiejski	683	360	108	57
	RAZEM	1 558	837	252	147
gmina miejsko-wiejska	ŁŻA / miasto	245	120	39	21
	ŁŻA / obsz.wiejski	642	310	102	52
	RAZEM	887	430	141	73
PUP RADOM		17 862	9 111	2 747	1 536

Bezrobocie dotyka przede wszystkim osoby młode, bez doświadczenia zawodowego oraz osoby w wieku przedemerytalnym. Gmina stara się skutecznie rozwiązywać problemy

²¹ <https://radom.praca.gov.pl/statystyka-miesieczna>, dostęp 08.11.2021 r.

na rynku pracy. Urząd Gminy Wolanów aktywnie współpracuje z Powiatowym Urzędem Pracy w Radomiu w zakresie aktywizacji pracy osób bezrobotnych. Aktywizacja zawodowa bezrobotnych polega na wdrażaniu konkretnych usług rynku pracy, z których może skorzystać osoba bezrobotna. Programy aktywizacji są skierowane do osób znajdujących się w najtrudniejszej sytuacji na rynku pracy, m.in. długotrwale bezrobotnych i zagrożonych wykluczeniem społecznym. Wśród usług tych można wymienić: roboty publiczne, prace interwencyjne, prace społecznie użyteczne, staże i przygotowania zawodowe w miejscu pracy, szkolenia, itp. Podstawową formą aktywizacji bezrobotnych w Gminie Wolanów jest zatrudnienie na staż (na 6 lub 12 miesięcy). Pracodawca może również zatrudnić pracownika na podstawie bonu szkoleniowego lub stażowego.

Tabela nr 13 - Bezrobotni zarejestrowani wg płci²²

Bezrobotni zarejestrowani wg płci – osoby						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	832	741	555	524	497	538
Kobiety	410	367	246	242	217	254
Mężczyźni	422	374	309	282	280	284

Wykres nr 4 - Bezrobotni zarejestrowani wg płci

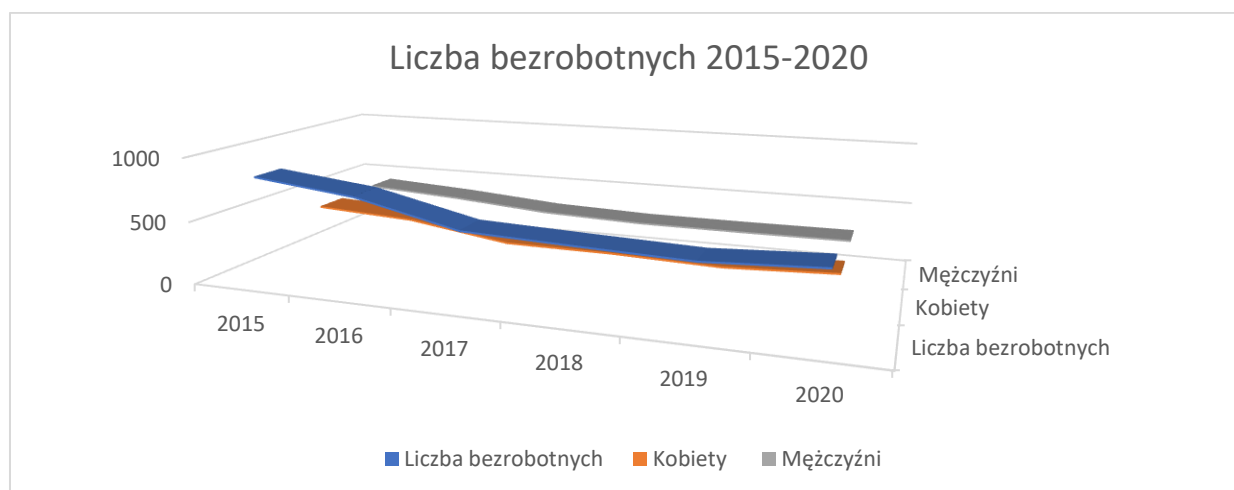

Tabela nr 14 - Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci

²² www.stat.gov.pl

Bezrobotni zarejestrowani wg płci %						
	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ogółem	15,0	13,3	10,0	9,4	8,9	9,7
Kobiety	13,9	12,4	8,3	8,2	7,3	8,6
Mężczyźni	16,2	14,3	11,9	10,8	10,7	11,0

Jak wynika z danych statystycznych poziom bezrobocia w gminie ma tendencję spadkową, co zauważalne jest w całym powiecie.

Pomoc społeczna

Pomoc społeczna stanowi ważny system wsparcia osób i grup społecznych znajdujących się w trudnych sytuacjach życiowych, których nie są oni w stanie przezwyciężyć i rozwiązać samodzielnie. Polityka pomocy społecznej w Gminie Wolanów ukierunkowana jest na podejmowanie różnorodnych działań na rzecz osób zagrożonych wykluczeniem społecznym i ma na celu udzielenie im zarówno świadczeń jak i usług, które spowodują zmianę sytuacji społecznej i materialnej tych osób/grup.

Podejmowane przez Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wolanowie działania dowodzą, że duże znaczenie w podejściu do rozwiązywania problemów osób i rodzin pozostających w systemie pomocy społecznej ma udzielanie wsparcia odpowiadającego na zróżnicowane potrzeby podopiecznych.

Pomoc społeczna ma na celu umożliwienie osobom i rodzinom przezwycięzenie trudnych sytuacji życiowych, których nie są w stanie pokonać wykorzystując własne środki, możliwości i uprawnienia. Podstawowymi przesłankami do uzyskania przez osoby i rodziny wsparcia w ramach pomocy społecznej jest znalezienie się w trudnej sytuacji życiowej i niemożliwość jej pokonania mimo uprzedniego wykorzystania własnych środków, możliwości i uprawnień. Trudna sytuacja życiowa to w szczególności zaistnienie jednej z okoliczności wymienionych w art. 7 ustawy przy uwzględnieniu kryterium dochodowego określonego w art. 8 ustawy, który mówi, że dochód na osobę w rodzinie nie może przekroczyć - 528 zł, w przypadku osoby samotnie gospodarującej - 701 zł. Kryteria dochodowe podlegają weryfikacji co trzy lata z uwzględnieniem wyniku badań prognozy interwencji socjalnej.

Pomocy na zasadach określonych w art. 7 ustawy o pomocy społecznej udziela się w szczególności z powodu:

- bezrobocia;
- sieroctwa;
- bezdomności;
- potrzeby ochrony macierzyństwa lub wielodzietności;
- bezrobocia;
- niepełnosprawności;
- długotrwałej lub ciężkiej choroby;
- bezradność w sprawach opiekuńczo- wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego zwłaszcza w rodzinach niepełnych i wielodzietnych;
- alkoholizmu lub narkomanii;
- trudności w przystosowaniu się do życia po zwolnieniu z zakładu karnego;
- braku umiejętności w przystosowaniu do życia młodzieży opuszczającej placówki opiekuńczo-wychowawcze;
- trudności w integracji cudzoziemców, którzy uzyskali Rzeczpospolitej Polskiej status uchodźcy lub ochronę uzupełniającą lub zezwolenie na pobyt czasowy;
- przemocy w rodzinie;
- zdarzenia losowego i sytuacji kryzysowej;
- klęski żywiołowej lub ekologicznej.

Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Wolanowie realizując zadania ustawy o pomocy społecznej w 2020 roku udzielił pomocy w formie świadczeń przyznawanych w ramach zadań zleconych i zadań własnych:

- 130 rodzinom (dla porównania w 2019 r. - 173);
- liczba osób w rodzinach 314 (dla porównania w 2019 r. - 462).

Pomocą w postaci pracy socjalnej objęto:

- 162 rodziny (dla porównania w 2019 r. - 45);
- liczba osób w rodzinach – 308 (dla porównania w 2019 r. - 140).

Pomocą wyłącznie w postaci pracy socjalnej objęto:

- 35 rodziny (dla porównania w 2019 r. – 22);
- liczba osób w rodzinach – 114 (dla w 2019r. – 81).

Najczęstszymi powodami udzielenia pomocy były: ubóstwo, bezrobocie, długotrwała lub ciężka choroba, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo – wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego.

W większości przypadków podstawą do udzielenia pomocy było równocześnie kilka przesłanek.

Tabela nr 15 – Powody przyznania pomocy przez GOPS w 2019 i 2020 roku²³

Powód trudnej sytuacji życiowej	Liczba rodzin		Liczba osób w rodzinach	
	2019	2020	2019	2020
ubóstwo	111	95	273	224
bezrobocie	59	49	188	152
bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	25	20	103	74
niepełnosprawność	69	56	137	104
długotrwała lub ciężka choroba	81	62	166	120
potrzeba ochrony macierzyństwa: w tym: wielodzietność	24	21	122	110
	23	21	121	110
Alkoholizm	5	7	18	20
trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	1	1	1	1
przemoc w rodzinie	1	2	5	8
Zdarzenie losowe	6	2	15	4

Patrząc na dane za ostatnie lata można zauważyć tendencję spadającą w zakresie liczby rodzin korzystających ze wsparcia.

Tabela nr 16 - Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku²⁴

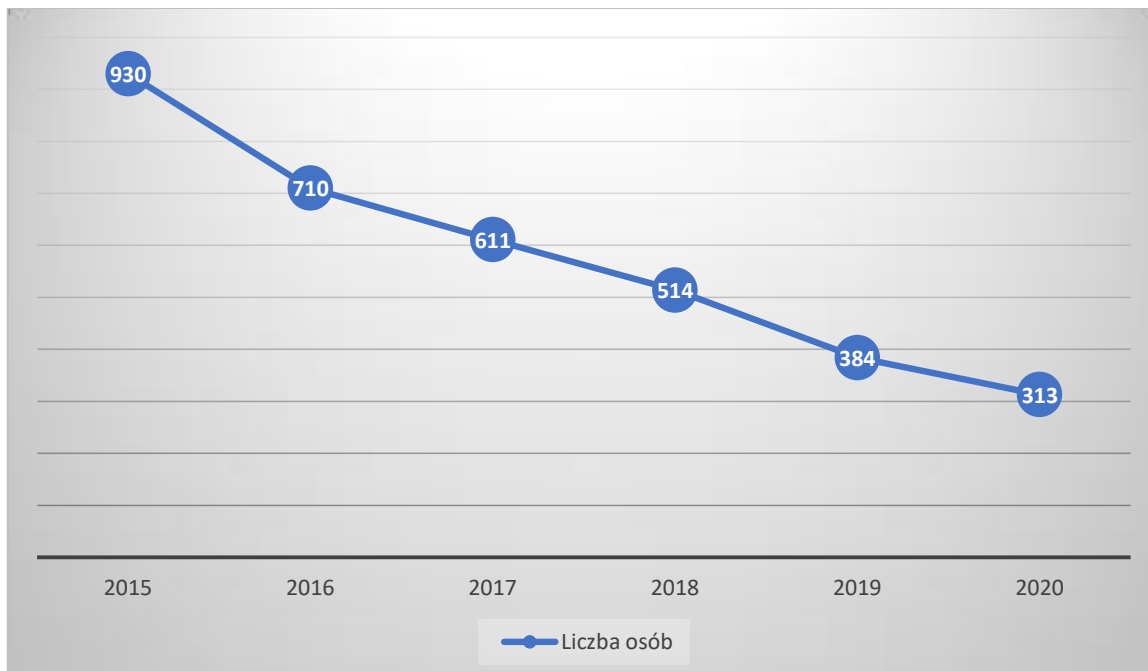
L. p	Rok	Liczba osób
1.	2015	930
2.	2016	710
3.	2017	611
4.	2018	514

²³ Sprawozdanie z działalności Gminnego Ośrodka Pomocy Społecznej w Wolanowie za rok 2020

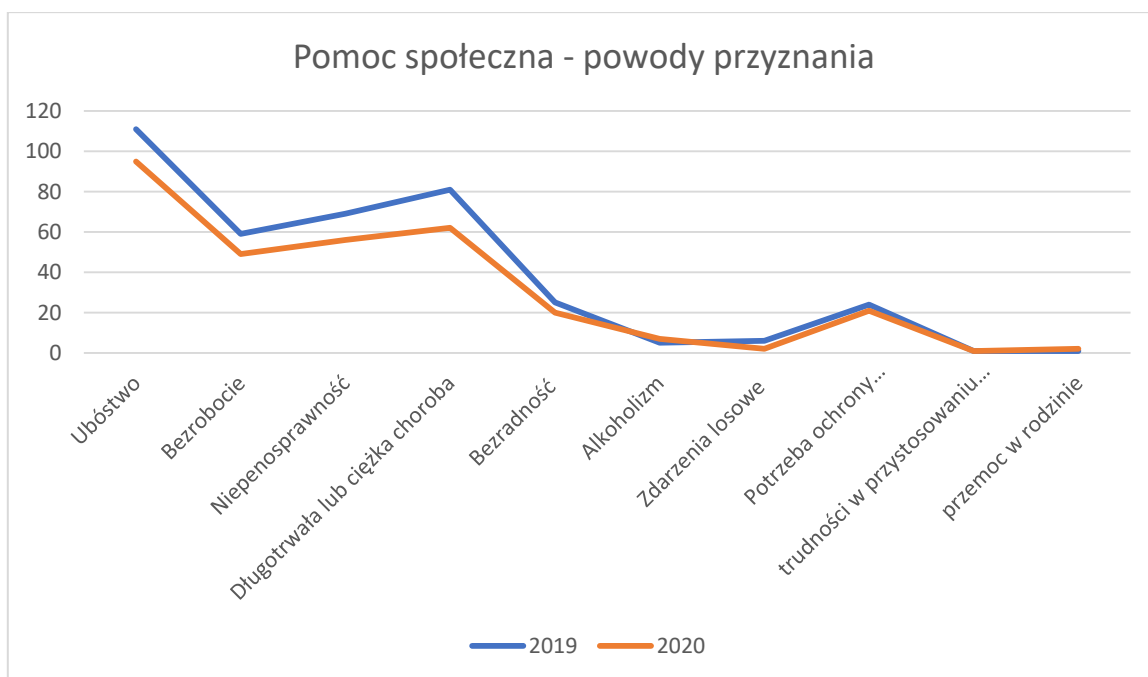
²⁴ <https://bdl.stat.gov.pl/BDL/dane/teryt/kategoria/2069#>.

5.	2019	384
6.	2020	313

Wykres nr 5 - Liczba osób objętych środowiskową pomocą społeczną

Wykres nr 6 – Pomoc społeczna powody przyznania

Ochrona zdrowia

Na obszarze gminy opiekę medyczną zapewnia Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Wolanowie, ul. Opoczyńska 23.

W ramach SP ZOZ działają: -

- Poradnia ogólna (dla dorosłych)
- Poradnia Dziecięca (pediatryczna)
- Poradnia Rehabilitacji (I piętro)

Kultura, sport i rekreacja

Kultura

Pojęcie kultury jest złożonym zagadnieniem. Mówiąc o kulturze należy pamiętać, że słowo to posiada wiele definicji i znaczeń. Kulturę tworzą narody, regiony, grupy zawodowe, firmy czy też różnego rodzaju organizacje, tak więc kultura pojawia się na różnych szczeblach życia społecznego. Kultura jest ważnym czynnikiem rozwoju ogólnospołecznego i stabilizacji, szczególnie ważna jest i dostrzegalna zależność rozwoju gospodarczego od kultury

i aktywności kulturalnej. Tam gdzie poziom kultury jest wyższy, tam też bardziej jest rozwinięta gospodarka. Tam, gdzie sfera kultury wykazuje niedorozwój, gospodarka przeżywa kryzys. Braki w dziedzinie kultury, zwłaszcza brak racjonalności w gospodarowaniu jej zasobami powoduje nierówności i konflikty, doprowadzając w efekcie do załamania się gospodarki. Wejście Polski do Unii Europejskiej zmieniło perspektywę spojrzenia na realizację zadań

w wielu dziedzinach życia publicznego, za które odpowiedzialność ponoszą administracja publiczna państwa oraz organizacje samorządowe. W obliczu procesu integracji z UE i postępującej globalizacji współczesna rzeczywistość państwowa kształtowana jest w znacznym stopniu przez regiony i funkcjonujące w nich samorządy terytorialne odpowiadające za realizację polityki prowadzonej w ramach UE. Jednakże słabo rozwinięta infrastruktura wsi i małych miast stanowi jedną z najpoważniejszych barier wielofunkcyjnego rozwoju tych obszarów, obniżając standardy życia i gospodarowania oraz decydując o słabej atrakcyjności inwestycyjnej .

W gminie funkcję instytucji kultury pełni Gminne Centrum Kultury i Biblioteka w Wolanowie. Tam nowa instytucja powstała w gminie z dniem 1 stycznia 2020 r. z połączenia

dwóch gminnych instytucji kultury w jedną - Gminne Centrum Kultury i Biblioteka. Aktualnie dla GCKiB powstaje nowa siedziba, gmina realizuje projekt inwestycyjny od lat wyczekiwany przez społeczność lokalną pn. „**Przebudowa, nadbudowa i termomodernizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury w Wolanowie wraz z budową zbiornika na nieczystości ciekłe oraz niezbędną infrastrukturą**”. Koszt przedsięwzięcia wynosi ok. 2,5 mln zł, a na jego finansowanie gmina efektywnie pozyskała środki zewnętrzne z Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych w kwocie 2 mln zł.

Oficjalne powołanie placówki niestety zbiegło się w czasie z pandemią wirusa Covid, tym samym możliwości działania były zdecydowanie ograniczone. Tym niemniej GCKiB w miarę swoich możliwości realizowała określone zadania. Na terenie PSP w Wolanowie w 2020 r. stanęła letnia scena. W ramach projektu odbyły się trzy koncerty w tym jeden połączony z ogólnopolską akcją – Narodowe Czytanie, a także pilotażowe Kino Letnie pod gwiazdami. Dlatego też rok 2020 i nawet 2021 ze względu na mimo wszystko ograniczone możliwości funkcjonowania placówki nie oddają całokształtu szerokiej aktywności i działalności wolańskiego centrum kultury. Zgodnie z przygotowanym za 2019 r. sprawozdaniem merytorycznym. Liczba odwiedzających uczestników zajęć i warsztatów w GCK z roku na rok rośnie. Gminne Centrum Kultury w Wolanowie staje się coraz bardziej popularne, ma coraz większe grono swoich wielbicieli. Dzieje się tak za sprawą oferty adresowanej do mieszkańców Gminy Wolanów: warsztaty wokalne (dwie grupy wiekowe), nauka gry na gitarze, nauka gry na ukulele, keyboardzie, akrobatyka, warsztaty taneczne hip-hop, warsztaty plastyczno-techniczne, sztuka składania papieru – origami, rysunek i malarstwo w różnych grupach wiekowych, klub malucha, nauka języka angielskiego – trzy grupy wiekowe, warsztaty dla dorosłych, wycieczki i wyjazdy. Na co dzień dostępna jest sala informatyczna, z której systematycznie korzysta wiele osób: młodzież oraz dorośli. Wszystkie proponowane zajęcia wykonywane są na wysokim poziomie przez instruktorów GCK jak i przez specjalistów zatrudnionych na podstawie umowy zlecenia. Szeroka tematyka prowadzonych warsztatów, dobór materiałów, kreatywność i „elastyczność” instruktorów sprawiają iż mieszkańcy Gminy Wolanów chętnie odwiedzają GCK.

Wydarzenia w 2019 roku, którego GCK było organizatorem (współorganizatorem) :

- Konkurs na przestrzenną szopkę Bożonarodzeniową (dzieci, młodzież oraz dorośli),
- Noworoczne spotkania Uniwersytetu III Wieku oraz Stowarzyszenia Seniorów,
- Noworoczny Koncert Kolęd i Pastorałek,
- Warsztaty dla dorosłych: herbaciarki metodą d,Cupage,
- „Złote Gody” Jubileusz zwarcia związku małżeńskiego”,
- Spotkanie z bajką w Przedszkolu w Wolanowie,

- Uroczyste spotkanie „Dorotek” z terenu Gminy Wolanów,
- Ferie zimowe 2019 (warsztaty, wycieczki),
- Konkurs Plastyczny „Zapobiegamy pożarom”,
- Warsztaty dla dorosłych „Dzień Kobiet” Sztuka robienia makijażu,
- Wieczór słowno-muzyczny dla kobiet i o kobietach,(dzień Kobiet w GCK),
- Wielkanocne warsztaty dla dzieci: zajęć Wielkanocny, stroiki wielkanocne,
- Konkurs dla szkół oraz sołectwa : „Najpiękniejsza Palma Wielkanocna”,
- Warsztaty: biało-czerwone kotyliony w Święto Flagi,

Konkurs plastyczny: Polska w Unii Europejskiej „Wczoraj i dziś – 15 lat w Unii Europejskiej”,

- Noc Muzeów –Muzeum w Orońsku,
- Dzień mamy i taty w GCK,
- Warsztaty dla dorosłych: marsz Nordic Walking z ogniskiem i muzyką biesiadną,
- Piknik z okazji Dnia Dziecka w Mniszku,
- Jarmark Ludowy „Tyndy Ryndy”,
- Uroczyste zakończenie roku artystycznego 2019/2020 połączone z Gminnym Dniem Dziecka,
- Wakacje 2019 r.
- Godzina „W” 75 rocznica wybuchu Powstania Warszawskiego,
- Wystawa z okazji 80. Rocznicy wybuchu II Wojny Światowej,
- Wystawa: 30-lecie pierwszych częściowo wolnych wyborów,
- Wystawa: Ojcowie założyciele Unii Europejskiej,
- Wycieczka dla Seniorów do Jarosławca,
- Narodowe czytanie,
- Koncert: „Wrzesień „39 – pieśni z okresu II Wojny Światowej”,
- Wolanow Food Festiwal,
- Wystawa:” II Wojna Światowa w Gminie Wolanów”,
- Pożegnanie lata w sołectwie Wawrzyszów,
- Warsztaty dla Seniorów oraz wydarzenia kulturalne dla seniorów: kino, teatr, muzeum,
- Wystawa: „Życie Jana Pawła II w zdjęciach”
- Konkurs plastyczny: „Portret Św. Mikołaja”,
- Jubileusz zawarcia związku małżeńskiego -”Złote Gody”,
- Wigilia Gminna.

Sport i rekreacja

W gminie działa prężnie Gminny Klub Sportowy „Jaguar” Wolanów²⁵, który prowadzi sekcję piłki nożnej i należy do struktur PZPN, MZPN, ROZPN. W klubie są cztery grupy w różnych rocznikach, w tym także drużyna seniorów. Drużyny dzieci, młodzieży i seniorów występują

w rozgrywkach Radomskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej. Klub zrzesza w swoich strukturach ponad 100 zawodników.

Początki działalności klubu datuje się na rok 1970. W roku 2020 Jaguar Wolanów obchodził swoje pięćdziesiąte urodziny. Aktualnie zespół występuje w radomskiej Klasie B. Jego kadra opiera się głównie na wychowankach klubu. Klub posiada także sekcję piłki siatkowej mężczyzn. Aktualnie siatkarze występują na parkietach 3 ligi. Prócz seniorów, jest także zespół juniorów, który także świetnie spisuje się w tej dyscyplinie.

Aktywność i działalność Stowarzyszenia Jaguar:

- 1) organizacja sekcji i szkoleń sportowych, w tym otaczanie opieką zawodników oraz stwarzanie dogodnych warunków do rozwoju różnych dyscyplin sportu,
- 2) dążenie do zapewnienia wysokiego poziomu moralnego zawodników sportowych i działaczy,
- 3) organizowanie różnego rodzaju własne zawody i imprezy sportowe oraz uczestniczy w państwowym i wewnątrzorganizacyjnym systemie zawodów sportowych
- 4) propagowanie rozwoju kultury fizycznej i turystyki poprzez aktywne uczestniczenie w realizacji programów środowiskowych, gminnych, wojewódzkich i krajowych działalności Zrzeszenia LZS,
- 5) organizowanie kursów, seminariów oraz obozów szkoleniowych dla zawodników działaczy i instruktorów,

Stowarzyszenie rokrocznie realizuje zadania kierowane do mieszkańców gminy Wolanów, zwłaszcza dzieci i młodzież którzy z własnej woli realizują działania projektowe oraz zawodnicy klubu „Jaguar”. Celem realizowanych zadań jest upowszechnianie kultury fizycznej wśród mieszkańców gminy Wolanów i propagowanie aktywnego i zdrowego trybu życia poprzez udział w zajęciach szkoleniowych oraz meczach organizowanych przez organizacje sportowe. Zadania są realizowane poprzez prowadzenie zajęć szkoleniowych z zakresu piłki nożnej i piłki siatkowej, wyjazdy na mecze organizowane w strukturach Radomskiego Okręgowego Związku Piłki Nożnej oraz Mazowiecko – Warszawskiego

²⁵ Dane Urzędu Gminy Wolanów.

Związku Piłki Siatkowej, wyjazdy na turnieje piłki nożnej i piłki siatkowej, udział w radomskiej amatorskiej lidze piłki siatkowej. Obecnie największe sukcesy odnosi sekcja piłki siatkowej GKS "JAGUAR" w Wolanowie. Piłkę siatkową w klubie trenuje 62 zawodników w różnych kategoriach wiekowych:

Seniorzy - 14 zawodników występują w III lidze Mazowiecko Warszawskim Związku Piłki Siatkowej (MWZPS) obecnie zajmują 4 miejsce,

Juniorzy - 14 zawodników , występują w II lidze MWZPS i zajmują 4 miejsce,

Młodzicy - 20 zawodników, występują w VI lidze MWZPS i reprezentują PSP w Wolanowie w wielu zawodach,

Największe osiągnięcia to:

- ✓ Mistrzostwo Polski LZS w Spale podczas Ogólnopolskich Igrzysk LZS w piłce siatkowej oraz Mistrzostwo Polski LZS w piłce plażowej mężczyzn.

Wiele wygranych turniejów piłki siatkowej wśród seniorów jak i grup młodzieżowych:

- ✓ 1 miejsce w Wojewódzkim Turnieju Piłki Siatkowej Chłopców o Puchar Wójta Gminy Wolanów,
- ✓ 2 miejsce w Wojewódzkim Turnieju Piłki Siatkowej Mężczyźni Puchar Wójta Gminy Wolanów,
- ✓ 1 miejsce w Międzypowiatowym Turnieju Piłki Siatkowej Chłopców o Puchar Starosty Radomskiego.

Ponadto ważną częścią infrastruktury sportowej i rekreacyjnej na terenie gminy jest **Nordic Walking Park Wolanów**²⁶. Park, który powstał dzięki współfinansowaniu ze środków LDG Razem dla Radomki. Nordic Walking Park „Wolanów”, to jeden z sześciu tego typu parków wytyczonych na obszarze działania Stowarzyszenia LGD Razem dla Radomki. W skład Parku wchodzi 3 trasy:

- ❖ zielona – pętla o długości 4,2 km;
- ❖ czerwona – pętla o długości 8,7 km i czarna – pętla o długości 15,3 km.

Wejście na trasy zlokalizowano na placu rekreacyjnym, przylegającym do Zespołu Szkół Ogólnokształcących w Wolanowie. Trasy poprowadzone są chodnikami, drogami asfaltowymi i gruntowymi oraz leśnymi duktami. Na trasach zamontowano tablice zawierające propozycje ćwiczeń do samodzielnego wykonania, oraz punkty pomiaru tętna. Trasy posiadają punkty wspólne i pokrywają się na pewnym odcinku. Umożliwia to dowolne wydłużanie lub skracanie przejść albo zmianę kierunku marszu. Oferta skierowana jest zarówno do entuzjastów nordic walkingu, jak i do biegaczy, rowerzystów czy narciarzy

²⁶ <https://www.wolanow.pl/plik,656,przewodnik-po-nordic-walking-park.pdf>

biegowych. Pięć pozostałych Nordic Walking Parków znajduje się na terenie Gmin: Jedlińsk, Przysucha, Przytyk, Wieniawa i Zakrzew. Łącznie długość sześciu Nordic Walking Parków wynosi ok. 180 km.

Na terenie gminy funkcjonują poniższe obiekty sportowe:

- 1) Hala sportowa przy Zespole Szkół Ogólnokształcących – PSP i PG w Wolanowie;

- 2) Boisko pełnowymiarowe trawiaste przy Publicznej Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Wolanowie. Wolanów, ul. Kolejowa 29 Boisko o nawierzchni trawiastej do gry w piłkę nożną o wymiarach 100,0x70,0 m z trybunami;
- 3) Boisko wielofunkcyjne w Mniszku, Mniszek 92A
W skład kompleksu sportowego wchodzi:
 - boisko sportowe ze sztuczną trawą do piłki nożnej o wymiarach 32,0x62,0 m,
 - boisko sportowe wielofunkcyjne o nawierzchni poliuretanowej o wymiarach 20,0x30,0 m do gry w koszykówkę, piłkę siatkową oraz tenisa. Powierzchnia boisk ogółem wynosi 2584 m²;
- 4) Boisko wielofunkcyjne przy Publicznej Szkole Podstawowej im. Jana Pawła II w Wolanowie. Wolanów, ul. Kolejowa 29. Boisko o wymiarach 35,0x24,0 m składa się z boiska do siatkówki, tenisa, koszykówki oraz piłki ręcznej;
- 5) Boisko wielofunkcyjne przy Publicznej Szkole Podstawowej im. Mikołaja Kopernika w Bieniędzicach. Bieniędzice 21. Boisko o wymiarach 35,0x24,0 m składa się z boiska do siatkówki, tenisa, koszykówki oraz piłki ręcznej;
- 6) Sala sportowa przy Publicznej Szkole Podstawowej im. Żołnierzy Armii Krajowej 72 Pułki Piechoty w Mniszku, Mniszek 101. Sala o wymiarach 24,0x12,0x10,5 m wraz z zapleczem;
- 7) Sala sportowa przy Publicznej Szkole Podstawowej im. Królowej Jadwigi w Sławnie, Sławno 49. Sala o wymiarach 24x12x9,5 m z nowoczesnym zapleczem.

Organizacja pozarządowe

Na terenie gminy działają poniższe organizacje pozarządowe, które aktywnie uczestniczą w działaniach dotyczących krzewienia lokalnych tradycji, kultury, promocji dawnych zwyczajów i obyczajów. Tek aktywności są szczególnie wpisane w działalność kół gospodyń wiejskich.

Do najbardziej aktywnych i zasłużonych na polu krzewienia sportu, kultury oraz promowania Gminy Wolanów należą²⁷:

Stowarzyszenie Miłośników Zespołu Ludowego „Wolanianki”

W miejscowości Wolanów pod pieczęcią Stowarzyszenia Miłośników Zespołu Ludowego działa Zespół Ludowy Pieśni i Tańca „Wolanianki”. Zespół istnieje od 2009 roku. Założycielem zespołu jest pani Barbara Waśkiewicz. „Wolanianki” obecnie liczą ponad 40 członków, są to

²⁷ Dane Urząd Gminy Wolanów.

dzieci i młodzież w wieku od 6 do 17 lat z terenu gminy Wolanów i nie tylko. Zespół rozrasta się i cieszy dużym uznaniem w Gminie Wolanów, jak również poza nią. Stowarzyszenie MZL „Wolnianki” korzysta z zadań publicznych ogłoszonych przez Gminę Wolanów i licznych projektów w celu udzielenia wsparcia dla członków zespołu na realizację zadań mających na celu rozwój kultury ludowej.

„Wolnianki” w swym repertuarze zespół oprócz melodii regionalnych, ludowych i patriotycznych ma utwory własne- żywe, rytmiczne, z przytupem. Dzięki wsparciu samorządu, szkoły i sponsorów, ale przede wszystkim dzięki zaangażowaniu w pracę z dziećmi i młodzieżą opiekunek, zespół „Wolnianki” bierze udział w licznych regionalnych imprezach, festiwalach i festynach. O jego aktywności świadczy duża ilość koncertów. Zespół odnosi sukcesy w kraju i za granicą .

Wśród osiągnięć Zespołu „Wolnianki” wymienić można:

- wyróżnienie w Międzynarodowym Przeglądzie Zespołów Ludowych w Poznaniu za reprezentowanie folkloru ziemi radomskiej i promocji tego regionu;
- I miejsce w Regionalnym Przeglądzie Kolęd i Pastorałek w Przytyku;
- wyróżnienie w Przeglądach Zespołów Ludowych w Przysusze i Pionkach;
- Medal Pamiątkowy PRO MASOVIA za wybitne zasługi oraz całokształt działalności na rzecz województwa mazowieckiego;
- I miejsce w Międzynarodowym Konkursie Kolęd i Pastorałek im. ks. K. Szwarlika w Będzinie oraz nagroda specjalna za najpiękniej zaśpiewaną staropolską kolędę „Graj dudka, graj”;
- Grand Prix za najlepsze wykonanie kolędy staropolskiej „Kiej łowiecek” na XVII Festiwalu Kolęd i Pastorałek "Staropolskie Kolędowanie" Radom 2018;
- Dożynki Województwa Mazowieckiego – Radom 2021- promocja zespołu i kultury ludowej;
- Udział w programie Dzień Dobry TVN z Muzeum Wsi Radomskiej (pogoda dla Radomia) 2021;
- Koncert w ramach corocznych Świąt Chleba 2021– promocja zespołu i kultury ludowej;
- Koncert połączony z beatyfikacją kardynała Stefana Wyszyńskiego w Rzecznowie 2021 – promocja zespołu, kultury ludowej, pieśni patriotycznych;
- Koncert charytatywny – obchody 10-lecia 42. Bazy Lotnictwa Szkolnego w Radomiu 2021 – promocja zespołu;
- Projekt z Kolejami Mazowieckimi „Wesoły Pociąg” 2021 - promocja zespołu.

Zespół posiada w swym dorobku artystycznym nagrane utwory własne, jak również cowery znanych przebojów. Nagrał m.in. teledyski: Pościłabym w piątki, Gloria, Drewniany Mosteczek, „Oj tak, oj tak”, „Hajze konisu” „Pikne nasze góry Piękne nasze pola”, „Wolnianki my są” „Kiedyś byłam różą”, „Od serca do ucha”, „Dziś w Betlejem”. „Wolnianki” udzielają wsparcia dla niepełnosprawnych mieszkańców naszej gminy i nie tylko.

W celu pełniejszej i szerszej ochrony dziedzictwa kulturowego Wolnianki utrzymują przyjazne kontakty i podejmują wspólne przedsięwzięcia artystyczne z innymi zespołami ludowymi.

Stowarzyszenie Inicjatyw Kulturalnych „Na Ludową Nutę w Bieniędzicach”

Stowarzyszenie znane jest przede wszystkim jako Zespół Śpiewaczy z Bieniędzic, który powstał w roku 2010 i reprezentuje Gminę Wolanów na różnych wydarzeniach. W jego składzie znajduje się 7 kobiet i 3 mężczyzn. Zespołowi towarzyszy 3 osobowa kapela: akordeon, skrzypce i bębenek. Organizator wielu festynów w tym festynu ludowego „Tyndy-Ryndy”, który odbywa się w drugą niedzielę lipca przy PSP w Bieniędzicach. Zespół bierze udział w przeglądach, festiwalach i konkursach na terenie powiatu radomskiego i przysuskiego. W corocznych dożynkach gminnych i powiatowych, wieńce uwite przez członków stowarzyszenia zajmują miejsca na podium. Stowarzyszenie występuje również z wieńcem dożynkowym na corocznym konkursie podczas Święta Chleba w Muzeum Wsi Radomskiej. Swoim śpiewem zespół ubogaca lokalne uroczystości i wydarzenia. Potrawy członkiń zespołu zdobywają liczne nagrody w konkursach kulinarnych organizowanych, m. in. przez Muzeum Wsi Radomskiej przy współpracy z Karolem Okrasą. Stowarzyszenie wraz z Zespołem Śpiewaczym Bieniędzice zostało wyróżnione medalem Pro Mazovia przez marszałka wojewódzkiego, Adama Struzika. Stowarzyszenie uczestniczy również w projektach organizowanych przez Stowarzyszenie LGD „Razem dla Radomki”. W 2018 roku zespół wystąpił ze swoim programem artystycznym na dożynkach wojewódzkich w Sierpcu. Stowarzyszenie czynnie promuje kulturę ludową na terenie gminy Wolanów starając się ocalić od zapomnienia tradycje i zwyczaje wsi polskiej. Na organizowanych spotkaniach przekazuje młodszym pokoleniom tradycyjne melodie ludowe oraz elementy kultury ludowej terenów ziemi radomskiej.

Stowarzyszenie „Dla Przyszłości Gminy Wolanów”

Misją Stowarzyszenia jest wspólna nasza troska o wszechstronny rozwój mieszkańców gminy i właściwą jej promocję. Nazwa Stowarzyszenia mocno akcentuje znaczenie

przyszłości - tak w wymiarze indywidualnym poszczególnych mieszkańców, jak i instytucji, firm oraz innych struktur społecznych na terenie Gminy Wolanów.

Stowarzyszenie Przyjaciół Młocina Większego i Osób Niepełnosprawnych Pozytywni

Stowarzyszenie Przyjaciół Młocina Większego i Osób Niepełnosprawnych Pozytywni zostało formalnie zarejestrowane w grudniu 2012 r. Powstało z potrzeby serca. Istnieje, aby nieść wszechstronną pomoc we wszystkich dziedzinach życia Osobom z Niepełnosprawnością, a w szczególności osobom z terenów wiejskich. Stowarzyszenie działa w oparciu o statut którego głównym celem jest praca na rzecz Osób Niepełnosprawnych. Stowarzyszenie od 2013 roku prowadzi Warsztat Terapii Zajęciowej dla Osób Niepełnosprawnych. Placówka świadczy rehabilitację społeczną i zawodową dla 28 podopiecznych. Podopieczni Stowarzyszenia to osoby o znacznym i umiarkowanym stopniu niepełnosprawności, pochodzą oni głównie z gminy Wolanów, Kowala i gmin okolicznych. WTZ jako jednostka realizująca zadania z zakresu rehabilitacji społecznej i zawodowej Osób z orzecznym stopniem niepełnosprawności, obejmuje te osoby wsparciem stosując wobec nich usługi i instrumenty głównie wynikające z Ustawy o rehabilitacji zawodowej i społecznej, oferując na co dzień fachową pomoc z zakresu terapii zajęciowej i rehabilitacji. Dodatkowo Kadra WTZ i członkowie stowarzyszenia bardzo często prowadzą działania daleko wykraczające poza sferę rehabilitacji WTZ świadcząc swoją pomoc, w załatwianiu różnych zgłaszanych przez uczestników i ich rodziny potrzeb. Stowarzyszenie podejmuje liczne inicjatywy, które służą integracji Osób Niepełnosprawnych z lokalnym środowiskiem, przełamując tym samym stereotypy na temat funkcjonowania Osób z Niepełnosprawnością. Zadania podejmowane przez Stowarzyszenie przeciwdziałają wykluczeniu i marginalizacji Osób Niepełnosprawnych. Stowarzyszenie prowadzi, również zespół teatralny "Pozytywni", w którego skład wchodzi Osoby z Niepełnosprawnością. Grupa teatralna odnosi liczne sukcesy, na różnego rodzaju przeglądach i konkursach organizowanych dla Osób z Niepełnosprawnością.

Stowarzyszenie „Razem dla Rozwoju”

Celem Stowarzyszenia jest podtrzymywanie tradycji narodowej, pielęgnowanie polskości, rozwój świadomości kulturowej i obywatelskiej, prowadzenie działalności wspomagającej rozwój społeczności lokalnej. Podejmowane są działania w zakresie edukacji, oświaty, wychowania i pomocy społecznej, propagowanie krajoznawstwa oraz wypoczynku dzieci i młodzieży. Cele Stowarzyszenia realizowane są poprzez organizację zadań z różnych

dziedzin życia, poprzez realizację projektów z udziałem środków unijnych i krajowych oraz wsparcia finansowego i rzeczowego sponsorów.

Stowarzyszenie założone zostało w miejscowości Bieniędzice w 2011 roku i od początku realizuje szereg działań związanych z aktywizacją społeczności lokalnej.

Stowarzyszenie Inicjatywa Młodych w Kolonii Wawrzyszów

Stowarzyszenie „Inicjatywa Młodych - Kolonia Wawrzyszów” powstało w lipcu 2015 roku. Członkowie stowarzyszenia to osoby z dużym doświadczeniem zawodowym z różnych dziedzin życia, posiadają również umiejętności organizacyjne i chętnie włączają się w działania społeczne. Celem działalności stowarzyszenia jest m. in. wspieranie inicjatyw społecznych oraz zwiększenie atrakcyjności obszaru wsi Kolonia Wawrzyszów, głównie poprzez doposażenie placu wiejskiego co wpływa na poprawę estetyki miejscowości oraz przyczynia się do aktywniejszej integracji mieszkańców. Działalność ta wpływa na organizację lokalnych spotkań ważnych dla tej miejscowości (zebrania sołeckie, imprezy integracyjne, pikniki), natomiast dla osób z zewnątrz, uczestników wypraw rowerowych, miejscem odpoczynku. Działania organizacji przyczyniają się do zwiększenia aktywności społecznej i wzmocnienia więzi z miejscem zamieszkania, oraz pobudzenie aktywności wśród mieszkańców oraz zwiększenie aktywności obszaru wsi Kolonia Wawrzyszów.

Stowarzyszenie zrealizowało dotychczas kilka projektów grantowych w ramach naborów LGD Razem dla Radomki, w tym m.in. polegających na doposażeniu wiejskiego placu rekreacyjnego w altanę, stół oraz ławki czy urządzenia zabawowe.

Ponadto, Stowarzyszenie samodzielnie bądź w partnerstwie z innymi organizacjami, organizuje wiele wydarzeń integrujących dla społeczności lokalnej, w tym Dzień Dziecka, Wigilia, Dzień Kobiet, Warsztaty, Pikniki, Wyjazdy Integracyjne i tym podobne.

Stowarzyszenie Seniorów w Wolanowie

Stowarzyszenie Seniorów w Wolanowie liczy kilkudziesięciu członków – emerytów z terenu Gminy Wolanów. Celem Stowarzyszenia jest organizacja spotkań, imprez, wyjazdów i wydarzeń okolicznościowych służących podniesieniu aktywności seniorów oraz zagospodarowaniu wolnego czasu. Członkowie Stowarzyszenia aktywnie włączają się także w działania na rzecz rozwoju lokalnego, kultywowania tradycji oraz dialogu międzypokoleniowego.

Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich „Radość”

Stowarzyszenie Rodzin Abstynenckich „Radość” działa od kwietnia 2011r. Stowarzyszenie zrzesza około 20 członków, są to osoby uzależnione, współuzależnione oraz DDA (dorosłe dzieci alkoholików). Główny celem Stowarzyszenia jest pomoc osobom uzależnionym (od alkoholu, środków psychoaktywnych, i zachowań nałogowych np.: Internetu, hazardu i itp.) oraz ich rodzinom. Stowarzyszenia działa również w obszarze zapobiegania zjawiskom wykluczenia społecznego.

Ponadto na terenie Gminy funkcjonują:

- Koła Gospodyń Wiejskich;
- Stowarzyszenie dla Dzieci „Puer In Futuro” w Mniszku;
- Ochotnicze Straże Pożarne.

Obecnie na terenie Gminy Wolanów zarejestrowanych jest siedem Kół Gospodyń

Wiejskich:

1. Koło Gospodyń Wiejskich w Bieniędzicach;
2. Koło Gospodyń Wiejskich w Kolonii Wawrzyszów;
3. Koło Gospodyń Wiejskich w Jarosławicach;
4. Koło Gospodyń Wiejskich „Babki.pl” w Chruślicach;
5. Koło Gospodyń Wiejskich „Rogowianki” w Rogowej;
6. Koło Gospodyń Wiejskich „Sami swoi” w Wawrzyszowie;
7. Koło Gospodyń Wiejskich w Mniszku.

Aktywność Kół Gospodyń Wiejskich jest coraz większa. Wszystkie te organizacje są zarejestrowane w Krajowym Rejestrze Kół Gospodyń Wiejskich. Pozyskują środki zewnętrzne na funkcjonowanie KGW z ARiMR oraz wnioskując o środki zewnętrzne do Marszałka Województwa Mazowieckiego czy Lokalnej Grupy Działania „Razem dla Radomki”. Członkinie KGW aktywizują środowisko wiejskie, biorą udział w różnych wydarzeniach organizowanych przez Gminę Wolanów, prowadzą warsztaty czy organizują festyny i pikniki. Wszystkie te koła wzięły udział w organizowanym przez Gminę Wolanów ogólnopolskim wydarzeniu pod nazwą Wolanów Food Festival zorganizowanym w 2019 roku promującym lokalną zdrową żywność oraz produkty lokalne.

Na terenie Gminy Wolanów działa 5 jednostek Ochotniczych Straży Pożarnych, wszystkie wpisane są do KRS:

1. Ochotnicza Straż Pożarna w Strzałkowie;
2. Ochotnicza Straż Pożarna w Jarosławicach;
3. Ochotnicza Straż Pożarna w Mniszku;
4. Ochotnicza Straż Pożarna w Młodocinie Większym;
5. Ochotnicza Straż Pożarna w Wolanowie.

Bezpieczeństwo publiczne

Na terenie Gminy działa 5 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej – Wolanów, Strzałków, Mniszek, Jarosławice i Młodocin Większy, w tym 1 OSP Strzałków) działa w Krajowym Systemie Ratowniczo – Gaśniczym, średnia liczba wyjazdów rocznie: ok. 70. Gmina razem z OSP dysponuje 7 szt. średnich wozów strażackich.

Zgodnie z danymi przekazanymi przez posterunek policji liczba przestępstw w 2020 r. 71; wykroczeń: 41; interwencje ogółem: 263; wnioski do sądu: 6; mandaty: 46.

Na szczególną uwagę mając na uwadze aktywność i doświadczenie zasługuje OSP Strzałków. OSP w Strzałkowie powstała w 1978 roku, od 1997 roku jednostka realizuje zadania Krajowego Systemu Ratowniczo Gaśniczego. W roku 2019 i 2020 jednostka brała udział w około 200 akcjach ratowniczych. Jednostka OSP w Strzałkowie czynnie włącza się w akcje społeczne propagujące ogólnie pojęte bezpieczeństwo, druhowie przeprowadzają pogadanki o bezpieczeństwie w szkołach na terenie gminy, organizują pokazy sprzętu i pokazy z zakresu udzielania pierwszej pomocy. Jednostka bierze czynny udział w obchodach świąt i uroczystości, współpracuje z instytucjami i stowarzyszeniami z terenu gminy i powiatu. Zrzesza w swoich szeregach 32 druhów i druhen, z których 16 bierze czynny udział w akcjach ratowniczo – gaśniczych. Druhowie posiadają wyszkolenie niezbędne do prowadzenia akcji gaśniczych, ratownictwa drogowego, udzielania kwalifikowanej pomocy przedmedycznej oraz współpracy z Lotniczym Pogotowiem Ratunkowym. OSP również przeszkolenie dowódcze potrzebne do kierowania akcjami przy współpracy z innymi jednostkami OSP. Jednostka prowadzi również Młodzieżową Drużynę Pożarniczą. Jednostka posiada na swoim wyposażeniu dwa średnie samochody ratowniczo – gaśnicze, w tym jeden nowy marki Renault zakupiony w 2020 roku oraz Mercedesa z 1980 r., zestaw do ratownictwa drogowego, motopompy do wody brudnej i czystej, aparaty powietrzne, pilarki do drewna oraz betonu i stali, ubrania specjalne, drabiny aluminiowe, agregat prądotwórczy, agregat oddymiający, sprzęt łącznościowy oraz armaturę wodną. W 2020 roku Ochotnicza Straż pożarna w Strzałkowie zakupiła nowoczesny średni samochód ratowniczo – gaśniczy o wartości 841.320,00 zł. Zakup został dokonany ze środków dotacyjnych, które jednostka otrzymała z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie w wysokości 310.000,00zł, w ramach programu „Ogólnopolski program finansowania służb ratowniczych Część 1) Dofinansowanie zakupu specjalistycznego sprzętu wykorzystywanego w akcjach ratowniczych”, Gminy Wolanów 181.320,00 zł, Marszałka Województwa Mazowieckiego 100.000,00zł, Komendanta Głównego Państwowej Straży Pożarnej w Warszawie 250.000,00zł.

Jednostka pozyskała również dotację w wysokości 20.000,00zł z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie i 3.000,00zł z budżetu Gminy Wolanów do zakupu aparatów oddechowych, wartość zadania wyniosła 23.000,00 zł.

W 2019 roku ze środków dotacyjnych z Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie w wysokości 27.000,00 zł oraz Gminy Wolanów w wysokości 3.000,00 zł został zakupiony sprzęt ochrony osobistej w postaci aparatów powietrznych, sprzęt hydrauliczny ratownictwa drogowego oraz specjalistyczna piła do betonu i stali.

Uwarunkowania naturalne i kulturowe

Potencjał przyrodniczy

Obszar gminy położony jest w obrębie Okręgu Radomsko-Koziennickiego, Krainy Północnych Wysoczyzn Brzeźnych. Od północy obszary te graniczą z nisko położoną Krainą Mazowiecką, a od strony południowej z Krainą Świętokrzyską o charakterze wyżynnym. Są to więc tereny o wybitnym przejściowym charakterze, z tego też powodu szereg roślin osiąga tu granice swego występowania. Z gatunków roślin chronionych występują mchy z rodzaju rokielowatych. Szatę roślinną gminy Wolanów stanowią przede wszystkim zbiorowiska leśne oraz łąkowe. W większości zbiorowiska leśne znajdują się w północno – zachodniej części gminy, a nieznaczna ich część we wschodniej²⁸.

Na terenie gminy występują lasy ochronne o powierzchni 9,19 ha. Są to lasy położone w odległości 10 km od granic administracyjnych miast liczących ponad 50 tys. mieszkańców.

Lasy mieszane są to grupy siedliskowych typów lasów skupiające siedliska o średniej żyzności, w warunkach naturalnych zajmowane najczęściej przez uboższe postacie grądów lub buczyn, a w gospodarce leśnej wykorzystywane do kształtowania drzewostanów mieszanych z udziałem drzew iglastych. Największą powierzchnię zajmują drzewostany z panującą sosną. Poza nią znaczenie gospodarcze odgrywają takie gatunki jak: olsza, dąb, brzoza i sporadycznie grab. Gatunki takie jak modrzew, świerk, buk, klon, jesion, topola, osika

występują sporadycznie.

Na obszarze gminy nie występują formy ochrony przyrody podlegające pod Ustawę o ochronie przyrody.

²⁸ <https://www.bip.wolanow.pl/plik,2531,tresc-programu-ochrony-srodowiska-dla-gminy-wolanow-na-lata-2015-2018.pdf>.

Potencjał kulturowy

Do wojewódzkiego rejestru zabytków wpisano następujące obiekty znajdujące się na obszarze gminy Wolanów:

- Młodocin Większy - park, nr rej.: 763 z 18.12.1957;
- Mniszek:
 - kościół par. p.w. św. Jana Chrzciciela, 1665-67, nr rej.: 460/A z 29.07.1991
 - kaplica św. Józefa, nr rej.: j.w.
 - cmentarz par. rzym.-kat., 1 poł. XIX, nr rej.: 478/A z 05.11.1991;
- Strzałków - park, XIX, nr rej.: 762 z 18.12.1957;
- Wolanów - cmentarz rzym.-kat., k. XVIII, nr rej.: 490/A z 05.11.1991;
- Wymysłów - Soszyn - młyn wodny, k. XIX, nr rej.: A-15 z 17.08.1999.

Tabela nr 17 – obiekty zabytkowe

L.p.	Obiekt	Adres	Rejestr zabytków	Własność
1.	Kościół parafialny p.w. Jana Chrzciciela	Mniszek	460/A/91	Parafia rzymskokatolicka
2.	Cmentarz parafii rzymskokatolickiej z pierwszej połowy XIX w.	Mniszek	478/A/91	Parafia rzymskokatolicka
3.	Kościół parafialny p.w. św. Doroty i Jana Ewangelisty z XVIII w.	Wolanów obecnie przeniesiony do Muzeum Wsi Radomskiej	184/A/82	Parafia rzymskokatolicka
4.	Cmentarz parafii rzymskokatolickiej z pierwszej połowy XVIII w.	Wolanów	490/A/91	Parafia rzymskokatolicka
5.	Park w Strzałkowie o pow. 4,50 ha z dworem i aleją grabową z XIX w.	Strzałków	762 z 18.12.1957 r.	Własność prywatna
7.	Park w Młodocinie Większym	Młodocin	763 z 18.12.1957 r.	Własność prywatna

8.	Młyn wodny Soszyn k. XIX w.	Wymysłów	A-15 z 17.08.1999 r.	Własność prywatna
----	-----------------------------	----------	-------------------------	-------------------

Na terenie gminy Wolanów znajdują się także następujące wartości środowiska kulturowego wpisane do ewidencji dóbr kultury:

- zespół parkowo-dworski w Strzałkowie (pow. 4,5 ha) z aleją grabową,
- zespół parkowo-dworski w Walinach (pow. 11,26 ha),
- park w Młodocinie Większym (pow. 5,1 ha),
- kapliczki w Chruślicach i Ślepowronie,
- cmentarz żydowski i rzymsko-katolicki w Wolanowie.

Na terenie gminy Wolanów nie występują zabytki ruchome wpisane indywidualnie do rejestru zabytków. Większość zabytków ruchomych znajdujących się na terenie stanowi własność Kościoła Rzymsko-Katolickiego. W kościele w Mniszku zachowały się: dwa krucyfiksy z XIX w., dwa kielichy z XIX w., obraz Matki Bożej z Dzieciątkiem oraz obraz św. Rocha- 2 połowa XV w., monstrancja gotycka.

Infrastruktura techniczna

Infrastruktura drogowa

Gmina Wolanów posiada dobry system połączeń komunikacyjnych zarówno drogowych. Układ drogowy gminy tworzą drogi publiczne: gminne, powiatowe oraz drogi krajowe. Ponadto na obszarze gminy występują drogi gospodarcze i obsługujące tereny zabudowy wiejskiej.

Drogi gminne stanowią w obszarze gminy sieć zapewniającą bezpośrednią obsługę zainwestowania, a także powiązanie do dróg wyższych klas tj. drogi krajowej i dróg powiatowych. Drogi te posiadają zróżnicowane nawierzchnie tj. bitumiczne, tłuczniowe, żwirowe i gruntowe. Ponadto w obszarze gminy funkcjonuje szereg dróg nie ustanowionych jako drogi publiczne tj. drogi wiejskie, gospodarcze, polne czy też wewnętrzne.

Podział dróg na terenie gminy przedstawia się następująco:

- droga krajowa nr 7 – Warszawa – Kraków - łączna długość 0,4 km;
- droga krajowa nr 12 – Piotrków Trybunalski – Przysucha – Radom – Lublin - łączna długość 16,75 km;
- droga wojewódzka nr 733 Zakrzew – Wolanów – Kowala – Skaryszew – Karszówka – łączna długość 10,75 km;

- drogi powiatowe - łączna długość dróg powiatowych biegnących przez teren gminy wynosi 23,20 km. Są to odcinki w ciągach dróg o numerach:
 - 3502W Przytyk-Wawrzyszów
 - 3503W Młódnice-Jarosławice-Cerekiew-Radom
 - 3505W Jaszowice-Waławów-Sławno
 - 3561W Mniszek-Omięcin-Szydłowiec
 - 3562W Mniszek-Łaziska-Orońsko
 - 3563W Wolanów - Chronówek - Kol. Chronów
 - 3565W Wolanów-Kończyce
 - 3566W Konary-Mniszek.

- drogi gminne - łączna długość 161 km, są to odcinki w ciągach o numerach:
 - 351201W Przez wieś Wymysłów
(od drogi powiatowej nr 3561W do granicy gminy)
 - 351202W Przez wieś Wymysłów (Soszyn)
(od drogi powiatowej nr 3561W do granicy gminy)
 - 351203W Mniszek – Karszewo
(od drogi powiatowej nr 3562W do granicy gminy)
 - 351204W Rogowa – Laskowa Wola
(od drogi powiatowej nr 3566W do drogi powiatowej nr 3502W)
 - 351205W Kol. Wawrzyszów – Wawrzyszów Las
(od drogi powiatowej nr 3502W do drogi gminnej nr 351210W)
 - 351206W Dzika Niwa – Babia Góra – Sabat
(od drogi powiatowej nr 3502W do granicy gminy)
 - 351207W Strzałków – Garno – Młodocin Większy
(od drogi krajowej nr 12 do drogi wojewódzkiej nr 733)
 - 351208WmPrzez wieś Garnom(od drogi powiatowej nr 3563W do drogi wojewódzkiej nr 733)
 - 351209W Przez wieś Waliny
(pomiędzy granicami gminy do drogi wojewódzkiej nr 733)
 - 351210W Jarosławice – Bieniędzice – Zabłocie – Strzałków (od granicy gminy – do drogi krajowej nr 12)
 - 11. 351211W Bieniędzice – Chruślice
(od granicy gminy do drogi wojewódzkiej nr 733)
 - 12. 351212W

Przez wieś Kowala Duszocina

(od drogi gminnej nr 351210W do drogi wojewódzkiej nr 733)

351213W Przez wieś Chruślice (od drogi wojewódzkiej nr 733 do drogi powiatowej nr 3505W)

351214W Przez wieś Waclawów (od drogi powiatowej nr 3505W do drogi gminnej nr 351216W)

351215W Waclawów – Sławno – Ślepowron, Janówek (od drogi gminnej nr 351214W do drogi krajowej nr 12)

351216W Granice gminy – Sławno – Franciszków – Młodocin

Większy (od granicy gminy do drogi gminnej nr 351207W)

351217W Przez wieś Mniszek – Podulek (od drogi krajowej nr 12 do granicy gminy)

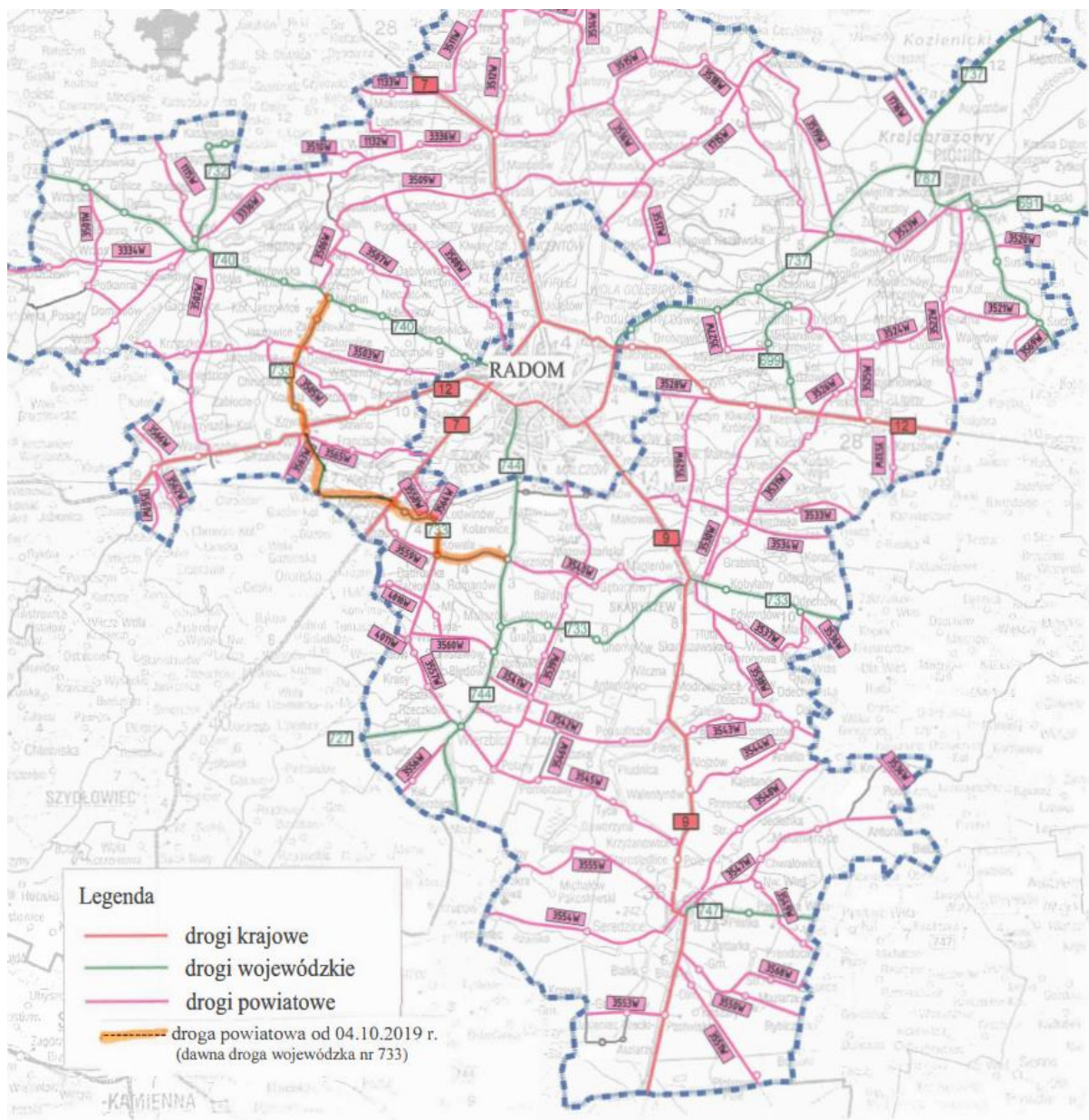
351218W Przez wieś Kolonia Wolanów (od drogi krajowej nr 12 do drogi gminnej nr 351212W)

351219W Przez wieś Ślepowron (od drogi gminnej nr 351215W do granicy gminy)

Łączna długość dróg : krajowej, wojewódzkiej, powiatowych i gminnych na terenie gminy Wolanów wynosi 212,1 km. Największy udział stanowią drogi gminne 70,23 %, następnie drogi powiatowe 10,12 %, krajowe 7,48 %, a wojewódzka tylko 4,69 %.

Sieć dróg na terenie powiatu radomskiego²⁹

²⁹ <https://pzd-radom.finn.pl/res/serwisy/pliki/23403656?version=1.0>

Infrastruktura wodno – kanalizacyjna

Gmina Wolanów jest gminą rolniczą, która wciąż wymaga licznych inwestycji o charakterze infrastrukturalnym. Są one bardzo istotne z punktu widzenia poprawy jakości życia mieszkańców, poprawie atrakcyjności gminy, czy też wypełnienia określonych zobowiązań prawnych, dostosowania do wymogów prawa itp. Efektywna gospodarka wodno – ściekowa to zdecydowana poprawa jakości życia mieszkańców, ułatwienie funkcjonowania dla biznesu, większa atrakcyjność dla potencjalnych mieszkańców myślących do relokacji na teren gminy Wolanów. Poprawa stanu infrastruktury technicznej w zakresie gospodarki

wodno – ściekowej ma wpływ na poprawę bytu ludności, tym samym ma wpływ na podejmowanie decyzji dotyczącej np. relokacji, budowy domu w danej miejscowości i zamieszkania, co ma wpływ także na płacenie podatków w danej gminie czy też powiększenia rodziny.

Infrastruktura wodociągowa³⁰

Długość sieci wodociągowej wybudowanej przez Gminę Wolanów wynosi 98,09 km (z tego 30 km znajduje się w części gminy obsługiwanej przez Wodociągi Miejskie w Radomiu. Do sieci dobudowane jest 1719 przyłączy (z tego 213 znajduje się na terenie obsługiwanym przez Wodociągi Miejskie w Radomiu³¹), - w stosunku do 2019 r. dobudowano 410 m sieci wodociągowej oraz powstało 39 nowych przyłączy. Gmina posiada ujęcie wody SUW Wawrzyszów oraz przepompownię w Garnie. Z ujęcia wody w Wawrzyszowie zaopatrywani są w wodę Mieszkańcy południowej i zachodniej części gminy tj. sołectwa: Wymysłów, Garno, Kolonia Wawrzyszów, Strzałków, Michałów, Waliny, Mniszek, Młodocin Większy, Rogowa, Wawrzyszów i część Wolanowa. Pobór wody podziemnej odbywa się przy pomocy studni głębinowych: S-1 (studnia podstawowa) i S-2 (studnia awaryjna). Studnie pracują przemiennie. Studnia S-1, podstawowa studnia ujęcia w Wawrzyszowie wykonana została w 1984 r. dla potrzeb dawnej Zlewni Mleka, od 1996 r. właścicielem ujęcia jest gmina Wolanów. W 2004 r. dla potrzeb bezawaryjnego zaopatrzenia w wodę odbiorców zaopatrywanych z ujęcia wody w Wawrzyszowie wykonano studnię awaryjną S-2. Zasoby eksploatacyjne ujęcia wody z formacji kredy zatwierdzone decyzją UW w Radomiu znak: OS.VI-8530/22/86 z dnia 15.02.1986 r. wynoszą: $Q_e = 52,0 \text{ m}^3/\text{h}$

Pobór wody z ujęcia w Wawrzyszowie odbywa się obecnie w oparciu o pozwolenie wodnoprawne na pobór wody podziemnej udzielone właścicielowi ujęcia wody, którym jest Gmina Wolanów przez Starostę Radomskiego decyzją z dnia 30.09.2016 r. znak: ROŚ.6341.124.3.2016.MM z terminem ważności do 30.09.2036 r. w ilości równej:

$$Q_{\max \text{ h}} = 52,0 \text{ m}^3/\text{h}, \text{ przy}$$

$$Q_{\text{sr d}} = 558,0 \text{ m}^3/\text{dobę},$$

$$Q_{\max \text{ .r.}} = 204 \text{ 000 m}^3/\text{r}$$

Uzdatnianie wody odbywa się poprzez napowietrzanie, odżelazianie oraz dezynfekcję. Nadzór nad jakością i przydatnością wody do spożycia z wodociągu publicznego zasilanego z ujęcia wody w Wawrzyszowie sprawuje Państwowy Powiatowy Inspektor Sanitarny

³⁰ Raport o stanie Gminy Wolanów za 2020 r.

³¹ Franciszków 71 przyłączy; Kowala Duszocina 19; Ślepowron 5; Chruślice-Zabłocie 39; Wolanów ul. Franciszkowska 22; Wolanów ul. Młynarska 26; Sławno pod lasem 31.

w Radomiu. W okresie od 01.01.2020 do 31.12.2020 wodę pochodzącą z wodociągu badano w ramach nadzoru sanitarnego oraz prowadzonej kontroli wewnętrznej pod względem parametrów fizyko-chemicznych, organoleptycznych i mikrobiologicznych zgodnie z obowiązującymi w tym zakresie normami. Wszystkie wyniki były prawidłowe.

Mieszkańcy gminy w części północno-wschodniej tj. sołectwa: Ślepowron, Sławno, Kacprowice, Kowalanka, część Wolanowa, Kolonia Wolanów, Zabłocie, Chruślice, Waclawów i Franciszków zaopatrywani są w wodę przez Wodociągi Miejskie w Radomiu.

Dla Mieszkańców 2 Sołectw Bieniędzice i Jarosławice Gmina zakupuje wodę z Radomia na podstawie umowy zawartej w 2018r. z Wodociągami Miejskimi w Radomiu.

Natomiast mieszkańcy Sołectwa Podlesie zlokalizowanego we wschodniej części gminy zaopatrywani są w wodę z sieci wodociągowej Gminy Kowala.

Rozwój infrastruktury wodociągowej na terenie Gminy nie nadąża za rozwojem sieci osadniczej, wielu Mieszkańców obecnych i planujących osiedlenie w bliskim czasie wnioskuje o budowę sieci wodociągowej. Wychodząc naprzeciw tym potrzebom w 2020 r. zaprojektowano kilka nowych odcinków sieci wodociągowej, które zostaną wybudowane w 2021 r. W 2020 r. wybudowano jeden zaprojektowany we wcześniejszych latach odcinek sieci wodociągowej – w miejscowości Wawrzyszów o długości 401,1 m. W 2020 r. wybudowano infrastrukturę wodociągowa 2021,60 mb. Jednocześnie wykonano wiele napraw sieci wodociągowej w trakcie roku. Przeprowadzono również kompleksowe kontrole legalności poboru wody w miejscowościach Bieniędzice i Jarosławice.

Gospodarka wodno - ściekowa jest jednym z głównych czynników decydujących o standardach środowiska przyrodniczego, jakości przestrzeni oraz jakości życia mieszkańców. Głównym problemem w zakresie gospodarki wodno-ściekowej jest przede wszystkim dysproporcja między długością sieci wodociągowej a kanalizacyjnej, występująca głównie na obszarach wiejskich, powodująca zagrożenie środowiska nieoczyszczonymi ściekami. W Gminie Wolanów również obserwuje się tę niepokojącą tendencję, gdyż długość sieci wodociągowej wynosi ok 97 km, natomiast długość sieci kanalizacyjnej około 23 km. Skutkiem takiego stanu rzeczy jest odprowadzenie olbrzymich ilości nieoczyszczonych ścieków komunalno – bytowych wprost do ziemi, wód podziemnych i powierzchniowych, co zmusza Gminę do podjęcia działań zapobiegających dalszej degradacji środowiska. Ponadto tereny wiejskie charakteryzują się rozproszoną zabudową, co dodatkowo utrudnia objęcie ich kanalizacją zbiorczą, nie tylko ze względów technicznych ale również ekonomicznych.

Infrastruktura kanalizacyjna³²

³² Tamże.

Gmina Wolanów nie posiada własnej oczyszczalni ścieków i odprowadza ścieki do urządzeń kanalizacyjnych gminy Wieniawa, a ta z kolei do oczyszczalni należącej do gminy Przytyk. W dniu 30 kwietnia 2009 roku została zawarta umowa na czas nieokreślony pomiędzy Gminą Wolanów a Gminą Wieniawa, której przedmiotem jest ustalenie warunków wprowadzania ścieków z terenu Gminy Wolanów do urządzeń kanalizacyjnych Gminy Wieniawa oraz ustalenie warunków uiszczania opłaty z tytułu wprowadzania ścieków. Aneks z dnia 11 grudnia 2015 roku do wyżej umowy, z uwagi na ograniczoną wydajność eksploatacyjną oczyszczalni ścieków w Przytyku (ostatecznie tam trafiają ścieki z terenu Gminy Wolanów i Wieniawa), wprowadzono łączne limity ścieków dla gmin Wieniawa i Wolanów - dobowe 180m³ i miesięcznie 5600m³ po przekroczeniu których naliczana jest opłata za ścieki tzw. opłata ponadnormatywna. Przy czym ścieki powyżej limitów dzielone są proporcjonalnie do ilości ścieków wpuszczonych do kanalizacji przez obydwie gminy. Za ilości ścieków powyżej limitów gminy Wolanów i Wieniawa płacą podwójnie.

Obecnie oczyszczalnia ścieków w Wólce Domaniowskiej wymaga pilnej modernizacji w celu dostosowania jej do ilości ścieków spływających z podłączonych miejscowości na terenie trzech gmin – Przytyk, Wieniawa, Wolanów. Przewidywany koszt modernizacji to 15 mln zł. Do czasu modernizacji oczyszczalni nie ma możliwości podłączenia kolejnych odcinków kanalizacji do sieci, co praktycznie zamyka na chwilę obecną możliwość rozbudowy sieci kanalizacyjnej w zachodniej części Gminy Wolanów. Istniejąca infrastruktura kanalizacyjna wymaga stałego monitorowania i modernizacji bowiem ilość ścieków która spływa z terenu Gminy Wolanów do urządzeń kanalizacyjnych jest znacznie większa niż ilość ścieków zafakturowanych przez Gminę Wolanów. Rosnąca ilość ścieków napływająca do oczyszczalni ścieków w Przytyku z terenu gminy Wieniawa i Wolanów doprowadziła w 2020 r., który był wyjątkowo mokrym rokiem do naliczenia ogromnych kar za przekroczenie tychże limitów obciążających gminę Wieniawa i Wolanów. Kary te wielokrotnie przewyższały wartość usługi polegającej na odprowadzeniu ścieków. Doszło do sporu między gminami, po kilkumiesięcznych negocjacjach ostatecznie ustalono, że Zakład Usług Komunalnych w Przytyku, który zarządza oczyszczalnią nie będzie obciążał gminy Wieniawa i Wolanów karami za ponadnormatywne godzinowe, dobowe i miesięczne zrzuty ścieków pod warunkiem dwukrotnego podwyższenia dotychczasowej ceny ścieków. Ostatecznie gmina Wieniawa podpisała aneks do umowy na zrzut ścieków do oczyszczalni w Wólce Domaniowskiej za cenę 8,90 za 1m³. A gmina Wolanów podpisała aneks z Zakładem Usług Komunalnych w Wieniawie na zrzut ścieków do urządzeń gminy Wieniawa za cenę 8,90 za 1m³ powiększoną o 1,00 zł za przesył 1m³ ścieków. Tym samym cena ścieków

odprowadzanych z terenu gminy Wolanów wzrosła do 9,90 za 1m³. W zmienionej umowie nie ma już opłaty za ponadnormatywne ilości ścieków.

Problemem pozostaje ilość ścieków niezafakturowanych napływających do urządzeń gminy Wolanów. Obfity w deszcz rok 2020 przytłacza danymi. I tak ilość ścieków zafakturowanych przez gminę Wieniawa w 2020 r. tj. wprowadzonych do urządzeń kanalizacyjnych wynosiła 58 824 m³ (przy 41 719 m³ w 2019 r.), a ilość ścieków zafakturowanych przez Gminę Wolanów 28 737 m³ (przy 26 650,6 m³ w 2019 r.). Co oznacza, że w kanalizacji było 30 087 m³ ścieków niezafakturowanych (przy 15 068,4 m³ w 2019 r. i 20 080,2 m³ w 2018 r.). Niestety w bardzo mokrych miesiącach począwszy czerwiec, lipiec oraz październik i listopad 2020 r. ilość ścieków w kanalizacji praktycznie uległa podwojeniu. Woda deszczowa dostająca się do kanalizacji stanowiła więcej niż zafakturowane ścieki. Stan ten jest dramatyczny, jednak wywołany przede wszystkim przez warunki pogodowe i glebowe oraz niedbałe wykonanie najstarszych odcinków kanalizacji. Ograniczenie ilości wody deszczowej w kanalizacji wymaga również dyscypliny ze strony mieszkańców zmierzającej do zabezpieczenia studzienek kanalizacyjnych przed napływem wody deszczowej. Gmina przez cały ten czas monitorowała sieć w kierunku eliminacji ewentualnych podłączeń rynien do studzienek kanalizacyjnych i zabezpieczenia studzienek przed napływem wody z terenu posesji, ale ogromne opady deszczu niweczyły te działania. W najbliższej przyszłości konieczne jest bardziej wnikliwe monitorowanie kanalizacji pod kątem jej zabezpieczenia przed napływem wód opadowych, dalszy przegląd umów i przyłączy kanalizacyjnych oraz działania zmierzające do uszczelnienia w miarę możliwości sieci kanalizacyjnej. Jednocześnie gmina podejmuje działania zmierzające do wybudowania własnej oczyszczalni ścieków zbierającej ścieki z istniejącej sieci kanalizacyjnej. Łącznie faktury dla Gminy Wolanów za ścieki odprowadzone do urządzeń kanalizacyjnych Gminy Wieniawa za 2020 r. wyniosły 492 886,17 zł (w tym 106 446,86 zł za ścieki ponad limit tzw. ponadnormatywne). Zaś od mieszkańców zebrano około 200 tys. zł.

Infrastruktura kanalizacyjna Gminy Wolanów składa się z 23,39 km sieci kanalizacyjnej, 483 przyłączy, 7 przepompowni. W porównaniu do 2019 r. powstało 6 nowych przyłączy kanalizacyjnych. W 2020 r. wykonano odcinek o długości 586,8 m sieci kanalizacyjnej

w miejscowości Strzałków, wartość inwestycji wyniosła 283 568,18 zł. Nie angażowano środków NFOŚiGW ze względu na brak możliwości uzyskania efektu ekologicznego, spowodowany limitem ścieków wynikającym z potrzeby pilnej modernizacji oczyszczalni ścieków w Przytyku. Potrzeby w zakresie rozbudowy kanalizacji są ogromne na ponad 2tys. gospodarstw domowych zaledwie 359 jest podłączone do sieci kanalizacyjnej (tabela 11), tj. wykorzystanych jest 74% wybudowanych przyłączy.

Przydomowe oczyszczalnie ścieków

W 2020 r. zgodnie z Uchwałą Nr XXI/142/2020 Rady Gminy Wolanów z dnia 19 czerwca 2020r. w sprawie zasad udzielania dotacji celowej oraz trybu postępowania w sprawie udzielenia dotacji oraz sposobu jej rozliczenia na dofinansowanie budowy przydomowych oczyszczalni ścieków ze środków budżetowych Gminy Wolanów na lata 2020-2025 dofinansowano budowę 24 przydomowych oczyszczalni ścieków.

Wnioskodawcy (mieszkańcy gminy Wolanów) uzyskali dofinansowanie wynoszące do 50 % wartości inwestycji, polegającej na budowie przydomowej oczyszczalni ścieków, jednak nie więcej niż 5.000,00 zł brutto. Program jest kontynuowany w 2021 r. Na dzień 31.07.2021 r. w gminie jest mamy 86 przydomowych oczyszczalni ścieków.

Gospodarka odpadami

Charakterystyka przyjętego systemu gospodarowania odpadami komunalnymi na terenie Gminy Wolanów³³.

Właściciele nieruchomości obowiązani są do prowadzenia selektywnego zbierania następujących rodzajów odpadów komunalnych:

- 1) niesegregowanych (zmieszanych) odpadów komunalnych pozostałych;
- 2) przeterminowanych leków i chemikaliów;
- 3) zużytych baterii i akumulatorów;
- 4) zużytego sprzętu elektrycznego i elektronicznego;
- 5) mebli i innych odpadów wielkogabarytowych;
- 6) odpadów budowlanych i rozbiórkowych;
- 7) zużytych opon;
- 8) odpadów zielonych;
- 9) papieru i tektury;
- 10) szkła w tym szkła bezbarwnego oraz szkła kolorowego;
- 11) tworzywa sztucznego;
- 12) opakowań wielomateriałowych;
- 13) metali;
- 14) odpadów komunalnych ulegających biodegradacji, w tym odpadów opakowaniowych ulegających biodegradacji,
- 15) popiołu.

³³ Analiza stanu gospodarki odpadami komunalnymi na terenie Gminy Wolanów za 2020r.

W 2020 r. zgodnie z ustawą o utrzymaniu czystości i porządku w gminach, odbiór odpadów komunalnych i ich zagospodarowanie od właścicieli nieruchomości zamieszkałych realizowane było przez firmę: Usługi Ekologiczne „EKO-JAS”, Krzysztof Janas Garno ul. Kasztanowa 21, 26-625 Wolanów wyłonioną w drodze przetargu nieograniczonego. Na terenie Gminy Wolanów zorganizowano Punkt Selektywnej Zbiórki Odpadów Komunalnych prowadzony przez firmę: Usługi Ekologiczne „EKO-JAS”, Krzysztof Janas Garno ul. Kasztanowa 21, 26-625 Wolanów. W PSZOK-u przyjmowane były następujące posegregowane odpady: meble i inne odpady wielkogabarytowe, popioły, opakowania po rozpuszczalnikach, farbach, zużyty sprzęt elektryczny i elektroniczny, świetlówki, zużyte baterie, odpady budowlane, zużyte opony, przeterminowane leki. Przeterminowane leki można było wrzucać do pojemnika znajdującego się w aptece i w Ośrodku Zdrowia w Wolanowie. Pojemniki na zużyte baterie znajdują się również w obiektach użyteczności publicznej tj. Urzędzie Gminy Wolanów.

Tabela nr 18 - Masa odpadów komunalnych odebranych z terenu Gminy Wolanów w 2020 roku³⁴

L.p.	Rodzaj	Kod odpadu	Masa odpadów [Mg]	% udział
1.	Nieselegowane zmieszane odpady komunalne	20 03 01	672,2800	45,42
2.	Żużel i popiół paleniskowy	10 01 01	99,2600	6,71
3.	Opakowania ze szkła	15 01 07	243,5600	16,46
4.	Zmieszane odpady opakowaniowe	15 01 06	248,4800	16,79
5.	Odpady wielkogabarytowe	20 03 07	58,1000	3,93
6.	Opakowania z papieru i tektury	15 01 01	40,6000	2,74
7.	Odpady ulegające biodegradacji	20 02 01	111,6600	7,54
8.	Odpady z tworzyw sztucznych	15 01 02	3,9000	0,26
9.	Zmieszane odpady z budowy,	17 09 04	2,1800	0,15

³⁴ Tamże.

	remontów i demontażu inne niż wymienione w 17 09 01, 17 09 02 i 17 09 03			
Łącznie:		1480,0200	100%	

Tabela nr 19 - Ilość zebranych odpadów komunalnych (20 03 01) w 2020 roku³⁵

Adres punktu	Kod odpadów	Masa zebranych odpadów komunalnych [Mg]	Masa odebranych odpadów komunalnych spoza systemu (Mg)	Sposób zagospodarowania odebranych odpadów komunalnych
PPHU Radkom Sp. z o.o Zakład Unieszkodliwiania Odpadów Komunalnych ul. Witosa 94, 26-600 Radom - instalacja mechaniczno-biologicznego przetwarzania odpadów	20 03 01 Niesegregowane (zmieszane) odpady komunalne	507,160	165,12	R12

Tabela nr 20 - Masa odpadów przygotowanych do ponownego użycia poddanych recyklingowi z odpadów odebranych i zebranych z terenu gminy Wolanów przekazanych do przygotowania do ponownego użycia i recyklingu³⁶

L.p.	Rodzaj odpadku	Kod odpadu	Łączna masa odpadów przygotowanych do ponownego użycia i poddanych recyklingowi [Mg]
1.	Opakowania z papieru	15 01 01	43,2194

³⁵ Tamże.

³⁶ Tamże.

	i tektury		
2.	Opakowania z tworzyw sztucznych	15 01 02	30,0506
3.	Opakowania z metali	15 01 04	21,4212
4.	Opakowania wielomateriałowe	15 01 05	2,8756
5.	Opakowania ze szkła	15 01 07	227,7226
Łącznie:			325,2894

Tabela nr 21 - Ilość odpadów zebranych w Punkcie Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych³⁷

L.p.	Rodzaj odpadu	Kod odpadu	Masa odpadów [Mg]
1.	Opakowania z papieru i tektury	15 01 01	1,2250
2.	Opakowania z tworzyw sztucznych	15 01 02	1,8500
3.	Opakowania ze szkła	15 01 07	1,0350
4.	Odpady wielkogabarytowe	20 03 07	12,2000
5.	Zużyte opony	16 01 03	5,5640
6.	Zużyte urządzenia elektryczne i elektroniczne inne niż wymienione w 20 01 21 i 20 01 23 zawierające niebezpieczne składniki	20 01 35*	0,6550
7.	Żużel i popiół paleniskowy	10 01 01	11,7800
8.	Odpady betonu oraz gruz betonowy z rozbiórek i remontów	17 01 01	4,3000
9.	Zmieszane odpady z budowy remontów i demontażu inne niż wymienione w 17 09 01 , 17 09 02 i 17 09 03	17 09.04	10,2400
Łącznie:			48,8490

Gmina zgodnie z obowiązującymi przepisami prawnymi zorganizowała gminny system gospodarki odpadami komunalnymi. Właściciele nieruchomości wnoszą opłatę za

³⁷ Tamże.

gospodarowanie odpadami komunalnymi do Gminy na podstawie złożonych deklaracji. Priorytetowym zadaniem dla Gminy Wolanów na lata następne jest dalsze uświadamianie mieszkańców gminy w zakresie gospodarki odpadami komunalnymi w celu ograniczenia ilości wytwarzanych odpadów komunalnych oraz racjonalnego sortowania odpadów komunalnych w celu osiągnięcia określonych poziomów odzysku i recyklingu odpadów.

Infrastruktura elektroenergetyczna, zaopatrzenie w ciepło, w tym odnawialne źródła energii

Zaopatrzeni w energię elektryczną

Przez obszar gminy przebiegają dwie linie elektroenergetyczne 220 kV i jedna 110 kV. Powodują one ograniczenia w zagospodarowaniu terenów w ich bezpośrednim sąsiedztwie. Ponadto występują jeszcze linie średniego napięcia 15 kV i linie rozprawdzające energię do wszystkich obiektów. Wg. informacji PGE z 2015 roku na terenie gminy Wolanów znajdują następujące urządzenia sieci elektroenergetycznych tj.:

- długość linii napowietrznych WN wynosi 3000 m
- długość linii napowietrznych ŚN wynosi 98,688 m
- długość linii kablowych ŚN wynosi 2,927 m
- długość linii napowietrznych NN wynosi 115,779 m
- długość linii kablowych NN wynosi 30,011 m
- stacje transformatorowe w liczbie 86 szt.

Administratorem sieci energetycznych wysokiego, średniego i niskiego napięcia jest PGE Dystrybucja S.A. Oddz. Skarżysko – Kamienna, w tym Rejon Energetyczny Radom.

Tabela 22 - Dane dotyczące infrastruktury oświetlenia dróg³⁸

Rodzaj opraw	Ogółem	Własność Gminy	W tym: na urządzeniach RE
70W	72	72	39
100W	752	752	615
150W	138	138	80
250 W	232	232	48

³⁸ Raport o stanie Gminy Wolanów za 2020 r.

400 W	2	2	0
LED	516	516	274
Naświetlacze przy kościołach	6	6	=
250W rtęciowe	5	5	5
Razem	1723	1723	1061

Zaopatrzenie w ciepło

Na terenie gminy nie ma zorganizowanego scentralizowanego systemu ciepłowniczego (nie istnieją zakłady produkujące ciepło – ciepłownie, elektrociepłownie). Przeważają indywidualne źródła ciepła o niskich mocach oraz nieliczne kotłownie lokalne. Źródła te są przyczyną tzw. „niskiej emisji”. Spaliny emitowane przez kominy o wysokości około 10 m (budynki mieszkalne), rozprzestrzeniają się w przyziemnych warstwach atmosfery. Niska wysokość emitorów w powiązaniu z częstą w okresie zimowym inwersją temperatury, sprzyja kumulacji zanieczyszczeń (głównie pyłów zawieszonych PM 10 i PM 2,5). Indywidualne gospodarstwa domowe nie posiadają urządzeń ochrony powietrza, wielkość emisji z tych źródeł jest trudna do oszacowania. Wprowadzanie do powietrza zanieczyszczeń z kotłowni budynków mieszkalnych przez osoby fizyczne nie podlega żadnym ograniczeniom prawnym, organizacyjnym i ekonomicznym.

W zdecydowanie większości nieruchomości mieszkalnych na cele ogrzewania i przygotowywania c.w.u. wykorzystywany jest węgiel kamienny. Na dalszych pozycjach plasują się: biomasa, energia elektryczna, odnawialne źródła energii, gaz ziemny, olej opałowy, gaz LPG.³⁹ W gminnych budynkach użyteczności zdecydowanie najwięcej ciepła wytwarza się z gazu ziemnego, wykorzystuje się również węgiel kamienny oraz w niewielkim stopniu drewno opałowe.

Infrastruktura gazowa

Sieć gazowa znajduje się na terenie 2 miejscowości: Ślepowron oraz Sławno. Obecnie projektowana jest sieć gazowa od m. Sławno do m. Wawrzyszów przy drodze krajowej nr 12 (realizacja do końca 2022 r.)

³⁹ Plan Gospodarki Niskoemisyjnej Gminy Gorzkowie na lata 2016 – 2020.

Infrastruktura telekomunikacyjna

Na terenie Gminy Wolanów istnieje dogodny dostęp do sieci telefonii stacjonarnej i komórkowej. Na terenie gminy znajduje się kilka masztów telefonii komórkowych. Istniejąca sieć pozwala na sprawną realizację połączeń telefonicznych, internetowych i faksowych. Dostęp do Internetu posiada większość gospodarstw w gminie. Różnice polegają na rodzaju dostawcy, sposobie dostępu do Internetu, jego prędkości, jakości połączenia oraz cenach. Mieszkańcy gminy korzystają z różnych form dostępu do sieci tj. Internet mobilny (bezprzewodowy) oferowany przez operatorów sieci komórkowych, dostęp stacjonarny realizowany po linii telefonicznej, Internet wraz z telewizją satelitarną oraz dostęp do Internetu radiowego.

Istniejące nadajniki: 3 szt. w miejscowości Mniszek, Wolanów oraz Ślepowron.

Zarządzanie gminą

Sytuacja finansowa

Zgodnie z rozdziałem VII art. 163 Konstytucji RP samorząd terytorialny wykonuje zadania publiczne nie zastrzeżone przez Konstytucję lub ustawy dla organów innych władz publicznych. W zakresie samodzielności obszarów finansowych JST można wyróżnić:

1. system dochodów;
2. system wydatków;
3. system gospodarki budżetowej.

Dochody Gminy można podzielić na 2 grupy:

Dochody własne

Dochody własne stanowią wpływy z tytułu podatków, m.in. podatku dochodowego od osób fizycznych, prawnych, rolnego, od nieruchomości, leśny, od środków transportowych, od czynności cywilno-prawnych, wpływy z opłat za korzystanie ze środowiska, za odpady komunalne, za zużycie wody, wpływy z tytułu opłat za zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych.

Gospodarka finansowa gminy w 2019 r.

Gmina Wolanów jak pokazują ostatnie dwa lata nomen omen trudne lata naznaczone od 2020 r. pandemią, posiada stabilną sytuację finansową. Dane finansowe za 2019 r. i 2020 r. przedstawiają się następująco:

Dochody budżetu gminy na 2019 rok uchwalone zostały w kwocie 38.437.400 zł. W toku realizacji budżetu zwiększone zostały o kwotę 5.649.058 zł. Uchwalony przez Radę Gminy budżet po uwzględnieniu zmian dokonanych w ciągu całego 2019 r. przewidywał realizację dochodów w wysokości 44.086.458 zł. Faktycznie zrealizowano dochody budżetu w wysokości 45.509.345,37 zł, co stanowi 103,23% planu rocznego i wzrost w stosunku do wykonania z 2018 r. o 5.556.212 zł, w tym:

- dochody bieżące wyniosły – 42.595.926,04 zł i stanowiły 100,26% planu, w stosunku do dochodów wykonanych ogółem 93,60%, zaś w porównaniu do wykonania z 2018 r. wzrosły o 2 957 918,78 zł

- dochody majątkowe – 2.913.419,33 zł, stanowiły 182,04% planu i 6,40% dochodów wykonanych ogółem, zaś w porównaniu do wykonania z 2018 r. wzrosły o 2 598 293,41 zł.⁴⁰

Plan wydatków na 2019 r. wg uchwały budżetowej wyniósł 42.192.400,00 zł, a po zmianach na dzień 31 grudnia 2019 r. przewidywał realizację wydatków w kwocie 50.654.861,00 zł, z tego na :

- wydatki bieżące przypadała kwota 41.643.251,00 zł, co stanowiło – 82,21% planu ogółem

- wydatki majątkowe przypadała kwota 9.011.610,00 zł tj. 17,79% planu ogółem.

W 2019 roku zrealizowano wydatki w kwocie 48.249.865,16 zł, co stanowiło 95,25% planu rocznego, zaś w porównaniu do wykonania z 2018 r. wydatki wzrosły o 8 766 497 zł. Z wydatków poniesionych ogółem przypadało na:

- wydatki bieżące kwota 39.419.279,10 zł, co oznacza realizację planu w 94,66%, a w stosunku do całości wydatków wykonanych ogółem – 81,70%, zaś w porównaniu do wykonania z 2018 r. wydatki bieżące wzrosły o 3 547 972 zł.

- wydatki majątkowe kwota – 8.830.586,06 zł tj. 97,99% planu rocznego, a w stosunku do wydatków wykonanych ogółem stanowiły 18,30%, zaś w porównaniu do wykonania z 2018 r. wzrosły o 5 218 524 zł.⁴¹

Gospodarka finansowa gminy w 2020 r.

Budżet Gminy Wolanów na 2020 r. został przyjęty Uchwałą Nr XVI/103/2019 Rady Gminy z dnia 13 grudnia 2019 roku. Dochody budżetu gminy na 2020 rok uchwalone zostały w kwocie 42.500.000 zł. W toku realizacji budżetu zwiększone zostały o kwotę 3.620.807 zł.

⁴⁰ Raport o stanie Gminy Wolanów za 2019 r.

⁴¹ Tamże.

Faktycznie zrealizowano dochody budżetu w wysokości 46.308.779,82 zł, co stanowi 100,41 % planu rocznego z tego:

- dochody bieżące wyniosły 45.163.003,64 zł i stanowiły 100,48 % planu,
- dochody majątkowe 1.145.776,18 zł i stanowiły 97,82 % planu⁴².

Plan wydatków na 2020 r. wg uchwały budżetowej wyniósł 48.663.044,00 zł a na dzień 31 grudnia 2020 r. zrealizowano wydatki w kwocie 45.425.091,14 zł, co stanowi 93,35 % planu rocznego, z tego na :

- wydatki bieżące przypadła kwota 41 780 549,38 co stanowiło 94,17 % planu oraz 92% wydatków ogółem,
- wydatki majątkowe przypadła kwota 3 644 541,76 tj. 84,86% planu oraz 8% wydatków ogółem⁴³.

Struktura organizacyjna

Zgodnie ze swoją definicją Urząd Gminy jest jednostką organizacyjną gminy, której przedmiotem działalności jest świadczenie pomocy wójtowi, w zakresie realizacji uchwał rady gminy, określonych przepisami prawa państwowego. Organizację i zasady funkcjonowania urzędu gminy, określa regulamin organizacyjny, nadany przez wójta w drodze zarządzenia. W gminie Wolanów obowiązuje na dzień Zarządzenie Nr 11/2018 Wójta Gminy Wolanów z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie zmian w Regulaminie Organizacyjnym Urzędu Gminy Wolanów. Kierownik urzędu wykonuje uprawnienia zwierzchnika służbowego w stosunku do pracowników urzędu oraz kierowników gminnych jednostek organizacyjnych. Wymienia i charakteryzuje je ustawa o samorządzie gminnym z dnia 8 marca 1990 r.

Zgodnie z regulaminem organizacja pracy urzędu prezentuje się zgodnie z poniższym schematem:⁴⁴:

W skład Urzędu wchodzi następujące komórki organizacyjne:

1. Wydział Finansów i Księgowości;
2. Wydział Inwestycji i Rozwoju;
3. Urząd Stanu Cywilnego - stanowisko ds. stanu cywilnego, ewidencji ludności i dowodów osobistych;
4. Stanowisko ds. obsługi Rady Gminy;
5. Stanowisko ds. kadrowych i działalności gospodarczej;

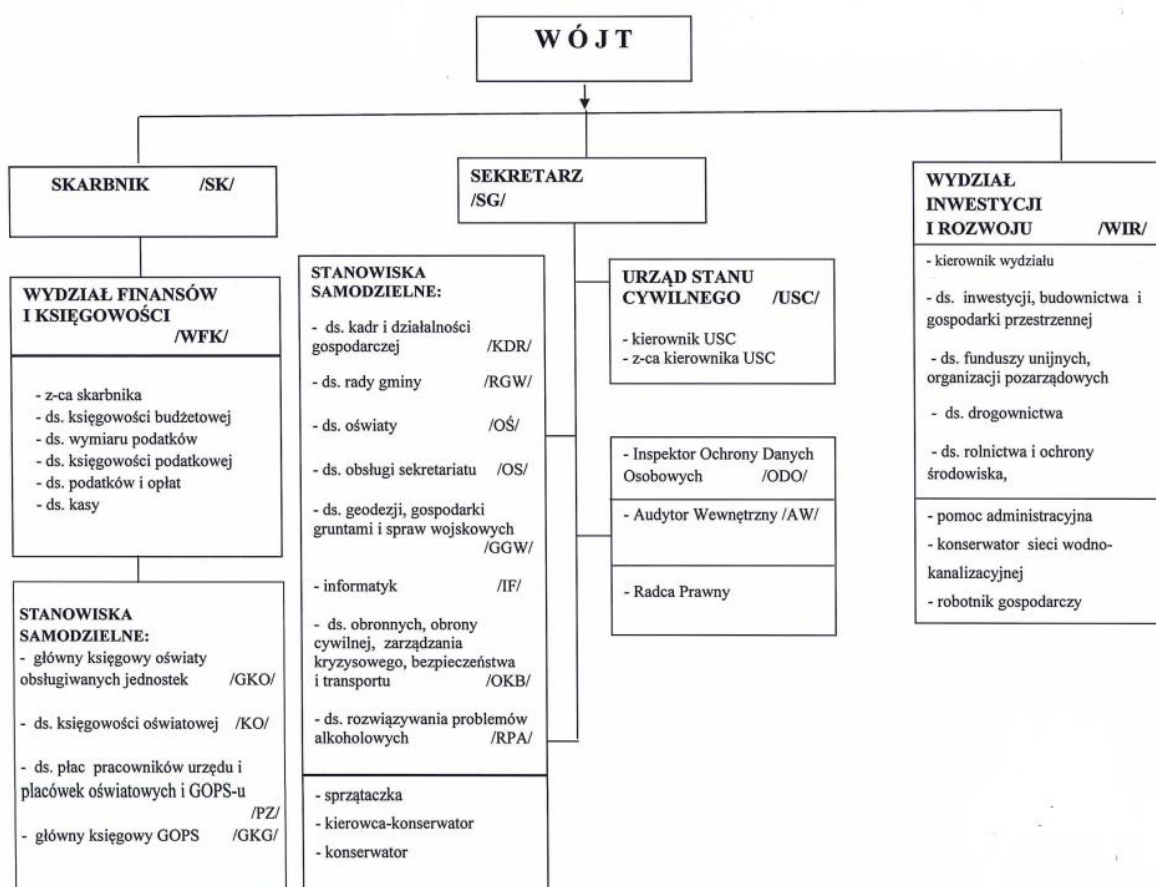
⁴² Raport o stanie Gminy Wolanów za 2020 r.

⁴³ Tamże.

⁴⁴ Zarządzenie Nr 11/2018 Wójta Gminy Wolanów z dnia 18 grudnia 2018 r. w sprawie zmian w Regulaminie Organizacyjnym Urzędu Gminy Wolanów - BIP Urząd Gminy Wolanów.

6. Stanowisko ds. geodezji, gospodarki gruntami i spraw wojskowych;
7. Stanowisko ds. obronnych, obrony cywilnej, zarządzania kryzysowego, bezpieczeństwa i transportu;
8. Stanowisko ds. obsługi sekretariatu;
9. Stanowisko głównego księgowego oświaty obsługiwanych jednostek;
10. Stanowisko ds. plac pracowników urzędu, placówek oświatowych i GOPS-u;
11. Stanowisko ds. księgowości oświatowej;
12. Stanowisko głównego księgowego GOPS
13. Informatyk;
14. Stanowisko ds. rozwiązywania problemów alkoholowych;
15. Audytor wewnętrzny;
16. Inspektor Ochrony Danych Osobowych;
17. Radca prawny.

Schemat organizacyjny Urzędu Gminy Wolanów

Wykaz najważniejszych projektów inwestycyjnych zrealizowanych w gminie

Projekty zrealizowane ze środków zewnętrznych:

Tabela nr 23 - 2019 r.⁴⁵

L.p.	Nazwa zrealizowanego zadania	Źródło dofinansowania	Kwota otrzymanego dofinansowania (w zł)
1.	Podniesienie kompetencji cyfrowych mieszkańców województwa mazowieckiego- szkolenia komputerowe oraz zakup 24 laptopów	Fundacja Promocji Gmin Polskich – Program Operacyjny Polska Cyfrowa na lata 2014-2020	148 320,00
2.	Utworzenie i wyposażenie placówki „Senior+”	Wojewoda Mazowiecki- Ministerstwo Polityki Społecznej	148 635,75
3.	Wolanow Food Festival	Europejski Fundusz Rolny na rzecz Rozwoju Obszarów Wiejskich – KSOW	140 003,89
4.	Budowa Otwartej Strefa Aktywności w miejscowości Wawrzyszów	Ministerstwo Sportu i Turystyki	49 600,00
5.	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Mniszku	Ministerstwo Sportu i Turystyki	715 000,00
6.	Budowa sali gimnastycznej przy Szkole Podstawowej w Sławnie	Ministerstwo Sportu i Turystyki	873 600,00
7.	Remont dachu strażnicy w Jarosławicach	Samorząd Województwa Mazowieckiego	12 400,00
8.	Remont i doposażenie świetlicy wiejskiej w Mniszku	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00
9.	Renowacja i doposażenie placu zabaw w miejscowości Kowalanka	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00
10.	Remont remizy strażackiej w Młodocinie Większym	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00
11.	Przebudowa parku w Wolanowie	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00
12.	Utwardzenie terenu pod altaną i wiatą w miejscowości Zabłocie	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00

⁴⁵ Raport o stanie Gminy Wolanów za 2019 r.

13.	Doposażenia jednostek OSP w sprzęt ratowniczy	Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	29 968,20
14.	Dofinansowanie programu utylizacji azbestu	Wojewódzkiego Funduszu Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	31.620,85
15.	Budowa dróg gminnych w miejscowości Sławno i Chruślice	Funduszu Dróg Samorządowych	1 312 193,00
16.	Przebudowa drogi gminnej w miejscowości Strzałków	Samorząd Województwa Mazowieckiego FOGR	75 000,00
17.	Wpływu środków za zrealizowany w 2018 r. projekt Zagospodarowanie i wyposażenie miejsc rekreacji na terenie gminy Wolanów – w miejscowościach Jarosławice, Zabłocie i Wolanów	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2014-2020	46 718,00
18.	Wyposażenia w pomoce dydaktyczne niezbędne do realizacji podstawy programowej z przedmiotów przyrodniczych w szkołach podstawowych (PSP Bieniędzice)	Ministerstwo Edukacji Narodowej	21 249,00
19.	Doposażenia publicznych szkół w zakresie pomieszczeń do nauki w nowo wybudowanych budynkach (PSP Mniszek)	Ministerstwo Edukacji Narodowej	10 000,00
20.	Dofinansowanie odpraw dla zwalnianych nauczycieli.	Ministerstwo Edukacji Narodowej	21 315,00
Razem			3 685 623,70

Tabela nr 24 - 2020 r.⁴⁶

Lp.	Nazwa zrealizowanego zadania	Źródło dofinansowania	Kwota otrzymanego dofinansowania (w zł)
1.	Funkcjonowanie Klubu Senior+” w miejscowości Chruślice	Wojewoda Mazowiecki- Ministerstwo Polityki Społecznej	53 333,00
2.	Zdalna Szkoła w Gminie Wolanów	Centrum Projektów Polska Cyfrowa	68 849,05

⁴⁶ Raport o stanie Gminy Wolanów z 2020 r.

3.	Zdalna Szkoła Plus w Gminie Wolanów	Centrum Projektów Polska Cyfrowa	104.999,73
4.	Modernizacja strażnicy w Młococinie Większym	Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej	30 000,00
5.	Inwentaryzacja źródeł ciepła w gminie Wolanów	Samorząd Województwa Mazowieckiego	54 735,00 - pozyskane 29.259,50 - wykorzystane
6.	Modernizacja instalacji elektrycznej w starej części budynku PSP w Sławnie	Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych	500 000,00
7.	Utwardzenie placu przy PSP w Sławnie		
8.	Doposażenie placu zabaw w sołectwie Franciszków	Samorząd Województwa Mazowieckiego	9 000,00
9.	Utworzenie miejsca rekreacji w sołectwie Chruślice	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00
10.	Doposażenie placu zabaw w sołectwie Kowala Duszocina	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00
11.	Remont remizy OSP w Jarosławicach	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00
12.	Doposażenie placu zabaw w sołectwie Waclawów	Samorząd Województwa Mazowieckiego	10 000,00
13.	Przebudowa, rozbudowa, nadbudowa oraz termomodernizacja budynku GOK w Wolanowie.	Rządowego Funduszu Inwestycji Lokalnych	2 000 000,00 (uwzględnione w budżecie 2021 r.)
14.	Zagospodarowanie terenu rekreacyjnego nad stawem w m. Sławno	Samorząd Województwa Mazowieckiego	43 427,00 Realizacja w 2021r
15.	Remont i renowacja cmentarza wojennego w Chruślicach	Wojewoda Mazowiecki	44 000,00 Realizacja w 2021r
16.	Budowa automatycznej stacji meteorologicznej	Samorząd Województwa Mazowieckiego	47 375,00 Realizacja w 2021r
17.	Dofinansowanie zakupu przez jednostkę OSP w Strzałkowie nowego średniego samochodu ratowniczo gaśniczego	NFOŚiGW, KG PSP, Samorząd Województwa Mazowieckiego	660 000,00
18.	Zakup przez jednostkę OSP w Strzałkowie 4szt aparatów powietrznych	WFOŚiGW	20 000,00
19.	Demontaż, transport i utylizacja wyrobów zawierających azbest z terenu Gminy Wolanów	WFOŚiGW	28 191,43
20.	Dotacja na usuwanie odpadów rolniczych (folii, sznurka do belotów, opakowań po nawozach)	WFOŚiGW	6 153,90
21.	Dotacja z Rządowego Programu „Posiłek w szkole i w domu” na zakup doposażenia i poprawę standardu obecnie funkcjonującej stołówki szkolnej	Kuratorium Oświaty w Warszawie	33 464,32

22.	Subwencja na wyposażenia w pomoce dydaktyczne niezbędne do realizacji podstawy programowej z przedmiotów przyrodniczych w publicznych szkołach podstawowych (PSP Sławno)	MEiN	75 000,00
23.	Subwencja na dofinansowanie doposażenia publicznych szkół i placówek prowadzonych (dotowanych) przez jednostki samorządu terytorialnego w zakresie pomieszczeń do nauki w nowo wybudowanych budynkach (PSP Sławno)	MEiN	80 000,00
Razem			3 885 463,00

Najważniejsze inwestycje w 2020 r.⁴⁷

W dziale 010 – Rolnictwo i łowiectwo

Wydatkowana została kwota 472.221,04 zł z przeznaczeniem na:

- Opracowanie dokumentacji na budowę wodociągu w Garnie przy ul. Leśnej – na realizację w/w zadania wydatkowano 10.569,11 zł.
- Budowę sieci wodociągowej na terenie gminy Wolanów w miejscowości Wawrzyszów - na realizację zadania wydatkowano kwotę 72.281 zł.
- Rozbudowę kanalizacji sanitarnej w miejscowości Strzałków I etap - na realizację zadania wydatkowano kwotę 283.568,18 zł.
- Dofinansowanie kosztów budowy przydomowych oczyszczalni ścieków na terenie Gminy Wolanów - na realizację zadania wydatkowano kwotę 105.802,75 zł. Łącznie z dofinansowania skorzystało 24 gospodarstwa domowe.

W dziale 600 – Transport i łączność

Na wydatki inwestycyjne w zakresie dróg gminnych i placów wydatkowano 1 212 862 zł, z czego przypada na następujące zadania:

- Budowa i przebudowa zjazdów do działek gminnych w Sławnie oraz utwardzenie placu przy PSP w Sławnie (działki nr 74,76/9 i 76/4) - na realizację zadania wydatkowano 316.724,57 zł.
- Modernizacja chodnika w miejscowości Kowalanka (ok. 300 mb) - na to zadanie wydatki wyniosły 54.410,28 zł, w tym środki z funduszu sołeckiego 13.716,00 zł.
- Przebudowa drogi gminnej nr 351210W w miejscowości Zabłocie na odcinku 666 mb – zadanie zrealizowano za kwotę 367.379,79 zł.

⁴⁷ Raport o stanie Gminy Wolanów za 2019 r.

- Rozbudowa drogi gminnej nr 351236W w miejscowości Wola Waclawowska - jest to zadanie wieloletnie, na 2020 r. przypadła kwota 40.000 zł.
- Utwardzenie destruktem drogi gminnej nr 351240W w miejscowości Strzałków (1,1 km) – wydatkowano kwotę 323.293,01 zł.
- Utwardzenie terenu przy wiacie przystankowej w miejscowości Strzałków - zadanie zrealizowano za kwotę 51.054,34 zł, w tym środki 16.310 zł z funduszu sołectkiego.
- Dodatkowo 60 000 zł wydatkowano na dofinansowanie wykonania dokumentacji projektowo kosztorysowej dla zadania "Rozbudowa drogi powiatowej (byłej drogi wojewódzkiej nr 733) na terenie gminy Wolanów".

W dziale 700 – Gospodarka mieszkaniowa

Na finansowanie zadań wydatkowano 113.516,80 zł z przeznaczeniem na:

- Zakup gruntu na przejście dla pieszych w Mniszku - 7.298,00 zł.
- Zakup działki w Walinach (dawny sklep i klub rolnika) - 74.590,40 zł.
- Zakup działki w Wolanowie (za dawnym sklepem obok UG) - 31.628,40 zł.

W dziale 754 Bezpieczeństwo publiczne i ochrona przeciwpożarowa.

Na finansowanie zadań wydatkowano 466.250,76 zł (w tym wydatki w ramach funduszu sołectkiego 17.000,00 zł) z przeznaczeniem na:

- Dofinansowanie zakupu samochodu osobowego typu SUV dla potrzeb Posterunku Policji w Wolanowie - 58.149,00 zł.
- Dofinansowanie zadania "Poprawa łączności radiowej na obszarze działania KM PSP w Radomiu" - 12.500 zł.
- Modernizacja strażnicy OSP Strzałków - 15.881,76 zł.
- Modernizacja strażnicy w Młodocinie Większym - 98.400,00 zł (w tym środki z funduszu sołectkiego wsi Młodocin Większy 17.000 zł) – wykonano nowe ogrzewanie gazowe.
- Dofinansowanie zakupu samochodu bojowego dla OSP Strzałków - na zadanie wydatkowano kwotę 281.320 zł. Dzięki przeznaczeniu tej kwoty w budżecie gminy OSP Strzałków otrzymała dofinansowanie z NFOŚiGW oraz KG PSP w wysokości 560 tys. zł.

W dziale 801 – Oświata i wychowanie

Na inwestycje wydatkowano kwotę 652.789 zł na następujące zadania:

- Modernizacja instalacji centralnego ogrzewania wraz z wymianą źródła ciepła w Publicznej Szkole Podstawowej w Bieniędzicach – za 333.915 zł w całym budynku wymieniona została instalacja CO, wykonano nową kotłownię gazową oraz zewnętrzną instalację gazową w postaci zbiorników na gaz.
- Modernizacja instalacji elektrycznej w starej części budynku PSP Sławno – za kwotę 318.874 zł wykonano nową instalację elektryczną w starej części budynku PSP w

Sławnie, w każdym pomieszczeniu wykonano sufity podwieszane, nowe gładzie na ścianach oraz pomalowano wszystkie pomieszczenia.

W dziale 900 Gospodarka komunalna i ochrona środowiska

Wydatkowano kwotę 497.596,66 zł, w tym z funduszu sołectkiego 93.514,50 zł, z przeznaczeniem na następujące zadania:

- Budowa odcinków oświetlenia ulicznego w gminie Wolanów wraz z dokumentacją projektowo kosztorysową - na realizację zadania wydatkowano łącznie kwotę 357.144,76 zł. Wykonano odcinki oświetlenia w miejscowościach: Kacprowice, Kowala i Wawrzyszów.
- Opracowanie dokumentacji oświetlenia ulicznego dwóch odcinków w Wawrzyszowie - na realizację zadania wydatkowano z puli funduszu sołectkiego wsi Wawrzyszów 9.800,00 zł.
- Opracowanie dokumentacji oświetlenia ulicznego w Wolanowie (ok. 300 m). wydatkowano z funduszu sołectkiego wsi Wolanów kwotę 5.350,50 zł.
- Opracowanie dokumentacji projektowej oświetlenia ulicznego w Bieniędzcicach (ok. 300 m) - z puli funduszu sołectkiego wsi Bieniędźcice wydatkowano kwotę 5.250 zł.
- Opracowanie dokumentacji projektowo kosztorysowej na budowę oświetlenia drogowego Mniszek Podulek - z funduszu sołectkiego wsi Mniszek wydatkowano 6.750 zł.
- Opracowanie dokumentacji projektowo kosztorysowej oświetlenia ulicznego w Ślepowronie - z funduszu sołectkiego wsi Ślepowron wydatkowano kwotę 9.800 zł.
- Projekt oświetlenia drogowego Sławno Podlesie - z funduszu sołectkiego wsi Sławno wydatkowano kwotę 12.670 zł.
- Projekt oświetlenia ulicznego wzdłuż drogi gminnej w Strzałkowie w kierunku Sabatu - z funduszu sołectkiego wsi Strzałków wydatkowano kwotę 9.800 zł.
- Inwentaryzacja źródeł ciepła w gminie Wolanów - na zadanie wydatkowana została kwota 29.259,50 zł.
- Utworzenie miejsca rekreacji w sołectwie Chruślice - na zadanie wydatkowano kwotę 30.428,35 zł, w tym z funduszu sołectkiego wsi Chruślice kwotę 18.280 zł.
- Zagospodarowanie terenu rekreacyjnego nad stawem w miejscowości Sławno I etap budowa chodnika - na to zadanie wydatkowano 20.343,55 zł, w tym z funduszu sołectkiego wsi Sławno 15.814 zł.

W dziale 921 Kultura i ochrona dziedzictwa narodowego

Na inwestycje w tym dziale wydatkowano 215.136,20 zł (w tym środki w ramach funduszu sołectkiego 43.296 zł), z przeznaczeniem na:

- Przebudowa, nadbudowa i termomodernizacja budynku Gminnego Ośrodka Kultury w Wolanowie wraz z budową zbiornika na nieczystości ciekłe oraz niezbędną infrastrukturą - na zadanie zaplanowano środki w kwocie 600.300,00 zł, w tym środki z puli funduszu sołectkiego wsi Wolanów w kwocie 35.000 zł. Na dzień 31.12.2020

wykonano wydatki na kwotę 118.461,30 zł.

- Modernizacja budynku świetlicy w miejscowości Waliny – jest to zadanie wieloletnie, w 2020 r. na zadanie wydatkowana została kwota 57.270,00 zł, wykonano przebudowę dachu.
- Modernizacja istniejącej świetlicy wiejskiej w Młodocinie Większym pod kątem utworzenia Klubu Seniora – jest to zadanie wieloletnie, w 2020 r. wykonano projekt adaptacji budynku świetlicy wraz z zagospodarowaniem terenu za kwotę 18.450,00 zł.
- Przebudowa ogrodzenia świetlicy w Wawrzyszowie – na zadanie wydatkowana została kwota 20.954,90 zł.

Najważniejsze inwestycje w 2019 r.

W dziale 010 – Rolnictwo i łowiectwo

Budowa sieci wodociągowej wraz z przyłączami w miejscowości Strzałków – plan 75.700,00 zł, wykonanie – 59.927,89 zł, tj. 79,16 %, Wybudowany odcinek sieci wodociągowej o długości 293m wraz z 2 hydrantami dokumentem OT przyjęto w grudniu na majątek gminy.

Budowa wodociągu w miejscowości Garno wzdłuż ulicy Sosnowej wraz z opracowaniem projektu na połączenie wodociągów - na realizację w/w zadania zaplanowano środki w kwocie 109.400,00 zł., a wydatkowano kwotę 87.013,92 zł , co stanowi 79,54%. Zadanie zrealizowane i dwa odcinki sieci wodociągowej o łącznej długości 485,20 m. przyjęto dokumentem OT na majątek gminy

W dziale 600 – Transport i łączność

Przebudowa drogi gminnej nr 351207W relacji Garno-Strzałków w miejscowości Strzałków – zaplanowano - 223.000,00 zł, zadanie wykonano w kwocie- 222.139,62 zł. tj. 99,61 % planu. Odcinek drogi o długości 360,00 m i szerokości 4 m dokumentem OT przyjęto w listopadzie na majątek gminy. Na dofinansowanie budowy drogi otrzymaliśmy dotację w wysokości 75.000 zł od Samorządu Województwa Mazowieckiego z Funduszu Ochrony Gruntów Rolnych.

Przebudowa drogi gminnej nr 351216W relacji Sławno- granica z Gminą Zakrzew – etap I – z planowanej kwoty 1.165.000,00 zł wydatkowano - 1.155.577,25 zł tj. 99,19 % planu. Ten etap zadania został wykonany i droga o długości 863,25 mb oraz szerokości 5 m wraz z wybudowanym oświetleniem ulicznym zostały przyjęte na majątek gminy. Inwestycja objęta dofinansowaniem w kwocie 902.793,00 zł ze środków Funduszu Dróg Samorządowych.

Przebudowa odcinka drogi gminnej nr 351233W w miejscowości Chruślice – z planu 522.500,00 zł wydatkowano 99,92 % tj. kwotę 522.066,23 zł. Zadanie zostało zrealizowane i

odcinek drogi o długości 502 mb i szerokości 5 m przyjęto w listopadzie na majątek gminy. Inwestycja objęta dofinansowaniem w kwocie 409.400,00 zł ze środków Funduszu Dróg Samorządowych.

Utwardzenie destruktem odcinka drogi gminnej Nr 351229W relacji Michałów – Kol. Wawrzyszów - plan 144.500,00 zł, wydatki wykonane – 144.279,00 zł,- 99,85 %. Utwardzenia dokonano na odcinku o długości 900,00 mb i przyjęto dokumentem OT na majątek gminy.

W dziale 700 – Gospodarka mieszkaniowa

Zakup działki Nr 76/8 w Sławnie w celu rozwoju bazy sportowej PSP w Sławnie. Na to zadanie zaplanowano kwotę **200.000,00 zł** a wydatkowano **199.000,00 zł** tj. **99,50 %**.

W dziale 801 – Oświata i wychowanie

Rozbudowa budynku PSP w Mniszku (przedsięwzięcie wieloletnie) - realizację tego zadania zaplanowano w latach 2018-2019, z czego na 2019 rok zaplanowano wydatki w kwocie **1.610.865,00 zł** a poniesiono w kwocie 1.610.864,22 zł tj. w 100,00%. Zadanie obejmowało rozbudowę budynku PSP w Mniszku o 2 sale lekcyjne i salę gimnastyczną. Na jego realizację zaplanowano na lata 2018-2019 środki w łącznej kwocie - 2.524.000,00 zł,. Zadanie zostało zrealizowane i przekazane na majątek szkoły. Na dofinansowanie kosztów realizacji pozyskano dofinansowanie ze środków Funduszu Rozwoju Kultury Fizycznej w ramach Programu Sportowa Polska w wysokości 715.000 zł.

Rozbudowa budynku PSP w Sławnie (przedsięwzięcie wieloletnie) - realizacja tego zadania odbywała się w latach 2018-2019, z czego na 2019 rok zaplanowano wydatki w kwocie **2.541.581,00 zł** a wydatkowano kwotę **2.541.266,01 zł** co stanowi **99,99 %** planu. Zadanie obejmowało rozbudowę budynku PSP w Sławnie o 4 sale lekcyjne i salę gimnastyczną – zostało zrealizowane w terminie oraz przyjęte na majątek szkoły. Na realizację zadania pozyskano dofinansowanie ze środków FRKF w ramach Programu Sportowa Polska - Program Rozwoju Lokalnej Infrastruktury w 2019 r. w wysokości – 873.000 zł (I transza 500.000 zł i II w kwocie - 373.600 zł, która została przekazana już po zakończeniu zadania w 2020 r.).

Termomodernizacja budynku ZSO w Wolanowie przy ul. Kolejowej 17 (przedsięwzięcie wieloletnie) - na realizację tego przedsięwzięcia zaplanowano (po zmianach) w roku budżetowym kwotę – **309.000,00 zł**, a wydatkowano – 303.096,00 zł czyli 98,09 % planu. Przedsięwzięcie zostało wprowadzone do wykazu przedsięwzięć wieloletnich na lata 2017-2019 z łącznymi nakładami finansowymi po zmianach w wysokości - 1.284.030,00 zł, z czego na poszczególne lata przypadły kwoty: 2017- 514.030,00 zł, 2018 – 568.000,00 zł, 2019 - 309.000,00 zł. W ramach termomodernizacji zostały wymienione okna, drzwi, docieplone zostały ściany oraz wymienione grzejniki. Łączna wartość wykonanych prac za cały okres wynosiła wraz z dokumentacją 1.331.497,75 zł. Na realizację tego

przedsięwzięcia w trzech etapach Gmina zaciągnęła pożyczkę z WFOŚiGW w łącznej kwocie 1.044.700 zł, z czego na dzień 31.12.2019 roku spłacono już kwotę 233.540 zł, a na dzień przedkładania sprawozdania 307.740 zł.

Termomodernizacja budynku PSP w Sławnie - planowana wartość zadania to **361.000,00 zł**, a poniesiono wydatki w kwocie **351.315,48 zł**, czyli 97,32 % planu. Zwiększono majątek szkoły o wartość wykonanych robót.

W dziale 852 – Pomoc społeczna

Zmiana sposobu użytkowania budynku przedszkola, na świetlicę wiejską, na terenie działki nr 342, w miejscowości Chruślice gm. Wolanów – utworzenie i wyposażenie Klubu Senior+ - na plan 570.000 zł wydatkowano 565.336,57 zł, tj. 99,18 %. Zadanie zostało zrealizowane i dokumentem OT w listopadzie klub został przyjęty na majątek gminy. Na dofinansowanie zadania Gmina uzyskała dofinansowanie z rządowego programu Senior+ w kwocie 148.635,75 zł. Klub rozpoczął działalność w styczniu 2020 r.

W dziale 900 – Gospodarka komunalna i ochrona środowiska

Budowa oświetlenia ulicznego w Gminie Wolanów - zaplanowano wydatki w kwocie **229.000,00 zł**, a poniesiono wydatki w kwocie **207.814,65 zł** (90,75 % planu). W ramach tego zadania wybudowano 4 odcinki oświetlenia ulicznego o łącznej długości 2.075 m wraz z 49 słupami i oprawami w następujących miejscowościach: Mniszek, Podkończyce, Młodocin Większy, Waliny i Ślepowron. Oświetlenie zostało dokumentem OT w grudniu przyjęte na majątek gminy.

Budowa ogólnodostępnych otwartych stref aktywności w Gminie Wolanów - OSA Wawrzyszów - planowana wartość zadania **114.742,00 zł**, wydatkowano 99,97 % planu, tj. kwotę **114.702,85 zł**. Na realizację zadania Gmina pozyskała dofinansowanie ze środków FRKF w ramach Programu Rozwoju Małej Infrastruktury Sportowo-Rekreacyjnej o charakterze wielopokoleniowym w kwocie - 49.600 zł. Zadanie zostało zrealizowane i przyjęte na majątek gminy.

Priorytety inwestycyjne w gminie do 2030 r.

Nazwa projektu: Poprawa efektywności energetycznej na terenie Gminy Wolanów

Uzasadnienie

Zgodnie z realizacją pakietu klimatycznego Polska i gminy są zobowiązane do redukcji emisji CO₂, likwidacji źródeł niskiej emisji, przechodzenia z paliwa konwencjonalnego na odnawialnego źródła energii, termomodernizację obiektów - docieplenia ścian, dachów, wymianę instalacji wewnętrznych. Poprawa jakości powietrza, ochrona atmosfery to kluczowe obszary wymagające szybkiej interwencji w naszym kraju. Na poziomie gminy tym ważniejsze jest promowanie ekologicznych źródeł ciepła, stosowanie odnawialnych

	<p>źródeł energii. Jest to konieczne do przeciwdziałania mającemu bardzo negatywny wpływ na nasze zdrowie zjawisku niskiej emisji. Ponadto Unia Europejska w ramach tzw. polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030 wskazała istotne postulaty:</p> <p>Najważniejsze cele na 2030 r.:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ograniczenie o co najmniej 40% emisji gazów cieplarnianych (w stosunku do poziomu z 1990 r.) - zapewnienie co najmniej 32% udziału energii ze źródeł odnawialnych w całkowitym zużyciu energii - poprawa efektywności energetycznej o co najmniej 32,5%
Opis	<p>Planowane zadania w ramach projektu obejmować będzie głęboką termomodernizację - docieplenia, wymianę stolarki okiennej, drzwiowej, wymianę źródeł ciepła na ekologiczne, zgodnie z zaleceniami wynikającymi z audytów energetycznych. Planowane prace będą dotyczyć w szczególności budynków użyteczności publicznej oraz budynków prywatnych, jeśli dostępne fundusze będą przewidywać takie wsparcie m.in. wymiana źródeł ciepła w budynkach gminnych na energooszczędne i niskoemisyjne m.in. wymiana źródeł ciepła w budynku PSP w Wolanowie, wymiana źródeł ciepła w budynku PPS w Wolanowie.</p>
Źródła finansowania	<p>Budżet Gminy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.</p>

Nazwa projektu: Uporządkowanie gospodarki wodno – kanalizacyjnej

Uzasadnienie	<p>Realizacja projektu będzie oddziaływać pozytywnie na korzyści społeczno – ekonomiczne takie jak:</p> <ul style="list-style-type: none"> • poprawa stanu uporządkowania gospodarki wodno - ściekowej, • zmniejszenie marginalizacji terenów wiejskich • poprawa standardu życia mieszkańców obszarów wiejskich, • poprawa stanu infrastruktury technicznej. <p>Planowane zadania w ramach projektu będą obejmować:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ wiercenie dwóch studni głębinowych dla nowego ujęcia wody w miejscowości Mniszek, ▪ budowa stacji uzdatniania wody dla nowego ujęcia wody w miejscowości Mniszek, ▪ rozbudowa przepompowni wody w miejscowości Garno, ▪ budowa przepompowni wody w miejscowości Bieniędzice, ▪ przebudowa odcinka sieci wodociągowej w miejscowości Bieniędzice, ▪ budowa sieci wodociągowej i kanalizacyjnej w miejscowości Ślepowron.
Opis	<p>W celu uporządkowania gospodarki wodno-ściekowej konieczne będzie przeprowadzenie prac obejmujących rozbudowę i modernizację infrastruktury wodno-kanalizacyjnej. Realizowane projekty przyczynią się do zwiększenia odsetka ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków oraz do podniesienia jakości życia mieszkańców. Realizacja działania przyczyni się do zwiększenia odsetka ludności korzystającej z systemu oczyszczania ścieków zgodnego z dyrektywą dotyczącą ścieków komunalnych oraz do podniesienia jakości życia mieszkańców gminy.</p>

Źródła finansowania	Budżet Gminy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie , fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.
----------------------------	---

Nazwa projektu: Poprawa stanu dróg	
Uzasadnienie	Gmina planuje inwestycje związane z infrastrukturą drogową. Układ drogowy na terenie gminy jest przeciążony poprzez zwiększające się z roku na rok natężenie ruchu, co sprawia, że stan nawierzchni dróg lokalnych wymaga ciągłych modernizacji i remontów. Ponadto ważnym aspektem jest poprawa bezpieczeństwa w ruchu drogowym.
Opis	Planowane zadania w ramach projektu będą obejmować bieżące prace modernizacyjne obejmujące poprawę nawierzchni dróg lokalnych, w zależności od potrzeb. Planowane działania: <ul style="list-style-type: none"> ▪ rozbudowa drogi nr 351207W na odcinku Garno-Młodocin Większy (1,8 km) ▪ rozbudowa drogi nr 351236W w miejscowości Wola Wacławska (ok. 0,5 km) ▪ rozbudowa drogi 351232W w miejscowości Zabłocie Górne (ok. 1,2 km) ▪ rozbudowa drogi wewnętrznej ul. Leśna w miejscowości Garno (ok. 1,15 km) ▪ rozbudowa drogi 351205 na odcinku Kolonia Wawrzyszów – Zabłocie (ok. 1,9 km) ▪ rozbudowa drogi nr 351231W na odcinku Dzika Niwa – Strzałków (1 km) ▪ rozbudowa drogi nr 351206 na odcinku Dzoka Niwa – droga krajowa nr 12 (1 km) ▪ rozbudowa drogi nr 351217W w miejscowości Mniszek Podulek wraz z obiektem mostowym (0,4 km) ▪ rozbudowa drogi nr 351202 w miejscowości Wymysłów ▪ rozbudowa drogi nr 351222 w miejscowości Wymysłów ▪ rozbudowa drogi nr 351221 w miejscowości Wymysłów – od drogi powiatowej do drogi gminnej ▪ rozbudowa drogi nr 341211W w miejscowości Zabłocie Choiny ▪ rozbudowa drogi nr 351213W w miejscowości Chruslice Brzeziny w kierunku drogi powiatowej ▪ rozbudowa drogi nr 351212W na odcinku Zabłocie – Kowala Duszocina wraz z obiektem mostowym ▪ rozbudowa drogi wewnętrznej relacji Kolonia Wolanów – Kowala Duszocina ▪ rozbudowa dróg wewnętrznych w miejscowości Ślepowron ▪ rozbudowa drogi nr 351246W w miejscowości Młodocin Większy ▪ rozbudowa drogi wewnętrznej Wawrzyszów ▪ rozbudowa drogi wewnętrznej Wolanów
Źródła finansowania	Budżet gminy, Budżet Samorządu Województwa Mazowieckiego, Budżet Państwa w ramach planowanych dotacji, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Nazwa projektu: Budowa systemu kanalizacji sanitarnej	
Uzasadnienie	Gmina rozbudowuje sieć kanalizacji zbiorczej. Kanalizacja

	sanitarna jest ważna z punktu widzenia ochrony środowiska oraz spełnienia przez Polskę dyrektywy z 21 maja 1991 r. dotyczącej oczyszczania ścieków komunalnych (91/271/EWG). Nakłada ona na nie obowiązek zapewnienia zbiorczego odbioru nieczystości zgodnie z normami UE, np. przez założenie kanalizacji. Rozbudowa sieci będzie mieć pozytywny wpływ na ochronę przyrody w gminie.
Opis	W gminie planuje się rozbudowę systemu kanalizacji sanitarnej w formie sieci zbiorczej, ale przy zabudowie rozproszonej rozważana będzie budowa przydomowych oczyszczalni ścieków. Planowane działania: <ul style="list-style-type: none"> ▪ projektowanie i budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Sławno ▪ projektowanie i budowa oczyszczalni ścieków ▪ budowa sieci kanalizacyjnej w miejscowości Strzałków.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, Budżet Samorządu Województwa Mazowieckiego, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Nazwa projektu: Rozbudowa i budowa budynków użyteczności publicznej	
Uzasadnienie	Planowane jest uzupełnienie i poprawa stanu technicznego budynków użyteczności publicznej, które będą służyć mieszkańcom gminy.
Opis	W ramach przewidzianych działań inwestycyjnych gmina zamierza realizację poniższych projektów: <ul style="list-style-type: none"> ▪ budowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Kolonia Wawrzyszów ▪ budowa świetlicy wiejskiej w miejscowości Rogowa ▪ modernizacja świetlicy wiejskiej w miejscowości Waliny ▪ rozbudowa budynku świetlicy wiejskiej w Mniszku ▪ rozbudowa budynku przedszkola w Sławnie ▪ budowa świetlicy wiejskiej w Sławnie
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Nazwa projektu: Rozbudowa infrastruktury sportowej i rekreacyjnej	
Uzasadnienie	Sport i rekreacja są ważnymi aspektami życia, dlatego w coraz większym stopniu mieszkańcy przywiązują wagę do aktywnego spędzania wolnego czasu. Realizacji takich zamierzeń może pomóc odpowiednia infrastruktura w najbliższej okolicy.
Opis	Zadanie ma szeroki i otwarty katalog możliwości, wśród nich należy wymienić: <ul style="list-style-type: none"> ▪ budowa boiska sportowego z bieżnią lekkoatletyczną przy PSP w Sławnie ▪ budowa boiska sportowego przy PSP w Mniszku ▪ budowa boiska przy klubie seniora w Chruślicach ▪ budowa Sali gimnastycznej przy PSP w Bieniędziejach ▪ budowa toru pumptrack w Strzałkowie
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Nazwa projektu: Usuwanie wyrobów zawierających azbest

Uzasadnienie	Polska jest pierwszym i jedynym krajem w Unii Europejskiej, która podjęła wyzwanie wycofania z użytkowania wyrobów zawierających azbest. Od 2009 r. realizujemy Program Oczyszczania Kraju z Azbestu do 2032 r. Główne cele Programu Oczyszczania Kraju z Azbestu na lata 2009-2032 to: - usunięcie i unieszkodliwienie wyrobów zawierających azbest; - minimalizacja negatywnych skutków zdrowotnych spowodowanych obecnością azbestu na terytorium kraju; - likwidacja szkodliwego oddziaływania azbestu na środowisko.
Opis	W ramach projektu planowane jest sukcesywne usuwanie wyrobów azbestowych w budynków prywatnych na terenie gminy poprzez zdjęcie, składowanie i usunięcie wyrobów azbestowych.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie.

Nazwa projektu: Odnawialne źródła energii w Gminie Wolanów

Uzasadnienie	Poprawa jakości powietrza, ochrona atmosfery to kluczowe obszary wymagające szybkiej interwencji w naszym kraju. Na poziomie gminy tym ważniejsze jest promowanie ekologicznych źródeł ciepła, stosowanie odnawialnych źródeł energii. Jest to konieczne do przeciwdziałania mającemu bardzo negatywny wpływ na nasze zdrowie zjawisku niskiej emisji. Ponadto Unia Europejska w ramach tzw. polityki klimatyczno-energetycznej do roku 2030 wskazała istotne postulaty: Najważniejsze cele na 2030 r.: - ograniczenie o co najmniej 40% emisji gazów cieplarnianych (w stosunku do poziomu z 1990 r.) - zapewnienie co najmniej 32% udziału energii ze źródeł odnawialnych w całkowitym zużyciu energii - poprawa efektywności energetycznej o co najmniej 32,5%.
Opis	Planowane są działania w stosunku do budynków gminnych oraz budynków prywatnych. Planuje się projekty polegające na instalacjach OZE dedykowanych produkcji energii elektrycznej i ciepłej na własne potrzeby obejmujące pompy ciepła, solary, fotowoltaikę.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Nazwa projektu: Budowa przydomowych oczyszczalni ścieków

Uzasadnienie	W sytuacji, gdy budowa systemu kanalizacji zbiorczej nie ma uzasadnienia ekonomicznego, innym ekologicznym rozwiązaniem będzie budowa przydomowych oczyszczalni ścieków.
Opis	W pierwszej kolejności przydomowe oczyszczalnie ścieków będą realizowane w miejscowościach, w których brak jest możliwości budowy lub rozbudowy sieci kanalizacyjnej. Budżet Gminy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.
----------------------------	---

Nazwa projektu: Budowa mieszkań komunalnych	
Uzasadnienie	Ze względu na rosnące zainteresowanie zamieszkaniem na terenie gminy Wolanów i w związku z możliwością realizacji budownictwa wielorodzinnego w ramach rządowego programu Społecznej Inicjatywy Mieszkaniowej. Zgodnie z założeniami programu SIM ma poprawić sytuację deficytu lokali przez dofinansowanie budowy mieszkań na wynajem. Partycypanci będą mogli przejąć takie lokale na własność, o ile spełnią kilka warunków. Są nimi np. opłata partycypacyjna w wysokości 10 proc. wartości przyszłego mieszkania. Osoby, które wpłacą 20 proc. lub 25 proc. - po 25 latach, będą mogły otrzymać mieszkanie na własność lub skorzystać z wakacji kredytowych. Mieszkania SIM będą mogły wynajmować osoby spełniające kryteria dochodowe określone ustawowo, nieposiadające tytułu prawnego do innego lokalu w tej samej miejscowości.
Opis	Projekt będzie wdrażany w oparciu o Społeczne Inicjatywy Mieszkaniowe ⁴⁸ – spółki, które w porozumieniu z samorządem lokalnym będą budować i wynajmować mieszkania z przystępnym czynszem. Mieszkania zgodnie z przyjętym planem na terenie gminy mogą powstać w miejscowości Strzałków.
Źródła finansowania	Budżet Państwa

Nazwa projektu: E – usługi publiczne	
Uzasadnienie	Pandemia w Polsce spowodowała, że koniecznym stało się wprowadzenie licznych udogodnień i możliwości załatwiania spraw urzędowych w formie elektronicznej. Jednak ten obszar zwłaszcza w gminach wiejskich wymaga doinwestowania i poszerzenia katalogu oferowanych usług.
Opis	Planowane działania mają się przyczynić do rozbudowy technologii informacyjno- komunikacyjnych świadczonych przez Urząd Gminy oraz jednostki podległe. Założeniem jest zwiększenie dostępności i jakości e-usług publicznych poprzez zapewnienie obywatelom łatwego dostępu do informacji publicznych, usprawnienie przepływu informacji oraz promowanie komunikacji elektronicznej między obywatelem, a administracją publiczną. Kluczowym elementem będzie wdrożenie szeregu usług elektronicznych.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Projekty miękkie w gminie do 2030 r.

⁴⁸ [Społeczna inicjatywa mieszkaniowa - Ministerstwo Rozwoju, Pracy i Technologii - Portal Gov.pl \(www.gov.pl\)](https://www.gov.pl)

Nazwa projektu: Cyfrowa gmina	
Uzasadnienie	Cyfryzacja życia jest faktem i nie da się już dziś funkcjonować w wielu obszarach bez dostępu do Internetu. Szereg spraw może być już załatwianych zdalnie. Jednak część społeczeństwa nadal czuje się wykluczona cyfrowo.
Opis	W ramach podejmowanych działań będą realizowane szkolenia, doradztwo dla seniorów, niepełnosprawnych, wykluczonych cyfrowo. Planuje się doposażenie jednostek gminnych w sprzęt, a jeśli programy pomocowe to umożliwi być może tak że wsparcie zakupu urządzeń dla mieszkańców, którzy sami nie są w stanie ponieść takiego wydatku. Założeniem jest, aby podnieść jakość wyposażenia jeśli chodzi o urządzenia cyfrowe, o komputery, oprogramowanie i jakość usług elektronicznych oferowanych mieszkańcom.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Nazwa projektu: Wsparcie opieki dla dzieci do 3 lat	
Uzasadnienie	Ważnym aspektem powrotu matek po okresie urlopu macierzyńskiego jest zapewnienie opieki nad dziećmi do lat 3. Taką formą opieki w postaci żłobków, klubów malucha, jest zainteresowanych coraz więcej rodziców.
Opis	W ramach przewidzianych działań gmina zakłada w przypadku dużego zainteresowania zapewnienie większej ilości miejsc w samorządowym klubie dziecięcym lub też stworzenie w przyszłości samorządowego żłobka.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Nazwa projektu: Przyjazna szkoła - doposażenie, organizacja zajęć dodatkowych	
Uzasadnienie	Poprawa jakości kształcenia ogólnego w zakresie wsparcia kompetencji kluczowych na rynku pracy oraz nauczania eksperymentalnego. Nauczanie eksperymentalne jest obecnie szczególnie istotne, ponieważ pozwala na wykształcenie się u uczniów cech, które nie są pobudzane za pomocą kształcenia teoretycznego, tj. kreatywność, ciekawość poznania nowych zagadnień. W ramach projektu zwiększy się dostęp do usług edukacji, zwłaszcza w zakresie dostępu do sprzętu mającego na celu wsparcie kompetencji ogólnych, stanowiących fundament do nauczania eksperymentalnego. Zakupione środki trwale będą odpowiadać na potrzeby nauczania w dziedzinach kluczowych, dzięki temu uczniowie będą mogli w łatwiejszy i efektywniejszy sposób zrozumieć i zapamiętać otrzymaną wiedzę. Wzrost aktywności fizycznej u dzieci i młodzieży jest bardzo ważny, ponieważ z badań UNICEFU wynika, że polskie dzieci tyją najszybciej w Europie i w ciągu ostatniej dekady liczba osób z nadwagą podwoiła się.
Opis	Planowane jest doposażenie placówek edukacyjnych w sprzęt komputerowy, sprzęt do nauczania eksperymentalnego, doświadczalnego. Ponadto planuje się organizację dodatkowych

	<p>zajęć z zakresu kształtowania kompetencji kluczowych wśród uczniów. Kompetencja jest kombinacją wiedzy, umiejętności i przyjmowanej postawy. Kompetencje kluczowe to kompetencje, które wspierają rozwój osobisty, włączanie w życie społeczne, aktywne obywatelstwo i możliwość znalezienia zatrudnienia:</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ porozumiewanie się w języku ojczystym ▪ porozumiewanie się w językach obcych ▪ kompetencje matematyczne i podstawowe kompetencje naukowo-techniczne ▪ kompetencje informatyczne ▪ umiejętność uczenia się ▪ kompetencje społeczne i obywatelskie ▪ inicjatywność i przedsiębiorczość <p>świadomość i ekspresja kulturalna.</p>
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Podnoszenie kompetencji pracowników Urzędu Gminy i jednostek podległych</u>	
Uzasadnienie	Nieustannie zachodzące zmiany, de facto we wszystkich sferach życia, wymuszają na jednostkach konieczność stałego podnoszenia poziomu wykształcenia, ciągłego poszerzania swoich kompetencji, w celu przystosowania się do zmiennej i nieprzewidywalnej rzeczywistości, a także sprawnego wykorzystywania wielu możliwości, jakich dostarczają nowoczesne technologie. Z tym powiązana jest koncepcja <i>uczenia się przez całe życie określana jest obecnie jako lifelong learning</i> i odnosi się do wszelkiej, trwającej przez całe życie, aktywności, mającej na celu rozwój wiedzy i umiejętności w perspektywie osobistej, obywatelskiej, społecznej oraz zorientowanej na zatrudnienie.
Opis	Szkolenia będą organizowane dla pracowników urzędu i jednostek podległych na podstawie bieżących potrzeb po analizie i rozpoznaniu potrzeb szkoleniowych. Szkolenia będą dotyczyć zarówno aspektów miękkich, kompetencyjnych oraz tych związanych z wykonywaniem obowiązków dotyczące prawa zamówień publicznych, prawa budowlanego, gospodarki odpadami, funduszy unijnych.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

<u>Nazwa projektu: Działania promocyjne i integracyjne</u>	
Uzasadnienie	Gmina zamierza kontynuować i rozwijać aktywność w obszarze promocji, organizacji wydarzeń, festynów. Są one ukierunkowane na promocję gminy, integrację mieszkańców i gości odwiedzających gminę.
Opis	Zadanie przewiduje szeroki katalog możliwych działań wśród nich można wymienić organizację festynów, pikników i innych wydarzeń o charakterze kulturalnym i rozrywkowym. Zadania będą realizowane wspólnie z Gminnym Centrum Kultury i Biblioteką

	w Wolanowie.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Nazwa projektu: Eko – Gmina	
Uzasadnienie	W dobie zmian klimatycznych, zwiększającego się zanieczyszczenia środowiska, zjawiska niskiej emisji, rosnących ilości odpadów ważne jest edukowanie społeczności lokalnych w zakresie potrzeby ochrony środowiska przyrodniczego.
Opis	Planowane są zadania podnoszące świadomość ekologiczną dotyczącą odnawianych źródeł energii, segregacji odpadów, smogu. Przewiduje się prelekcje, warsztaty, zajęcia, inne wydarzenia ekologiczne dla dzieci np. rajdy piesze, rowerowe, wędrówki, młodzieży oraz wszystkich zainteresowanych.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, Wojewódzki Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej w Warszawie, Narodowy Fundusz Ochrony Środowiska i Gospodarki Wodnej, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Nazwa projektu: Zdrowa Gmina - Profilaktyka zdrowotna	
Uzasadnienie	W ramach przewidywanych działań zakłada się realizację programów rehabilitacji medycznej ułatwiających powroty do pracy oraz umożliwiających wydłużenie aktywności zawodowej.
Opis	Planowane działania będą dotyczyły głównych przyczyn dezaktywacji zawodowej tj. np. choroby układu krążenia, choroby nowotworowe, zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania, choroby układu kostno-stawowego i mięśniowego, choroby układu oddechowego). Wsparcie może być kierowane przede wszystkim na grupy docelowe najbardziej narażone na opuszczenie rynku pracy z powodu czynników zdrowotnych lub najbardziej bliskie powrotowi na rynek pracy w wyniku świadczeń z zakresu rehabilitacji.
Źródła finansowania	Budżet Gminy, samorząd województwa mazowieckiego, fundusze strukturalnie z perspektywy na lata 2021 – 2027.

Spis tabel

1. Tabela nr 1 – Podział administracyjny;
2. Tabela nr 2 – Statystyka mieszkańców wg wieku i płci;
3. Tabela nr 3 – Ludność gminy 2015-2020;
4. Tabela nr 4 – Placówki edukacyjne i opiekuńcze w gminie w roku szkolnym 2021/2022;
5. Tabela nr 5 - Podmioty gospodarcze wg grup rodzajów działalności PKD 2007;
6. Tabela nr 6 - Tabela nr 6 - Podmioty wg sektorów własnościowych;
7. Tabela nr 7 - Podgrupa: Podmioty wg klas wielkości;

8. Tabela nr 8 - Struktura zagospodarowania gruntów Gminy Wolanów;
9. Tabela nr 9 - Struktura bonitacyjna gruntów w Gminie Wolanów;
10. Tabela nr 10 - Wielkość gospodarstw w Gminie Wolanów;
11. Tabela nr 11 – Informacja o stanie i strukturze bezrobocia;
12. Tabela nr 12 - STRUKTURA BEZROBOTNYCH wg GMIN stan na dzień 30 września 2021r;
13. Tabela nr 13 - Bezrobotni zarejestrowani wg płci;
14. Tabela nr 14 - Udział bezrobotnych zarejestrowanych w liczbie ludności w wieku produkcyjnym wg płci;
15. Tabela nr 15 – Powody przyznania pomocy przez GOPS w 2019 i 2020 roku;
16. Tabela nr 16 - Osoby korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej wg kryterium dochodowego i ekonomicznych grup wieku;
17. Tabela nr 17 – obiekty zabytkowe;
18. Tabela nr 18 - Masa odpadów komunalnych odebranych z terenu Gminy Wolanów w 2020 roku;
19. Tabela nr 19 - Ilość zebranych odpadów komunalnych (20 03 01) w 2020 roku;
20. Tabela nr 20 - Masa odpadów przygotowanych do ponownego użycia poddanych recyklingowi z odpadów odebranych i zebranych z terenu gminy Wolanów przekazanych do przygotowania do ponownego użycia i recyklingu;
21. Tabela nr 21 - Ilość odpadów zebranych w Punkcie Selektywnego Zbierania Odpadów Komunalnych;
22. Tabela 22 - Dane dotyczące infrastruktury oświetlenia dróg;
23. Tabela nr 23 - 2019 r.;
24. Tabela nr 24 - 2020 r.

Spis wykresów

1. Wykres nr 1 - Mieszkańcy wg wieku;
2. Wykres nr 2 – Liczba ludności w lata 2015-2020;
3. Wykres nr 3 - Wykres grupy hektarowe w Gminie Wolanów;
4. Wykres nr 4 - Bezrobotni zarejestrowani wg płci;
5. Wykres nr 5 - Liczba osób objętych środowiskową pomocą społeczną;
6. Wykres nr 6 – Pomoc społeczna powody przyznania.